

Lars Kabel

Danske mediers dækning af Rusland

Om medieskabte billeder og deres konsekvenser

Danske mediers dækning af Rusland

Lars Kabel

Danske mediers dækning af Rusland

Om medieskabte billeder og deres konsekvenser

Danske mediers dækning af Rusland

© Forfatteren og NJC, Nordisk Journalistcenter

Udgivet af NJC ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole

Foto:

Vladimir Putin er her, der og alle vegne i de russiske medier især i de statskontrollerede. Den mere og mere autokratiske præsident er populær i store dele af den russiske befolkning især uden for de største byer.

(Foto: Itar, TASS/Polfoto)

Forlaget Ajour har stået for produktionen af rapporten

Grafisk arbejde: Flemming Sørensen, www.fl-sorensen.dk

1. udgave, december 2016

Tryk: AKA PRINT A/S

ISBN: 978-87-93453-12-8

Undersøgelsen er støttet økonomisk af Nordisk Ministerråd.

NJC

Olof Palmes Allé 11

DK-8200 Aarhus N.

www.njc.dk

Indhold

Resumé	8
1.0 Fra tilnærmelser til koldfront	10
2.0 Formål, metoder og afgrænsning	12
2.1 Afgrænsning og spørgsmål	
2.2 På opdrag fra Nordisk Journalistcenter og nye undersøgelser	
3.0 Dansk og international forskning i Rusland og mediernes Ruslands-dækning	16
3.1 Tre forskellige forklaringer på Rusland, Ukraine og Vesten	
3.2 En hybridkrig mod Vesten	
3.2 Medieforskningens kritiske blik på Ruslands-dækningen	
4.0 Framingen, når Rusland er i fokus internationalt	25
4.1 Kritik og nuancering i artiklerne om Rusland og Putin	
4.2 En navngivning med negativ vinkel	
5.0 Rusland i et vestligt perspektiv eller...?	29
5.1 En nyhedsjournalistik med vægten lagt på konflikt	
5.2 Hvorfra ses Rusland – kilderne og deres positioner?	
5.3 Domesticeringen og den danske vinkel	
6.0 Flere kritiske spørgsmål – nye analyser i 2015 og 2016	34
7.0 Nye nyheder, korrespondenter og stemmer	36
7.1 Rusland som "benspænder"	
7.2 Flere nuancer og anderledes kilder	
7.3 Stemmerne i Ruslands-dækningen	
Q&A 1: Moskva-korrespondent Thomas Heine, Politiken	41
8.0 Ruslands-stoffet en tilfældig måned i 2016	44
8.1 Et anderledes blik, andre steder	
8.2 Rusland i fokus på nordisk topmøde i USA	
8.3 De taler i øst og vest	
Q&A 2: Udlandsredaktør Emil Rottbøl, Information	49

9.0 Dækningen af NATO-topmøde og truslen fra øst	51
9.1 Da NATO udstationerede soldater i Østeuropa	
9.2 Reportager fra Ukraine og Kaliningrad	
9.3 Tager NATO-præmissen for givet	
9.4 Mediebillederne af truslen fra Rusland	
Q&A 3: Redaktionschef Martin Darling, Ritzau	56
10.0 Dækningen af russiske atleters udelukkelse fra OL	58
10.1 Dagbladenes artikler om udelukkelsen	
10.2 Online-aviserne om den delvise udelukkelse	
10.3 Ruslands-billederne i journalistikken om udelukkelsen	
Q&A 4: Moskva-korrespondent Simon Kruse Rasmussen, Berlingske	62
11.0 Valget, der øgede Vladimir Putins magt	65
Q&A 5: Moskva-korrespondent Poul Funder Larsen, Jyllands-Posten	67
12.0 Klare tendenser men også nuancer – konklusioner om Ruslands-dækningen	69
12.1 De eksplicitte Ruslands-billeder	
12.2 Putin her, der og alle vegne	
12.3 Spor af hybridkrigen i dansk Ruslands-dækning?	
12.4 Ruslands-stoffet om andet end magt og konflikt	
12.5 De implicite frames, en ideologisk toning	
12.6 I lyset af Götz' forklaringsmodeller	
12.7 Et bud på årsagerne til forskellene	
12.8 Tendenser og nuancering	
Bilag 1: Q&A syv spørgsmål om mediedækningen af Rusland	80
Bilag 2: Litteratur	81
Tak til bidragsyderne	83

Resumé

Rusland er en del af Danmarks nærområde, men alligevel rejser få danskere til landet, få har personlige relationer til russere, og færre behersker russisk.

Ord skaber virkelighed. De danske nyhedsmediers dækning af Rusland har afgørende betydning for vores opfattelse af landet og dets placering i Europa og verden. Dermed også for Danmarks sikkerheds- og udenrigspolitik og for fx vores landbrugseksport nu og de kommende år.

Danske mediers dækning af Rusland analyserer og diskuterer de dominerende danske dagblades og online-avisers Ruslands-dækning i 2015 og frem til og med september 2016, både kvantitativt og kvalitativt. Observationerne og konklusionerne i rapporten bygger hovedsageligt på kritisk tekstlæsning af et meget stort antal medietekster, hvorved mønstre og vinkler identificeres, på framing-analyse og en kvantitativ undersøgelse af metoder, emner og domesticeringen i Ruslandsstoffet, herunder hvor mange danske kilder, der er i spil. Det viste sig at være få.

De private danske mediehuse prioriterede Ruslands-dækningen ret højt i 2015 og 2016, de havde tre udlandskorrespondenter udstationeret i Moskva og én i Skt. Petersborg, og korrespondenterne bidrog til den samlede dækning med en Ruslands-journalistik, der var 'on location', belyste flere originale emner og inddrog andre typer af kilder end det daglige nyhedsflow fra Østeuropa og Rusland.

Ruslands-dækningen var i 2015 og 2016 i markant omfang præget af konflikt, krig, energi samt især udenrigspolitiske opgør om magt og territorier, særligt nyhedsjournalistikken. Annekteringen af Krim i 2014 og de væbnede opgør i Østukraine, som russerne givetvis understøtter, indvarslede nye spændinger mellem Vesten, EU og Rusland. Rusland har også udført en række offensive handlinger i Østersøregionen de senere år. Tilnærmelserne mellem Øst og

Vest, siden Mikhail Gorbatsjov i 1985 blev præsident, og Sovjetunionen brød sammen i 1991, er afløst af en ny koldfront. Militære virkemidler tages i brug, og det afspejlede mediedækningen i høj grad. I så høj grad, at medieforskere og andre har kritiseret de danske medier for at tale en ny kold krig frem, men det afviste udenrigskorrespondenterne i Moskva og udlandsredaktører herhjemme. I mediernes Ruslands-dækning blev kold krigsforskere da også citeret for, at historien ikke gentager sig, vi er ikke på vej mod en ny kold krig. Det stod heller ikke eksplicit skrevet i de analyserede Ruslandsartikler. Det fremgik mere implicit. En central placeret dansk Ruslands-forsker mener dog, at der nu er tale om en kold krig, et opgør mellem normer og ideer, en krig på påvirkning uden kamp.

Vesten opfatter Ruslands informationskrig som en offensiv handling, der har til formål at destabilisere EU og NATO og svække de vestlige demokratier. Som et modtræk har både EU og NATO oprettet 'task forces', der skal imødegå propaganda og andre former for hybride trusler fra Øst.

I *Danske mediers dækning af Rusland* er nyere dansk og udenlandsk medieforskning samt ny samfundsvidenskabelig forskning om forståelsesmodeller for Ruslands handlinger og motiver inddraget.

Forskning i det russiske samfund og dets motiver taler blandt andet om, at russerne er styret af et meta-narrativ, der siger, at Rusland befinder sig i en konstant konflikt med Vesten. USA og NATO hacker datastrømme og fører informationskrig mod Rusland. Som modsvar mod dette må Rusland føre en offensiv hybridkrig mod Vesten, hvor de eksempelvis sender forskellige versioner af den samme konstruerede historie ind i det store nyhedsrum nationalt og globalt.

Den i rapporten bearbejdede medieforskning er meget kritisk over for det offentliggjorte Ruslands-stof; det betegnes

blandt andet som stereotyp i den forstand, at det fremstiller Rusland og præsident Putins handlinger på baggrund af en neosovjetisk synsvinkel uden blik for, hvad der kendetegner det nye Rusland. Dækningen karakteriseres også som vinklet ud fra vestlige værdinormer.

Vores egne analyser viste, at både eksplicit og implicit var dækningen af Rusland og mediebillederne af russerne klart kritiske. Mediedækningen talte ind i en grundlæggende skepsis blandt danskere til Rusland og russerne, og der blev i medierne antydnet og stillet spørgsmålstejn ved legitimiteten af Ruslands interessevaretagelse som regional stormagt og ved Vladimir Putins motiver.

Alle er tilsyneladende enige om, at Rusland er på vej mod et autokrati. Rusland personificeres i mediedækningen i høj grad af Vladimir Putin, hans drivkraft var ifølge mange avis- og webartikler ikke at tjene samfundet og befolkningen, men at opnå ubegrænset magt i det store land. Dagblads- og webartiklerne beskrev dette på en række direkte og indirekte måder, fx var Vladimir Putin den eneste russiske magthaver, der blev karakteriseret som en person. Hans magt udfoldede sig tilsyneladende i et samfundsmæssigt vakuum, hvor opgør i den bredere russiske magtelite om positioner og indflydelse var fraværende. På samme måde var provinsen meget lavt prioriteret i Ruslands-dækningen, hvor langt det meste udspillede sig omkring Kreml i Moskva.

Rapporten konkluderer blandt andet, at de mediebilleder, der blev skabt via det markante fokus på krig, konflikt og magt, samt journalistikkens 'blinde plet' i forhold til hele landet og dets store befolkning vanskeliggør en dybere forståelse af motiver bag og bevæggrunde for Ruslands handlinger.

Rusland er meget mere end den autokratiske præsident, og det bør medierne i højere grad afspejle. Set i et lidt længere historisk perspektiv end nyhedsformidlingens bliver præsident Putin jo på et tidspunkt afløst af en anden.

Udenlandske medieforskeres nærmest enslydende kritik og vores egne danske undersøgelser af Ruslands-dækningen blev forelagt de tre udlandskorrespondenter i Moskva og udlandsredaktøren og redaktionschefen på Information og Ritau. I lange og engagerede svar afviser de stort set kritikken. Svarene er bragt i rapporten i deres helhed.

Korrespondenterne og redaktørerne kan ikke genkende en hovedsagelig negativ tone og en vinkling af stoffet præget af vestlige værdier. De mener ikke, at Ruslands-dækningen adskiller sig fra dækningen af andre vigtige lande og regioner. Ifølge korrespondenterne og redaktørerne er Ruslands engagement i Krim, Østukraine og Syrien så historisk vigtige hændelser, at det berettiger journalistikkens fokus på krig og konflikt og på en præsident med enorm magt. Dog er de stort set alle enige i rapportens konklusioner om, at Ruslands-dækningen kan forbedres ved et bredere indholdsmæssigt og regionalt fokus, men korrespondenterne i Moskva mener ikke, at der er tilstrækkelig med tid til at kunne foretage en sådan redaktionel omprioritering.

Hvad er så rigtigt, hvad er forkert? Forskernes kritik eller journalisternes tilbagevisning? Rapporten giver et bud på, hvordan to grupper af professionelle fagfolk kan se så forskelligt på den sammen Ruslands-dækning. Forskellen er bestemt af, hvorfra man observerer, hvordan man ser. Er man tæt på virkeligheden eller på stor afstand? Det resulterer i vidt forskellige opfattelser af de samme Ruslands-billeder.

1.0

Fra tilnærmelser til koldfront

Rusland har en århundreder lang tradition for centraliserede styreformer og autoritære ledere, hvad enten de var zarere eller kommunister.

I årene efter Sovjetunionens fald i 1991 og under Boris Jeltsin-styret frem til, at Vladimir Putin tog over i foråret 2000, opstod der et oligarki i Rusland: ”Et fåmandsvælde, hvor en lille elite af finansbaroner opnåede politisk indflydelse i en sådan grad, at oligarki blev et dagligdags begreb i Rusland” (Den Danske Ordbog). Det fortsatte i den første del af Vladimir Putin-styret i 2000’erne, indtil oligarkerne gjorde sig uvenner med præsident Putin, eller var det omvendt?

Senere blev oligarkiet afløst af en anden form for centraliseret styre. Nu er Rusland tilsyneladende på vej mod et autokrati, ”hvor én person har ubegrænset magt” (Den Danske Ordbog). Men er det nået så vidt, eller er der endnu oppositionelle politikere, uafhængige medier og andre samfundskræfter, der trækker i den modsatte retning? Hvordan var de danske nyhedsmediers dækning af sådanne centrale emner i 2015 og 2016?

Ifølge russeren Diana Bologova, der skriver en afhandling om svenske mediers dækning af Rusland ved Stockholm Universitet, sker der i Vesten en omfattende personificering af Rusland med Vladimir Putin. Hun ser samtidig tydelige tegn på, at der eksisterer en ”russophobia in Western media towards Russia” (15. september 2016). Bologova har undersøgt fænomenerne i Sverige, og hun fortæller, at svenske journalister og redaktører blive vrede, når hun stiller dem spørgsmål om ”russophobia”. Hvordan forholder det sig i Danmark? Ganske vist er russofobi et meget værdiladet udtryk, men kan man tale om, at der i Danmark er en modvilje og latent frygt for Rusland, den russiske befolkning og præsident Putin? Og kommer en sådan modvilje til udtryk i nyhedsmediernes dækning? Direkte eller indirekte? Foregår der i danske medier en

personificering af Rusland med præsident Putin, måske endda en dæmonisering? Er Ruslands-dækningen præget af magt- og frygtmetaforer? Er den ideologisk vinklet? Er der tegn på, at de danske medier er ofre for en intensiveret hybridkrig mellem Øst og Vest?

Ifølge den amerikanske forsker Andrei P. Tsygankov fra San Francisco State University er amerikanske medier tilbøjelige til nærmest rutinemæssigt at skrive Rusland ind i en stereotyp neosovjetisk forståelsesoptik uden øje for, hvordan det nye afideologiserede Rusland fungerer på godt og ondt.

I medierne i USA eksisterer der også et meta-narrativ om, at Rusland er moralsk underlegen den vestlige kultur, at det er udemokratisk, og at den russiske interessevaretagelse dermed er mindre legitim end Vestens. Var der i 2015 og 2016 tale om noget tilsvarende i de danske medier? Var der et meta-narrativ om Rusland på spil også i Danmark?

Journalistik i medierne grundlægger i betydeligt omfang borgeres opfattelser af sociale og politiske realiteter. Ord skaber virkelighed. De danske nyhedsmediers dækning af Rusland og dets relationer til naboerne mod vest, Ukraine, Baltikum og EU og dets økonomisk stærke naboer mod øst, Kina og Japan, har afgørende betydning for vores opfattelse af Rusland og landets placering i Europa og verden. Rusland er en del af vores nærområde, Kaliningrad ligger kun 360 km sydøst for Bornholm. Kun få danskere rejser til Rusland på ferie, færre har professionelle kontakter med russere, og endnu færre taler og forstår russisk, så mediernes dækning er afgørende for danskernes Ruslands-forståelse.

I disse år er den danske udenrigspolitik i forhold til Rusland og Østeuropa under markant forandring. I den udenrigspolitiske gransker, Peter Taksøe-Jensens udredning om *Dansk diplomati og forsvar i en brydningstid* (UM 2016) refererer ordet ”brydningstid” i betydeligt omfang til de øgede spæn-

dingen i øst, og en ny koldfront varsles under opbygning. Udredningen ligger til grund for politiske forhandlinger om en ny dansk udenrigspolitik, og ifølge Taksø-rapporten er Rusland nu en: ”Regional stormagt med globale ambitioner”, og Ruslands strategi er ”En frygtet stormagt er en stærk stormagt”.

De danske nyhedsmediers dækning er vigtig for vores holdning til hvilken udenrigs- og forsvarspolitik, politikerne bør beslutte og udføre. Peter Taksø-Jensen anbefalede i foråret 2016 en styrkelse af det danske forsvar bl.a. som en reaktion mod truslen fra Rusland. Tilnærmelserne mellem Vesten og Rusland fra 1990’erne og frem bør ifølge Taksø-Jensens anbefalinger afløses af strategisk militær og politisk oprustning og afskrækkelse. Fortsatte sanktioner, mere ’soft power’ og informationskrig, flere soldater.

Danske mediers dækning af Rusland vil kaste et kritisk blik på de ret store mængder af artikler og andre journalistiske enheder, der har været bragt om Rusland i de dominerende

nyhedsmedier på papir og web i 2015 og frem til og med september 2016. Rapporten vil påpege stereotyper, frames og tendenser samt identificere dominerende mediebilleder i stoffet om Rusland. Den vil diskutere konsekvenser og perspektiver af den offentliggjorte dækning.

Rapporten vil også give ordet til de journalister og redaktører, der spillede en nøglerolle i dækningen af Rusland i 2015 og 2016. Der vil være udførlige svar fra de danske udenrigskorrespondenter i Moskva og udvalgte udlandsredaktører herhjemme på kritiske spørgsmål om Ruslands-dækningen. De fem nøglepersoner i den danske udlands-journalistik har opfattelser af Ruslands-stoffets form og indhold, som har vist sig at være markant anderledes end medieforskningens og vores. Rapporten vil give nogle bud på, hvorfor og hvordan journalister, redaktører og forskere kan se så forskelligt på den samme redaktionelle indsats.

2.0

Formål, metoder og afgrænsning

Når nyhedsmediernes dækning af Rusland, skabes der medie billeder, tilsigtede eller utilsigtede. Hvordan kortlægger man medie billeder og mediedækning i dagblade og onlineaviser? Med hvilke indikatorer identificerer man dominerende metaforer og frames i den meget omfangsrige dækning af Rusland, som de danske mediehuse kontinuerligt offentliggør, år efter år?

Der findes omfattende forskning i diskurser og den dagsorden, der sættes i offentligheden, samt måden den sættes på.

Her vil ikke komme en længere metodediskussion, blot kan det konstateres, at de valgte metoder bag *Danske mediers dækning af Rusland* hviler på denne praksis og vil trække på de faglige diskussioner mellem medieforskere om indholdsanalyserns form og udfordringer.

Til brug for især forståelsen af, hvordan udlandskorrespondenter, redaktører og medieforskere ser på Ruslandsjournalistikken, vil den følgende helt enkle kommunikationsmodel blive taget i brug:

Figur 1:

Den russiske virkelighed -> Ruslands-dækningen -> Budskaber og opfattelser

Oftentimes taler man om, at dækningen af et land som Rusland er biased, det vil sige vinklet og ideologisk farvet i bestemte retninger. Meget ofte kritisk biased imod det emne eller den lokalitet, medierne beskriver. Fænomenet bias vil *ikke* få en central placering i denne rapport, for ud fra hvilke kriterier kan man beslutte, at en beskrivelse af noget russisk er biased? Det vil forde en form for absolut sandhed, som vist de færreste vil argumentere for, findes. Eller for den sags skyld vil kunne beskrive.

Naturligvis er der konkret fakta og beskrivelser af hændelser, udtalelser og handlinger, som kan identificeres og formidles tilstræbt objektivt, veldokumenteret og troværdigt. Men at tage eksplicit stilling til, om noget er biased eller ej, befinder sig på et andet og højere abstraktionsniveau. For hvad der var sandheden om det enorme Rusland, dets befolk-

ning og dets handlinger i 2015 og 2016, vil der vist være ligeså mange bud på, som der vil være lægfolk og eksperter, der formulerer den.

Men det betyder jo ikke, at man ikke kan finde dominerende mønstre og tilbagevendende frames i Ruslands-dækningen, og at de ikke har en afgørende betydning for skabelsen af medie billeder om Rusland. Selvfølgelig kan man det, og det vil de efterfølgende analyser gøre.

Framing er at indramme, ofte baseret på en udvælgelse og en form for fortolkning.

I Ruslands-dækningen var der i 2015 og 2016 en del frames i spil, og flere af dem var tilbagevendende, men om de var sande eller falske, om de var biased eller ej, vil der ikke blive taget eksplicit stilling til. Det vil kræve en sandhedsmålestok, som ikke findes.

De følgende analyser og diskussioner er lavet med et socialkonstruktivistisk udgangspunkt.

Jonas Rasmussen beskriver det på følgende måde i afhandlingen: *Mediernes dækning af Rusland og USA i Syrien-konflikten*:

”Tilgangen til virkeligheden kan forklares ved hjælp af konstruktivisten Niklas Luhmanns begreb ’observation’. Journalisten står udenfor virkeligheden og observerer. Man observerer ved at udvælge dele af virkeligheden for derved at skabe mening. Observatøren ser ikke den distinktion, han anvender for at skelne; han ser for så vidt kun det, han betegner (Hagen 2007: 403)... De dele af virkeligheden, som observatøren har fravalgt bevidst eller ubevidst, kalder Luhmann ’den blinde plet’ ”

(Rasmussen, 2016: 19).

Ruslands-artiklerne på papir og web er narrativer, kortere eller længere nyheder og beskrivelser, som er forankret i data fra den russiske/europæiske virkelighed. Ord skaber virkelighed. Som et resultat af måden, disse narrativer er produceret og offentliggjort på, opstår der frames. Med det menes en *systematisk favorisering* af en bestemt type af personer, holdninger, hændelser, vinkler m.m. Disse frames kan bruges til at identificere vinkler og tendenser i dækningen.

Undersøgelserne vil blive lavet med forskningens kritiske tilgang til sit objekt, men det betyder ikke, at der vil blive uddelt karakterer til mediedækningen. Der er heller ikke tale om, at personerne bag denne rapport har en særlig sympati for eller modvilje mod Rusland eller russerne.

Vi er *ikke* medlemmer af Vladimir Putins fanklub, vi er hverken tilhængere eller modstandere af præsidenten. I stedet

tilstræber vi, der har bidraget til analyserne, at være så neutrale som muligt vel vidende, at alt i denne verden ses gennem en form for kulturelt objektiv, dérfra hvor man står.

2.1 Afgrænsning og spørgsmål

Empirien er de artikler og andre typer af journalistiske indslag i de dominerende danske nyhedsmedier på papir og web fra de store mediehuse, der omhandlede Rusland eller noget russisk. Søgeordet i Infomedias database har været ’Rusland’. Det har givet hundredvis af artikler, og til at prioritere og sortere i dem er brugt Infomedias væsentlighedskriterier. Som i dette tilfælde var, hvor hyppigt Rusland var omtalt i teksten.

Radio og tv fra de to offentlige public service-stationer, DR og TV 2, og de private tv-kanaler er ikke medtaget i undersøgelsen af to grunde: For det første fordi tv og radio ikke længere sætter dagsordenen i offentligheden på samme måde som tidligere, og slet ikke på udlandsområdet. For det andet, fordi det fordrer helt anderledes undersøgelsesmetoder at udforske tv- og radionyheder og faktaprogrammer. Det vil kræve et andet analysedesign.

Som et udgangspunkt for de følgende analyser vil det specifikt i hvert analyseafsnit blive oplyst, hvilke danske nyhedsmedier der er med i denne del af undersøgelsen. Det vil variere en smule dog uden at ødelægge sammenligningsgrundlaget.

Undersøgelserperioden var fra februar 2015 til september 2016.

Rapporten *Danske mediers dækning af Rusland* er opbygget af fire dele:

- Afsnit 1.0 til 2.2: Indledning, formål metoder og afgrænsning
- Afsnit 3.0 til 6.0: En gennemgang af, hvad andre har fundet ud af om nyhedsmediernes dækning af Rusland

i Danmark og udlandet. Derefter observationer og pointer fra to delundersøgelser fra februar 2015 om Rusland og domesticering i mediernes udlandsdækning, som er foretaget af Henrik Berggreen og Kresten Roland Johansen. De er tidligere offentliggjort i forskningsrapporten *Mediernes (nye) verdensbilleder* (Kabel og Holm, 2016), som på mange måder danner udgangspunkt for denne rapport

Ved afslutningen på anden del af rapporten vil der blive opstillet en række kritiske spørgsmål. De vil blive brugt til at guide de efterfølgende nye kortlægninger af mediedækningen af Rusland i efteråret 2015 og 2016 med

- Afsnit 7.0 til 11.0: En tekstanalytisk læsning af Ruslands-dækningen i november og december 2015, i maj 2015 og nogle tematiske undersøgelser af dækningen af NATO-topmødet i juli 2016 i Warszawa og russiske atleters udelukkelse fra OL i Rio i juli og august samt valget til Dumaen i september 2016. Hver af de nye analyser vil blive afrundet med en tematiserende opsamling
- Afsnit 12: Konklusioner og diskussioner herunder bud på, hvordan Ruslands-journalistikkens aktører og medieforskerne kan se så forskelligt på Ruslands-stofets form og indhold

Undervejs i tredje del af rapporten vil der være længere svar fra de tre udenrigskorrespondenter i Moskva: Simon Kruse Rasmussen, Berlingske, Thomas Heine, Politiken og Poul Funder Larsen, Jyllands-Posten, på syv enslydende spørgsmål. De tre har været helt afgørende for de danske nyhedsmediers Ruslands-billeder i 2015 og 2016. De syv spørgsmål er udarbejdet på baggrund af de resultater, som de

kritiske indholdsanalyser har skabt. (I rapporten er spørgsmålene på grund af læsbarheden bragt i en forkortet udgave i tilknytning til svarene. Se spørgsmålene i deres fulde længde i bilag 1).

Også tre centralt placerede danske udlandsredaktører/redaktionschefer er blevet kontaktet om de samme spørgsmål som korrespondenterne. Ritzau har ikke længere en udlandsredaktør, men redaktionschef Martin Darling har svaret. Udlandsredaktør Hakon Redder, Børsen, oplyste i en telefonsamtale 22. september, at "Børsen dækker Rusland meget lidt". Derfor har Børsen-redaktøren ikke ønsket at deltage i Q&A'en: "Der har ikke været meget at forske i". Informations udlandsredaktør, Emil Rottbøll, har givet sine bud på de syv spørgsmål.

Rapporten er bygget op omkring en deskriptiv og en mere normativ del. Gennemgangen af den danske og udenlandske medieforskning om Rusland og Ruslands-billederne er refererende. Vores egne tekstanalyser af store mængder Ruslandsstof er også deskriptive; her får mediestoffet så at sige lov til at tale for sig selv.

Konklusionerne er normative. Her præsenteres forståelser og pointer, og der formuleres anbefalinger i forhold til en forandring af den redaktionelle praksis med dækningen af Rusland.

2.2 På opdrag fra Nordisk Journalistcenter og nye undersøgelser

Analyserne og diskussionerne bag denne rapport er udført på et opdrag fra Nordisk Journalistcenter (NJC) i regi af projektet "Nordic/Northwest Russian Journalist Cooperation 2016-17". Undersøgelsen er støttet økonomisk af Nordisk Ministerråd.

I 2017 vil vi lave nye kritiske undersøgelser af nyheds-

mediernes journalistik om Rusland i et internationalt komparativt projekt om: ”Rusland i nordiske medier, Norden i russiske medier”. Igen i regi af NJC og finansieret af Nordisk

Ministerråd. Observationerne og konklusionerne fra dette projekt vil udkomme og blive sat til debat i begyndelsen af 2018.

Den 18. marts 2014 underskrev Vladimir Putin sammen med Krim-ledere dokumenter, der formelt indlemmede Krim i Rusland. Her er de på vej ind til ceremonien i Kreml. Annekteringen af Krim blev et historisk vendepunkt i forholdet mellem Rusland, Vesten, NATO og Danmark. (Foto: Sergei Innitsky, Pool/Polfoto)

3.0

Dansk og international forskning i Rusland og mediernes Ruslands-dækning

Hvad har andre fundet ud af? Hvilken inspiration kan hentes i den samfundsvidenskabelige forskning til en dybere forståelse af det aktuelle forhold mellem Rusland og Vesten? Hvilke observationer og konklusioner fremlægger international og dansk medieforskning om nyhedsmediernes Ruslands-dækning?

Den kolde krig, Sovjetunionens sammenbrud og den intensiverede politiske og militære spænding mellem Vest og Øst er meget udforskede områder i politologien internationalt og i Danmark. Anderledes er det med medieforskning om nyhedsmediernes dækning af Rusland og Ukraine-konflikten og de medie billeder og forståelser, som denne tilbyder. Vi har kun kunnet identificere en begrænset mængde forskning i dette felt herhjemme og i udlandet, men noget er der.

3.1 Tre forskellige forklaringer på Rusland, Ukraine og Vesten

Den danske forsker Elias Götz, Assistant Professor ved Department of Political Science, Aarhus Universitet, har de senere år publiceret artikler, der analyserer og diskuterer Øst-Vest-relationerne og Ukraine-krisen: *"It's geopolitics, stupid: explaining Russias Ukraine policy"*, (Götz, 2015). Og senest den fra 2016 prisbelønnede artikel: *Russia, the West, and the Ukraine crisis: three contending perspectives*, (Götz: 246-266).

I arbejdet med disse forskningsartikler har Elias Götz læst og bearbejdet en omfattende mængde dansk og udenlandsk politologisk forskning om emnerne. Han har taget udgangspunkt i spørgsmålet: "Which motives and objectives guide Russia's actions?".

Ud fra en analytisk læsning af udvalgte dele af den offentliggjorte forskning har Götz i *Russia, the West, and the Ukraine crisis: three contending perspectives* beskrevet tre

forskellige og konkurrerende måder af forstå Øst-Vest-relationerne på efter Sovjetunion-sammenbruddet i 1991. I forskningsverdenen er de tre forståelser båret af tre forskellige grupper af "international relations scholars". Götz kalder de tre forklaringsmodeller for "three contending perspectives", hvor både Ruslands lange historie med undertrykkende regimer samt det nuværende styre med den folkevalgte, men autoritære præsident Vladimir Putin inddrages som baggrund for forklaringerne.

Tværgående er der ifølge Götz en udbredt enighed mellem alle forskerne om, at Ukraine-krisen vil vise sig at få store implikationer for Europa's sikkerhedsarkitektur i årene fremover, men derefter ophører enigheden.

De tre måder, Ruslands handlinger kan forstås på, er ifølge Götz: "Revisionist Russia", "Victim Russia" og "Troublemaker Russia". De gengives i hovedtræk i det følgende:

Revisionist Russia. (s. 251)

Russerne ønsker at omstøde den orden, der i Europa er opstået efter den kolde krig, herunder EU's stabilitet. Målet er at skabe et nyt imperium, et stor-Rusland, der inkluderer Ukraine. Målet er ikke at justere den nuværende orden men at skabe en helt ny med militære virkemidler, om nødvendigt. Rusland stræber efter dominans over hele det enorme område, der tidligere var Sovjetunionen. De næste mål for Rusland kunne være lande som Kasakhstan, Moldova og de baltiske lande. "Russia is remaking itself as the leader of the anti-Western world. Russia is compelled by its cultural and historical DNA to seek expansion and domination in Post-Soviet Eurasia" (s. 252).

Ifølge den gruppe af forskere, der tilhører 'the Revisionist Russia-skolen', så skal baggrunden for Ruslands ekspansionsstrang findes i Kreml- og Sovjetkulturens autokratiske

træk og i præsident Putins magtbegærlige personlighed og hans KGB-fortid.

Disse forskere anbefaler en offensiv modreaktion fra Vesten i form af modmagt. Et aggressivt Vesten, som sikrer Balkan-landene via NATO-militær. Et NATO, der også sikrer Ukraine mod invasion, imens der ydes andre former for blød hjælp til Ukraines ledelse i stort omfang.

Victim Russia (s. 253)

Rusland udgør ikke en trussel mod de tidligere sovjetstater, der nu er selvstændige lande. Rusland ønsker heller ikke at omstøde den europæiske orden, der er opstået efter den kolde krig. Tværtimod. Rusland er i bund og grund en status quo-søgende nation med meget begrænsede offensive målsætninger. I stedet udgør det vestlige hovmod og Vestens ekspansion mod øst den største trussel mod fred og stabilitet. "Moscow has good reasons to oppose the eastward expansion of NATO. No state would welcome the extension of a historically hostile military alliance up to its borders".

Ifølge denne 'skole' har Rusland lidt et prestigetab under de seneste årtiers offensive handlinger fra NATO og EU, og det aktuelle russiske modsvar er defensivt, ikke offensivt.

Disse forskere anbefaler en vestlig politik, der går ud på, at NATO og EU skal stoppe med at ekspandere mod øst. I stedet bør man igen søge tættere partnerskab med Rusland. Vesten skal afholde sig fra at trække Ukraine ind i "the Euro-Atlantic structure" og undgå at lave politiske eller militære aftaler med Ukraine

I stedet anbefaler 'victim-skolen', at sanktionerne mod Rusland ophæves og foreslår et neutralt Ukraine, "a Finlandization of Ukraine", som efter deres opfattelse vil føre til afspænding – ikke øget spænding.

Troublemaker Russia (s. 255)

Ruslands selvhævdende adfærd er knyttet til internationale dynamikker, som eliten i Kreml agerer i ved at fremkalde problemer udenlands for at kunne bevare magten hjemme i Moskva.

Vladimir Putin bestræber sig på at fremtræde som en leder, der trives i magthaverrollen og står i spidsen for en stærk og offensiv nation. I virkeligheden er hans handlinger et billede på en bekymret autoritær leder, der er villig til at tage alle virkemidler i brug for at beholde magten. Hans udenrigspolitik er på mange måder en forlængelse af hans indenrigspolitik.

Regimets egen position og sikkerhed er den drivende faktor bag dets handlinger, og magthaverne i Kreml skaber kriser udenlands for at aflede opmærksomheden fra den svage indenlandske økonomi og de mange problemer i Rusland.

"Russia invaded Ukraine, at least in part, to prevent transnational spread of revolution from Ukraine to Russia. The main goal is to strengthen the Putin regime domestically by delegitimizing Ukraines popular revolution".

Forskerne, der støtter denne 'skole', mener, at den aktuelle situation kalder på en hård respons inklusive NATO-forberedelser for at forsvare NATO's territorium i fx Balkan og Polen. De militære indsatser skal følges op med fortsatte effektive sanktioner også rettet mod Putins inderkredse.

Set i et længere perspektiv er forskerne, der støtter 'troublemaker-forståelsen' optimistiske. De mener, at Putins regime er svagt. Over tid vil den modernisering, som fjernede de autoritære ledere i Østeuropa, gøre det samme i Rusland. Al den oppustede militarisme fra Moskvas side kan ikke skjule den realitet, at Rusland er en svækket og mere og mere skrøbelig stat.

Elias Götz' værdifulde forskningsarbejde med at destillere

de tre politologiske forklaringsmåder om Ruslands motiver frem fra en stor mængde forskningslitteratur vil i de efterfølgende kortlægninger i denne rapport blive brugt som inspiration og redskab til at identificere centrale temaer og bagvedliggende forståelser i mediedækningen af Rusland. Hvad leder vi efter? Hvorfor?

3.2 En hybridkrig med Vesten

Seniorforsker, Flemming Splidsboel Hansen, ved Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) har i flere korte artikler og en forelæsning (november 2016) fremlagt nogle centrale observationer og konklusioner om Rusland anno 2016 og om de metoder, som Rusland tager i brug inden for magt, medier og relationerne til Vesten.

Splidsboels Hansens forskning har sit udspring i forsvarrets, PET's og udenrigstjenestens (jævnfør Taksøe-rapporten 2016) måder at analysere og se verden på, hans forskning bidrager løbende til denne. Det følgende er en gengivelse af udvalgte observationer og konklusioner fra Flemming Splidsboel Hansens beskrivelser af Rusland:

”En informationskrigsførelse mellem Vesten og Sovjetunionen og Rusland har foregået i årtier, det nye er, at der nu eksisterer kvalitativt forandrede informationsteknologier med langt større gennemslagskraft end tidligere. Både Rusland og det danske forsvar bruger mange ressourcer på ikke-militære virkemidler (ikke-kinetiske) som fx påvirkning via framing og information. Informationsteknologier er i dag en 'unprecedented force multiplier', som betyder, at man får større effekt af de kinetiske virkemidler ved at bruge informationsteknologier offensivt. Der sker nu en våbengørelse af information, IT (cyberangreb) og medier

i så høj en grad, at der er tale om et russisk paradigmeskifte i deres konflikthåndtering”.

”Det autoritære styre i Moskva gør brug af et meta-narrativ, som er: Rusland befinder sig i en konstant konflikt med Vesten. Putin er vældig god til at tale narrativet frem. De tre essentielle krige, Rusland har været udsat for gennem århundreder, er alle kommet fra Vest, og Vesten opfattes fortsat som en permanent trussel. Dette meta-narrativ er en ramme omkring Ruslands og præsidentens handlinger og bruges til at undergrave modnarrativer med. I meta-narrativet kan der udvikles små narrativer fx omkring Krim, de kan stikkes ind i det store meta-narrativ, og så har man en forklaring og en legitimering”.

”Ifølge Putin og andre i den russiske magtelite er Rusland offer for en hybridkrig. Hybridkrig er et nyt fænomen i den forstand, at måden hvorpå militære (kinetiske) og ikke-militære virkemidler samtænkes og praktiseres på er forandret. Medier og nyheder er virkemidler i en sådan ikke-erklæret krig, og information er ofte konstrueret bevidst ukorrekt, som desinformation. Ifølge den russiske magtelite er Rusland i en konstant hybridkrig mod Vesten, det er den nye normaltilstand, der aldrig stopper. Det fordrer i russernes optik hybrid modmagt for at svække Vesten, svække fjenden. Og omvendt fra Vestens side, en øget indsats med hybridkrigs-metoder for at modstå presset fra de dygtige og offensive russere.”.

”I princippet er der fri internet i Rusland, og penetrationen er stor, men nettet og de sociale medier er udsat for massiv overvågning. Rundt om de statskontrollerede medier findes frie nyhedsmedier i alle former, og uafhængige nyheder, kritik og nyt om

protester er tilgængelige, men de har ikke russernes præference, de passer ikke ind i meta-narrativet. De frie medier et ofte udsat for undertrykkende aktiviteter fra russiske myndigheder, som knækker deres frie stemme og suger dem ind i kredsen af de statskontrollerede medier. 97 procent af russerne får i stedet deres nyheder fra de statskontrollerede tv-kanaler”.

”Ifølge de russiske magthavere er alle nyheder konstruerede, så de får selv konstrueret nyheder og anden information, som sendes ind i det store globale nyhedsrum. Det fører til en form for ’perspektivisme’, hvor det ene kan være ligeså rigtigt som det andet. Fx findes der nu ni forskellige forklaringsmåder i de statskontrollerede russiske medier på nedskydningen af MH17 i Østukraine, ingen af disse afspejler dog konklusionen fra den hollandsk-ledede undersøgelseskommission”.

”Lovgivning som, at det er forbudt at stille spørgsmålstegn ved russiske territorialspørgsmål, betyder, at der i den russiske offentlighed er en højre/venstre-begrænsning, et rum, hvor indenfor man kan udtale sig. Rummets vægge kan flyttes lidt frem og tilbage og en af måderne, justeringen foregår på, er ved at udskamme anderledes meninger. Inde i centrum af rummet er der nogle fastslåede standpunkter, som alle kender, og som skaber ontologisk sikkerhed for den menige russer. Putin tanker hele tiden op på russernes ontologiske sikkerhed, og det er én af grundene til hans popularitet”. (Ontologisk betyder, ”hvad der er virkeligt, hvad der er til”, Den Danske Ordbog).

Flemming Splidsboel Hansen konkluderer i artiklerne og forelæsningen, at ”Rusland er et neoautoritært styre blandt

andet på grund af brugen af medierne”. Og at i forholdet mellem Rusland og Vesten er der ”en idémæssig konfrontation, et opgør mellem normer” som resultater i, at der nu er tale om, at vi ”er i en kold krig”, en krig uden kamp (november, 2016).

3.3 Medieforskningens kritiske blik på Ruslands-dækningen

Professor Erik Albæk og stud. scient. pol. Morten Lysbeck Hansen offentliggjorde i 2014 i en kronik i Berlingske resultaterne af en undersøgelse af danske avisers dækning af udenrigspolitik. Deres empiri var hovedsageligt mediernes dækning af valg i Sverige og USA, men deres pointer er nyttig inspiration også i denne sammenhæng. De konkluderede blandt andet:

- ”Som helhed er danske avisers dækning af udenrigspolitik balanceret”
- ”Der forekommer dog en kulturel ubalance, som må forventes at blive mere udtalt når det drejer sig om samfundsforhold i lande, der kulturelt ligger langt fra Danmark” (Berlingske, 12. august 2014)

Dansk medieforskning om danske nyhedsmediers dækning af Rusland og de mediebilleder, den opbygger, har vi kun fundet få eksempler på. Vi er stødt på enkelte faglige artikler, der inddrager en diskussion af dækningen som fx *Ukraine og vestens hykleri* af Jens Jørgen Nielsen i *Kritisk Debat* (2014) samt et par universitetsspecialer som fx *Danske mediers dækning af Ukraine konflikten* af Cecilie Agertoft, Sebastian Bjerril, Morten Steenberg og Mette Sørensen, (RUC, 2015) og *Mediernes dækning af Rusland og USA i Syrien konflikten* af Jonas Rasmussen (Aarhus Universitet, 2016).

Jonas Rasmussen har nærlæst artikler fra de tre store dan-

ske morgenaviser Jyllands-Posten, Berlingske og Politiken og har draget sammenligninger med dækningen af Rusland og USA i de store amerikanske medier: The New York Times og Wall Street Journals. Rasmussen konkluderer blandt andet:

”Ud fra journalistiske idealer er der grund til at forholde sig kritisk, når medierne forholdsvis konsekvent tillægger Rusland aggressive og kyniske motiver. Og når der kun sjældent er plads til et modsat perspektiv, der ser Ruslands ageren som et forsvar mod USA og vestlig aggression. Det er problematisk med den manglende kildekritik i de enkelte artikler, når Rusland ensidigt fremstilles som aggressiv og kynisk” (Rasmussen, 2016: 94).

Og han fortsætter med at konkludere om den del af dækningen, der har inddraget præsident Putin:

”I 24 procent af de tilfælde Barack Obama nævnes i de danske aviser, betegnes han som præsident. Det samme tal for Putin er 11 procent. Forskellen fører til en højere grad af legitimering af Obama”.

”Rusland bliver ofte personificeret af Putin, hvilket også gør sig gældende for USA og Obama. Det er særligt udtalt i JP og Berlingske. Personificeringen tildeler de to statsledere en forholdsvis stor magt over landenes Syriens-politik. Det står i kontrast til gængs teori om international politik, der sjældent tillægger statsledere så afgørende magt over udenrigspolitikken” (Rasmussen, 2016: 93).

Anderledes er det med relevant medieforskning fra det store udland, som der er flere brugbare eksempler på. Denne forskning har især beskæftiget sig med, hvilke budskaber der

direkte og indirekte fremgår af deres hjemlige mediers Ruslands-stof. I det følgende vil observationer og pointer fra fire vidt forskellige forskningsprojekter om nyhedsmediernes mediedækning af Rusland i henholdsvis USA, Europa, Storbritannien, Tyskland og Norge blive trukket ud.

Den første er ”*The Good, the Bad and the Ugly. Stereotyping Russia the Western Way*” af Merja Ellefson og Eva Kingsepp i en artikelsamling fra NORDICOM, ”News of the Other”, (Riegert, 2004). De to forskere undersøgte i begyndelsen af 2000’erne mediernes dækning af et OECD-møde i Istanbul i 1999, hvor russernes krig i Tjetjenien stod på dagsordenen, og hvor den daværende russiske præsident, Boris Jeltsin, udvandrede efter kritik fra et enigt Vesten. Forskerne kortlagde forsideartikler og fotos fra OECD-topmødet i 40 dagblade fra 16 vestlige lande over to døgn den 18. og 19. november 1999 (s. 219) De gjorde brug af teori og begreber fra forskningen i narrativer og myter, (Barthes, 1970) og betragtede nyhedsmediernes overskifter og artikler som, ”As narrative, news is orienting, communal, ritualistic and cultural” (s. 204).

Og de fortsatte: ”News as a communicative process can function like myth or folklore. News is about creating order out of disorder, offering reassurance and familiarity, and providing explanations and answers” (s. 205) og ”Myth like news, has meaning only in its telling. They need to be communicated, and in order to retain power, they need to be constantly retold” (s. 205).

Og Ellefson og Kingsepp konkluderede:

”Construction of reality in our news media are often written from a Western perspective... The Dichotomy of the past – the Communist dictatorship of the East, and the capitalist democracies of the West – is still operative in the dominant news narratives... Where is

the border between Europe and the Orient, between West and East? This dividing line is often seen as the boundary between Western modernity, civilization and development and, on the other hand, Eastern pre-modernity, barbarism and underdevelopment” (s. 206).

Ifølge forskningsartiklen mødte Rusland en kraftig kritik fra de andre deltagere på topmødet i Istanbul, herunder fra den daværende amerikanske præsident, Bill Clinton, som efter narrativ-forskerne kom til at fremstå som den hvide helt. Boris Jeltsin var skurken fra det mørke Øst:

”The metaphors used in the newspapers present Russia and Jeltsin as irrational and obstinate. Jeltsin stands firm and has war on his mind, which is obviously not a way of reasoning in a civilized manner and definitely not good for reaching mutual understanding. Jeltsin differs from the rest of the delegates in an important way – all the others are concerned with human rights, but Jeltsin is not” (s. 212).

Ellefson og Kingsepp påpegede også, at den narrative struktur i artiklerne underbyggede det velkendte billede af Rusland som 'de andre' i modsætning til det 'os':

”The media audience may also be seen as part of the implicit We. The hero category is, however, partly constructed and held together by excluding Others. The villain (The Russians) is presented as aggressive, irrational, unreasonable, unpredictable, and undemocratic, which means that We must be its opposite” (s. 216).

Det russiske folk kom implicit i metaforerne og fx i plot-

tene i artiklerne til at fremstå som et irrationelt folk, der støttede en irrationel leder. Ingen af dem syntes at have begreb om, hvordan et virkeligt demokrati fungerer. Og de to forskere sluttede af med at konkludere:

”This leads us to the conclusion that the Russians and the Chechens have not yet reached the same level of development, civilization and modernity as exists in the Western sphere, which confirms Our position as the hero, the Good” (s. 217).

Stereotyperne i Ruslands-dækningen i 1999, som de blev fremanalyseret i Ellefsons og Kingsepps artikel, der udkom i 2004, byggede på de klassiske og velkendte ekskluderende modsætningsforhold. Der var ikke tale om en konkret individuel stereotypisering med undtagelse af Boris Jeltsin; det var russere og det russiske system generelt, som blev karakteriseret stereotyp. Der var ikke efterladt tvivl om, hvem der var de gode = Vesten og de onde = russerne og ofrene = tjetjerne.

Det er nærliggende at drage en parallel til Vladimir Putin, Krim og Ukraine.

Den anden udenlandske artikel er *Russia's portrayal in the Western Media: A Quantitative analysis of leading Media Agency News Stories in 2007*, af Mihai Moscovici, M.M. The University of Texas at Arlington (2008). Moscovici har analyseret mediedækningen af Rusland hos de tre store nyhedstjenester amerikanske AP, britiske BBC og tyske DW.

Undersøgellesobjektet var Ruslands-stoffet i 2007, så aktualiteten er begrænset. Mihai Moscovici konkluderede, at: ”Western media often portray Russia in the context of international relations and security issues. The main frames used by Western media to portray Russia were, 'rising threat',

'cold war', 'troubled democracy' and 'partnership' (s. iv).

De følgende to udenlandske forskningsartikler er mere aktuelle og mere direkte relevante for denne undersøgelse. Den ene er den amerikanske *The dark double: The American media perception of Russia as a neo-Sovjet autocracy, 2008-2014*, af Andrei P. Tsygankov fra San Francisco State University (SAGA, 2016). Den anden er *Modern political image of Russia in Norway (on media coverage)* af to russiske forskere, Flera H. Sokolova og Anne A. Koptyaeva, begge fra Northern-Arctic Federal University i Arkhangelsk (2015).

The dark double

Hovedpointerne i Andrei P. Tsygankov forskningsartikel er, at de amerikanske medier opfatter og omtaler det nuværende Rusland som et neosovjetisk autokrati. De amerikanske mediebilleder af Rusland er helt overvejende negative. Og for at kunne skabe dette sorte mediebillede undlader de amerikanske medier ofte at inddrage de dele af den russiske virkelighed, der understøtter noget andet. ('Den blinde plet' jævnfør Luhmann).

Forskeren fra San Francisco State University har identificeret og kortlagt lederartikler i de tre førende amerikanske dagblade: The New York Times, The Wall Street Journal og The Washington Post i perioden fra 2008 til 2014. Samlet blev det til 137 ledere, ud af dem var de 131 "uniformly negative about Russia" (s. 5).

Lidt med samme pointe som Albæk og Hansens om kulturel ubalance konstaterer forskeren: "Even when media strives to be independent by promoting its own viewpoint in public discussions, it does so under particular cultural constraints and with particular social boundaries" (s. 2) og han fortsætter: "Russian politics incorporate a mixture of democratic and authoritarian characteristics" (s. 2).

De demokratiske elementer inddrager lederskribenterne ikke i deres argumentationer.

Ifølge Tsygankov eksisterer der i USA et meget udbredt meta-narrativ om Rusland, et ofte gentaget forståelsesmønster. Det bliver kaldt "the AR-narrative" (the America/Russia-narrative), som forskeren karakteriserer som "ethnocentric". Dette meta-narrativ består grundlæggende af følgende tre elementer:

- Rusland er et laverestående samfund, USA er et overlegent og avanceret samfund
- Amerikanere finder det moralsk acceptabelt at påtvinge andre befolkninger deres egne værdier – også russerne
- Rusland er en stormagt, der udgør en trussel for mange mennesker over hele verden

Og som konklusion: Derfor er Rusland en vedvarende trussel mod det internationale samfund af demokratiske stater, og Rusland må konfronteres af Vesten.

Dette AR-narrativ ligger ifølge Andrei P. Tsygankov generelt bag tilgangen til Ruslands-beskrivelsen i avislederne i de anerkendte amerikanske dagblade, og præsident Putin opfattes som en af hovedarkitekterne bag den virkelighed, som narrativet tilstræber at beskrive.

Ifølge forskeren kæmper de amerikanske lederskribenter med at forstå det nye Rusland:

"Struggling to understand the country's transition from the USSR, the US media commonly describes Russia in terms of fitting within its old pattern. Media frequently assess contemporary Russian politics not on the scale of how far it has gotten away from the Soviet Union, but, rather how much Russia became a Soviet-like 'one-party-state' driven by af 'KGB- men-

tality' and dependent on the use of propaganda, 'cold war rhetoric', and repression against internal opposites in order to consolidate state power" (s. 1).

Andrei P. Tsygankov fortsætter med følgende observationer:

"US is freedom at home and leadership of the free world abroad" (s. 2) "The Western interests were more legitimate than the Soviet ones" (s. 1) The media is unable to draw distinctions between Putin and Russia's political system... the system seems to be operating in a social vacuum" (s. 7-8).

Og Tsygankov slutter af med at konkludere:

"The media have ignored all other side of Russia by making 'the dark side' central to its coverage. Inspired by the AR-narrative" (s. 8).

Modern political image of Russia in Norway (on media coverage)

To russiske forskere, Flera H. Sokolova og Anne A. Koptyaeva, har undersøgt dækningen af Rusland i blandt andre de største norske dagblade VG, Dagbladet og Aftenposten samt deres onlineaviser vg.no, dagbladet.no og aftenposten.no i perioden fra januar 2008 til oktober 2014. Forskerne fandt, at der var 177 artikler "dedicated to the Russian theme, 110 of them are focused on the political aspect of the Russian reality" (s. 74). Og på den baggrund konkluderede de, at Ruslands-dækningen fik reel spaltepads i de store norske dagblade, dog ikke højt prioriteret.

I dækningen fandt Sokolova og Koptyaeva ved hjælp af indholdsanalyse frem til, at: "Political events in Russia resonate in Norwegian editions only when they receive a global

resonance, or directly related to the interests of Norway... they look at the problems through the prism of Western countries" (s. 74).

Overordnet set karakteriserede de to russiske forskere Ruslands-stoffet i norske dagblade som både positivt og negativt:

"Russia is criticized for joining the Crimea, for the so-called policy of supporting the separatists in eastern Ukraine, spy scandals and environmental pollution. Russian law against promotion of the non-traditional sexual relations among minors in 2013 was another topic for negative evaluations of Russia. The positive articles include the discussions of V.V. Putin's personality, who is portrayed as a strong-willed leader. Norwegian media also appreciated the Russian-Norwegian cooperation in the military and economic space" (s. 74).

Og de fortsætter:

"In general statements the politics and personality of the President of Russia could be characterized as negative, although there were positive and neutral expressions. In Norwegian newspapers VG and Dagbladet V.V. Putin appears as a strong political leader with an authoritarian management style, who restored the country's economy, took the efforts to raise world prices for oil and gas... he always keeps calm in public, confidently defending his point of view" (s. 74-75).

En del unge russere er patriotiske i forhold til deres land og dets ældgamle kultur. De oplever de seneste år som en begyndende genrejsning af et tidligere stort Rusland, og de holder sig ikke tilbage for at udstille det.

(Foto: Hauke Dressler, Polfoto)

Og Sokolova og Koptyaeva slutter af med at konkludere: ”Along with the negative image of Russia Norwegian media makes attempts to reflect the positive trends in Russia, reasonably submit its position in the international area and national interests, especially in the Crimea. In this context, the political image of Russia in Norway is more balanced compared to, for example, the Baltic prints that constantly circulate the image of the enemy in the face of Russia... but...Cautious attitudes towards the country inherited from the Cold War are still influencing its image in Norway” (s. 81-82).

Konklusionerne på læsningen af de relativt få eksempler på medieforskning, vi har været i stand til at finde om Ruslands-dækningen i andre lande, har nogle nærmest enslydende pointer om, at de vestlige mediers Ruslands-dækning er negativ og kritisk vinklet med en vestlig verdensopfattelse som målestok. Budskabet er, at vi i Vesten er de civiliserede

og de gode; russerne fremstår som irrationelle, umoderne og med tendenser til at være underudviklede. Et ekskluderende ’dem og os’.

Og forskningen er, som den amerikanske artikel, *The dark double*, meget kritisk i forhold til mediernes redaktionelle håndtering af Ruslands kompleksitet og motiverne bag russernes handlinger. Faktisk er det ikke lykkedes at finde eksempler på medieforskning (med den norsk-russiske som en undtagelse på visse områder), der er positive over for de vestlige mediers dækning af Rusland.

4.0

Framingen, når Rusland er i fokus internationalt

Som led i forskningen bag rapporten *Mediernes (nye) verdensbilleder* undersøgte vi mediedækningen af 10 store tærskellande/vækstlande i verden i uge 9 i 2015. Herunder Rusland. Det var indhold i de ni landsdækkende dagblade: Berlingske, BT, Børsen, Ekstra Bladet, Information, Jyllands-Posten, Kristeligt Dagblad, Politiken og Weekendavisen og 13 nyhedssites fra toneangivende danske mediehuse: b.dk, bt.dk, business.dk, børsen.dk, ekstrabladet.dk, finans.dk, information.dk, jp.dk, kristeligt-dagblad.dk, politiken.dk, politiko.dk, mx.dk og weekendavisen.dk. Undersøgelserne bestod af både kvantitative målinger og kvalitative analyser baseret på framing-analyse og analytisk tekstlæsning. Hvilke diskurser dominerede i dækningen af de forskellige lande?

Rusland fyldte meget i de danske nyhedsmedier i uge 9 i 2015. Tre af ugens væsentligste internationale historier havde Rusland som en central aktør: Konflikten i Ukraine bød trods to ugers våbenhvile fortsat på træfninger og bombeattentater. En russisk oppositionspolitiker og Putin-kritiker, Boris Nemtsov, blev myrdet på åben gade i Moskva, og der var uro omkring den russiske forsyning af gas til Ukraine og som følge af dette også til resten af Europa. Det sidste faldt sammen med, at EU præsenterede planer for en ny stor energiunion.

I dagene fra 23. februar til 1. marts 2015 var Rusland i fokus internationalt, især mordet på Boris Nemtsov førte til en strøm af begivenheder i Moskva fx demonstrationer og et flow af breaking news.

I artiklen *Putin – ikke en af vore egne* kastede Henrik Berggreen fra Danmarks Medie- og Journalisthøjskole (DMJX) et kritisk blik på Ruslands-stoffet i den givne uge. Det følgende er et referat af Berggreens artikel. Han identificerede 140 artikler i de 9 dagblade og 13 onlineaviser, der i den givne uge var relevante i form og indhold. Berggreen

gjorde brug af anerkendte forskningsmetoder som ”Robert Entmans begreb om framing og retorikkens topiske teori som beskrevet af Jonas Gabrielsen” (s. 50).

Og Henrik Berggreen sammenfattede formålet med at bruge framing som et analytisk begreb med et citat af professor Stig Hjarvard: ”Framing-begrebet har vist sig nyttigt til at belyse, hvordan journalistiske fakta-tekster som nyheder og reportager ikke blot rapporterer om virkeligheden, men rummer en række betydningsmæssige valg, der tilskriver mening til begivenheden. (Hjarvard, 2015: 105)” (s. 50).

4.1 Kritik og nuancering i artiklerne om Rusland og Putin

To tredjedele af de udvalgte artikler i uge 9 i 2015 karakteriserede Henrik Berggreen som journalistiske artikler udformet efter konventionerne for nyhedsjournalistik og tilstræbt objektivitet. Den sidste tredjedel af dækningen blev defineret som dels meningsartikler og dels nuancerende reportager, og der var tydelige forskelle på, hvordan Rusland, landets og magthavernes motiver fremstod i de tre forskellige former for journalistik.

I de langt hyppigst forekomne tekster, nyheder og andre former for afspejlende journalistik fremstod *årsagerne* til Ruslands handlinger som:

”Generelt ekspliciterer artiklerne ikke, hvorfor Rusland/Putin handler som artiklerne hævder. Det anføres fx, at det er af ”geopolitiske og økonomiske” hensyn, men det uddybes ikke. Hjemlig propaganda og bekæmpelse af kritikere af præsidenten og regeringen forklares som redskaber til at bevare magten og sikre opbakning til den udenrigspolitiske linje” (s. 52).

I forhold til de *moralske vurderinger* sammenfattede Henrik Berggreen, at de journalistiske artikler:

”Implicit fordømmer de den russiske ageren: Aggression, vold, mord, propaganda, der forleder til vold, er i en dansk kontekst negativt. Eksplicit taler artiklerne om, at Putin og det russiske styre lyver, agerer i det skjulte og har hemmelige dagsordener. Alt sammen moralsk problematisk” (s. 52).

I forhold til meningsartikler som avisledere, debatindlæg og kommentarer er: ”...hovedparten stærkt kritiske over for Vladimir Putin og den russiske regering” (s. 53). En gennemgående opfattelse i den meningsfunderede del af journalistikken er, at *årsagerne* til de nuværende relationer mellem Rusland og Vesten er:

”Den russiske ekspansionstrang – nærmest forklaret som en del af russisk natur. Vestlige leders problem med at håndtere Vladimir Putin er forklaret med, at den russiske præsident agerer ud fra en ikke-rationel tankegang i vestlig forstand, og det har vi svært ved at forstå og håndtere” (s. 54).

I forhold til en *moralsk vurdering*: ”...ligger der en negativ vurdering i beskrivelsen af den iboende ekspansionstrang og i, at russisk politik beskrives som ikke-rationel” (s. 54).

I den analyserede uge kom der i to debatindlæg i Berlingske dog også positive meninger om Rusland og landets leder og motiver til orde. De to skribenter mente, at ”Politikere i EU bruger Ukraine-krise til at opbygge et fjendebillede af Rusland, der forfølger helt legitime nationale interesser i Ukraine” (s. 53).

Og fortolkningen af *årsagerne* er ifølge de positive debattører:

”EU er som overnational instans ved at falde fra hinanden, hvilket er helt naturligt, fordi ’det virkelige Europa er nationernes Europa, og nationernes Europa er EU’s erklærede modpol’. Derfor har EU-venlige po-

litikere brug for et ydre fjendebillede, ’så den svinende EU-tilknytning kan genskabes” (s. 54).

I flere reportager i de landsdækkende dagblade kom der anderledes synsvinkler og oplysninger frem. De var skrevet af udsendte medarbejdere fra redaktionerne og fremlagde ”en mere nuanceret framing end mange af nyhedsartiklerne i den undersøgte periode” (s. 53)

”Med hjælp fra Putins maskingeværer”, (Information, 27. februar 2015) var en reportage fra Krim-konflikten, hvor en række borgere fortalte om deres positive syn på Krims tilslutning til Rusland.

To reportager i Jyllands-Posten var også nuancerende, den ene: ”En skudsalve i ryggen på russisk demokrati lige ved Kremles dørtærskel” (1. marts, 2015) var en reportage fra Moskva skrevet et halvt døgn efter mordet på oppositionspolitikeren, Boris Nemtsov:

”Artiklen gengiver beskyldninger om, at drabet skulle være bestilt fra Kreml, men sår også tvivl om holdbarheden i den påstand. Og så fremfører artiklen en teori om, at en generel hadekampagne mod oppositionen i bl.a. elektroniske medier kunne være det, der har skabt grobund for, at nogen ender med at begå mord” (s. 55).

Den samlede journalistiske mediedækning af Rusland i uge 9, 2015 var ifølge Henrik Berggreens analyser generelt kritisk og negativ over for Rusland og præsident Putin, men der fandtes dog undtagelser, især i kommentarerne og reportagerne, som gav ”læserne anledning til refleksion over kompleksiteten i de forhold, der omtales” (s. 55).

4.2 En navngivning med negativ vinkel

En anden metode til at undersøge vinkler og frames i nyhedsmediernes italesættelse af Rusland og præsident Putin er at lave en liste over konkrete meningsbærende ord, som der

gøres brug af i artiklerne. Henrik Berggreen beskriver metoden på følgende måde:

”Jeg vil betragte ord og udtryk i en retorisk optik ud fra begrebet topik, som bl.a. kan fokusere på, hvordan afsender navngiver et aspekt af virkeligheden – i dette tilfælde det russiske styre og Vladimir Putin”.

Og han fortsætter:

”Navngivning er således aldrig neutral. Det er, som den danske topikforsker Jonas Gabrielsen siger, ’altid en værdiladet og forførende aktivitet. Dette beror på, at man, når man navngiver en sag, samtidig betoner

udvalgte aspekter i sagen, og at navngivelse derfor er at favorisere et blandt flere mulige betragtningsperspektiver i sagen. At navngive er således at vælge den vinkel, hvorfra en sag, situation eller problemstilling åbnes og forstås’ (Gabrielsen, 2001: 4-5)” (s. 55).

I den efterfølgende (forkortede) udgave af et topikskema fra retorikken, er der til venstre anført nogle af de ord, der blev associeret med det russiske styre i de analyserede artikler, og til højre er Henrik Berggreen kommet med et bud på, hvilke ord og udtryk der dermed implicit dissocieres fra det russiske styre (s. 56).

Ord og udtryk, der eksplicit blev associeret til Rusland og Putin

aggression
 autoritært
 beskyder
 bryder aftaler
 diktatur
 fantast
 frygtet
 kritikere dræbes
 lyver
 regime
 mistolker
 truer europæiske forbrugere
 historisk bestandig ekspansion
 snigskytter
 som Hitler i 30’erne

Ord og udtryk, der implicit dissocieres fra Rusland og Vladimir Putin

nedtrapper konflikt
 anti-autoritært
 beskydes
 holder aftaler
 demokrati
 realist
 elsket
 kritikere deltager i fri debat
 taler sandt
 regering
 tolker korrekt
 gavner europæiske forbrugere
 respekterer nabolandenes suverænitet
 kæmper med åben pande
 humanistisk nation, der ønsker fred

Og Henrik Berggreen konkluderer:

”Det er åbenlyst, at ud fra almen dansk og for den sags skyld vestlig doxa – udbredte sandheder, fordomme, overbevisninger og holdninger (Rosengren, 1998) – vil vurderingen af et styre, der associeres med ord og udtryk i venstre spalte, generelt fremstå mindre positivt end et styre, der associeres med ord og udtryk i højre spalte” (s. 55).

Framing-analysen illustrerer også, at billederne af Rusland i medierne: ”ikke bare er en spejling, men en fortolkning og en udvælgelse, der overordnet er bestemt af den dominerende fortælling” (s. 111).

Dette eksempel fra rapporten *Mediernes (nye) verdensbilleder* på dansk forskning i de danske nyhedsmediers dækning af Rusland har gjort brug af analyseredskaber fra retorikkens værktøjskasse. Denne framing-tilgang gav i 2015 nogenlunde de samme resultater som den udenlandske medieforskning af Ruslands-dækningen i andre lande gjorde – nemlig at Ruslands-stoffet var negativt, ideologisk farvet i vinklingerne og fattigt på forskellige og positive betragtningsspektiver. Der blev hyppigt brugt magtmetaforer, der kunne skabe frygt-associationer hos læserne.

5.0

Rusland i et vestligt perspektiv eller...?

I den givne uge i 2015 identificerede vi i alt 243 artikler i ni store landsdækkende dagblade: Berlingske, BT, Børsen, Ekstra Bladet, Information, Jyllands-Posten, Kristeligt Dagblad, Politiken og Weekendavisen og de 13 nyhedssites: b.dk, bt.dk, business.dk, børsen.dk, ekstrabladet.dk, finans.dk, information.dk, jp.dk, kristeligt-dagblad.dk, politiken.dk, politiko.dk, mx.dk og weekendavisen.dk, hvor Rusland spillede en central rolle.

Med artiklen *Domesticeret, platformsafhængig dækning?* i forskningsrapporten *Mediernes (nye) verdensbilleder* præsenterede Kresten Roland Johansen resultaterne af en række kvantitative målinger i uge 9 af mediedækningen af de 10 store tærskellande/vækstlande i verden herunder Kina, Indien, Brasilien og Rusland. Det var i alt 543 artikler, og af dem udgjorde Ruslands-stoffet de 243 artikler. Rusland fyldte meget i medierne i denne uge.

I forskningsartiklen reflekterede Roland Johansen også dybere over, hvad målingerne viste. Hvordan man kunne fortolke de mønstre, der på flere områder kvantitativt kunne identificeres.

I udlandsstoffet er det af medieforskningen ofte påvist, fx i *Global Climate – local journalism* (Eide et al, 2010), at dækkede lande og hændelser i Øst og Syd ofte ses i et vestligt perspektiv. Og at den såkaldte domesticering i mediedækningen har stået i vejen for et medie billede, der er mere nuanceret, og som tilstræber at beskrive landene i deres egen ret, på deres egne økonomiske, kulturelle og historiske betingelser. Med domesticering menes, at journalisten eller redaktionen lægger en national forståelsesramme ned over en ikke-national begivenhed, enten i form af en i dette tilfælde dansk vinkel, et dansk perspektiv eller gennem overdreven brug af danske kilder.

På den anden side er der enighed om, at man med brugen

af domesticerende virkemidler kan skabe nærhed, relevans og væsentlighed i udlandsstoffet. Hvordan kan man karakterisere Ruslands-dækningen set i dette spændingsfelt? Hvilke emner og kilder var de hyppigst omtalte og brugte i uge 9 i 2015? Foregik der vestlig perspektivering af Ruslands-stoffet? Hvis ikke, hvad så?

Det følgende afsnit vil genbruge centrale pointer fra Roland Johansens undersøgelse i kombination med nye optællinger af, hvordan det eksakt forholdt sig med Ruslandsstoffet i den givne uge i 2015. De nye datakørsler bag dette afsnit er også lavet af Kresten Roland Johansen.

5.1 En nyhedsjournalistik med vægten lagt på konflikt

De afspejlende journalistiske genrer: nyheder, baggrundsartikler og notitser udgjorde det helt store flertal af det samlede antal journalistiske enheder. Kommentarer og læserbreve i papiraviserne var der markant færre af.

Meget af nyhedsstoffet om Rusland blev leveret af nyhedsbureauerne, her især Ritzau. Det blev skrevet og redigeret færdigt til udgivelse af egne journalister, hjemme i Danmark. Kun en lille del af Ruslands-stoffet blev leveret af reportere 'on location' – udenrigskorrespondenter eller udsendte medarbejdere, nogle gange Østeuropa-eksperter andre gange reportere, der sendes ud til forskellige steder, når noget nyt blusser op (faldskærmsjournalister).

De eksplicit meningstilkendegivende journalistiske genrer: kommentarer og avisledere udgjorde en lille del af stoffet, så det vil sige, at holdninger, frames og diskurser ikke hyppigt kom frem via eksplicite formuleringer af skribenterne – de kom mere indirekte frem.

Ruslandsdækningen – analyse af en uges dækning i februar 2015

GENRE	WEB	PRINT
Nyhed, anslag	49%	14%
Uddybende nyhedsartikel, baggrund	22%	17%
Notits	11%	25%
Kommentar, klumme, analyse	6%	6%
Reportage, feature - aktuel begivenhed	3%	6%
Interview	3%	0%
Portræt	2%	4%
Læserbrev, debat (ikke fast tilknytning til mediet)	1%	15%
Anden genre	1%	1%
Reportage, feature – ikke aktuel begivenhed	1%	2%
Leder	1%	6%
Kritisk undersøgende	0%	0%
Forsidehenvisning	0%	4%

OPHAV	WEB	PRINT
Nyhedsbureau	45%	31%
Egen journalist (ikke udsendt)	36%	31%
Korrespondent	8%	13%
Andet medie	6%	6%
Uklart, ikke angivet	5%	14%
Egen udsendt journalist	2%	5%
Sociale medier	0%	0%
Rapport, pressemeddelelse	0%	0%

EMNE	WEB	PRINT
Krig, borgerkrig, terror	64%	43%
National politik i Rusland	35%	10%
International politik	30%	37%
Energj, olie	17%	14%
Historie	15%	19%
Kriminalitet	6%	19%
Marked, import, eksport, varer	6%	5%
Almindelige mennesker	6%	5%

EMNE , fortsat	WEB	PRINT
Økonomi, finans, valuta	5%	7%
Virksomhed, branche, erhverv	3%	4%
Sociale forhold, fattigdom	3%	6%
Natur, miljø, klima	2%	1%
Vækst	2%	0%
Andet	2%	5%
Flygtninge, migration	1%	0%
Naturkatastrofer, ulykker	1%	1%
IT, mobil, digital	1%	0%
Korruption	1%	25%
Danmark (eksplicit dansk historie med reference)	1%	0%
Udviklingsbistand	0%	0%
Kultur, livsstil, moderne byliv	0%	6%
Sport	0%	1%
Turisme, rejsestof	0%	2%
Kendte mennesker (ikke politikere)	0%	19%
Sundhed	0%	0%

Rusland blev i uge 9 i 2015 altovervejende dækket gennem emner som krig, national og international politik og olie. Nyhedskriteriet konflikt blev meget hyppigt taget i brug. I lyset af at øjenvidnegegenerne: reportage og feature kun udgjorde en lille del af stoffet, og at emner som sociale forhold, almindelige mennesker og kultur, livsstil og moderne byliv også var sjældne i artiklerne, kan man konkludere, at det var 'de hårde temaer', som mediebilderne af Rusland blev formet af. Stoffet var hovedsageligt om krig og borgerkrig, forhandlinger, magt- og interessekampe mellem staterne, konfrontationer mellem lederne fra Øst og Vest samt energiforsyning. Det 'bløde stof' om mennesker, kultur og russiske samfund og lokaliteter uden for magtens indercirkler, blev statistisk opgjort meget lavt prioriteret af nyhedsredaktionerne.

5.2 Hvorfra ses Rusland

– kilderne og deres positioner?

Kresten Roland Johansen konkluderede i artiklen *Domesticeret, platformsafhængig dækning?* at:

”Massiv brug af danske kilder kan være et tegn på domesticering (Eide et al, 2010). En sådan finder vi imidlertid ikke i de analyserede artikler. Blot 18 procent af artiklerne benytter én eller flere danske kilder. (Flere artikler anvender danske kilder, men ofte uden at der af den grund anlægges et dansk perspektiv” (s. 42).

Det var altså ikke dét, at en kilde er dansk, der i langt de fleste tilfælde var udløsende for en journalistisk beslutning om at inddrage og citere vedkommende i en artikel om Rusland. Men hvad var det så?

MUNDTLIGE KILDER	WEB	PRINT
Præsident, minister, regeringschef	22%	17%
Ekspert, forsker, økonom, tænketank	15%	21%
Øvrig politiker	15%	12%
Journalist (i ekspertrolle)	6%	0%
Erhvervsfolk	6%	4%
Politi	6%	2%
Almindelige mennesker	5%	7%
Myndighed, ambassadør	4%	5%
NGO, interesseorganisation	2%	2%
Andre	2%	2%
Militærfolk	1%	0%
Kunstner, kulturperson	1%	0%
Idrætsudøver	0%	0%
Rejsende, rejsearrangør	0%	0%
SKRIFTLIGE KILDER	WEB	PRINT
Nyhedsbureau	28%	6%
Andre medier	25%	12%
Myndighed, ambassadør	10%	11%
Præsident, minister, regeringschef	9%	5%
Øvrig politiker	4%	5%
Politi	4%	0%
Ekspert, forsker, økonom, tænketank	3%	2%
Militærfolk	2%	2%
Journalist (i ekspertrolle)	2%	2%
NGO, interesseorganisation	1%	0%
Almindelige mennesker	1%	1%
Rejsende, rejsearrangør	1%	0%
Andre	1%	0%
Eget medie	1%	0%
Erhvervsfolk	0%	1%
Kunstner, kulturperson	0%	0%
Idrætsudøver	0%	0%

Ser man på mønstre i de brugte mundtlige og skriftlige kilder i den kortlagte Ruslands-dækning, så er det meget tydeligt, at det var det russiske samfunds øverste elite inden for politik og økonomi, der hyppigst blev citeret. Professionelle kilder som fx eksperter fra universiteter, store virksomheder og tænketanke blev også brugt jævnlige. Militæret og militærfolk, der ind imellem var i front for konfrontationerne, blev sjældent inddraget; de var sikkert også vanskelige at

komme i nærheden af. Få nyhedsredaktioner lavede opsøgende journalistik i Rusland, Krim og Ukraine, men det skete dog.

5.3 Domesticeringen og den danske vinkel i Ruslands-stoffet

Omkring blot 10 procent af Ruslands-stoffet havde i uge 9 i 2015 en dansk vinkel.

DANSK VINKEL	WEB	PRINT
Nej	93%	89%
Ja	7%	11%
I alt	100%	100%

En konkluderende passage fra Roland Johansens artikel om Ruslandsdækningen fremlægger eksempler på, hvordan Rusland i flere artikler blev fremstillet i et eksplicit modsætningsforhold til EU og Vesten:

”Det gælder fx ”Putins magtspil i Europa” (Børsen, 27. februar), ”Løgnens triumf i Putins storpolitik” (Børsen, 27. februar), ”Kreml-rådgiver: Vesten har startet misinforma-tionernes verdenskrig” (Jyllands-Posten, 25. februar), ”Rusland truer Ukraine – og Europa – med luk for gassen” (Information/Ritzau, 25. februar)”.

”Der ses her et tydeligt Øst-Vest-perspektiv, både i forhold til sikkerhedspolitiske aspekter og i forhold til energi og gas. Der er dog langt flere artikler udelukkende om Rusland eller med et Øst-Øst-perspektiv, fx Rusland versus Ukraine/Krim,

omtalen af valget i Estland og hvordan valget påvirkes af krig- gen i Ukraine. Disse historier er indlysende væsentlige for os af sikkerheds- og energipolitiske grunde, men de har ikke en eksplicit dansk eller vestlig vinkel” (s.40).

De empiriske undersøgelser af Ruslands-dækningen i fe- bruar 2015 og de tilknyttede refleksioner over, hvad de påvi- ste mønstre i stoffet viste, trak i samme retning. De danske nyhedsmediers Ruslands-dækning var *ikke* i almindelighed domesticeret og dansk vinklet, blot i enkelte tilfælde. Vi fandt heller ikke, at en vestlig vinkel blev brugt til at skabe nærhed og relevans i historierne, for som Roland Johansen konklu- derede: ”Det er sjældent, at artiklerne vinkles direkte på kon- sekvenserne for Vesten” (s. 42).

6.0

Flere kritiske spørgsmål til Ruslands-dækningen – nye analyser i 2015 og 2016

Vores netop beskrevne undersøgelser af de danske nyhedsmediers Ruslands-stof i februar 2015, samt de relevante eksempler på medieforskning i amerikanske, europæiske og norske mediers dækning af Rusland karakteriserer de vestlige nyhedsmedier på nogenlunde samme måde, med nogenlunde enslydende frames: Det er et negativt og ind imellem stereotyp Ruslands-billede, der ifølge forskerne bliver offentliggjort, med fokus på krise og krige, Ruslands-dækningen er magt- og konfliktfokuseret.

Vesten er hvid, visionær og med gode humanistiske værdier, Rusland er mørkt, og russerne er gammeldags og krigerske. Landet fremstår i nyhedsmediernes som et samfund på vej imod et autokrati med en truende præsident Putin i spidsen. Et aggressivt Rusland, som igen er på vej til at blive en modstander eller endog en fjende, som vi er i krig mod men uden kamp.

De amerikanske eliteavisers lederskribenter blev i den amerikanske forskningsartikel *The Dark Double* kritiseret for hele tiden af se det nye Rusland i et neosovjetisk lys, der gjorde dem blinde overfor nye træk ved Rusland og præsident Putin anno 2016. De amerikanske lederskribenter var i betydelig omfang styret af et meta-narrativ, der karakteriserede Rusland som et underlegent samfund.

I analysen af de norske mediers Ruslands-billeder blev der dog af to russiske forskere identificeret afvigelse fra det dyste 'dem og os-scenarie'. Norske medier har i flere tilfælde dækket Vladimir Putin som en handlekraftig og stærk leder, der med succes kæmper for legitime russiske stormagtsinteresser. Ifølge nogle af de norske avisartikler er vestlige ledere svage og fattige på nye initiativer.

Medieforskningens kritik er ikke rettet mod Ruslands ageren på den internationale scene, det forholder den sig ikke til,

men mod vestlige mediers dækning af Rusland. Samlet set er forskningen særdeles kritisk overfor redaktionernes håndtering af den vigtige samfundsopgave, det er at give læserne og klikkerne oplysende, interessante og troværdige beskrivelser af Rusland, dets handlinger, motiver og dets 139 mio. store befolkning fordelt over et enormt landareal, 400 gange større end Danmark.

Denne nærmest enslydende kritik fra forskere i flere lande og vores egne undersøgelser har ført til følgende fire nye spørgsmål, som i de følgende afsnit vil blive belyst via nye analyser af Ruslands-dækningen i november og december 2015 i 8 udvalgte dagblade og de 13 online/webaviser.

Ruslands-dækning i 2016 vil også blive undersøgt i fire aktuelle cases: Ruslands-stoffet en tilfældig forårsmåned i 2016. Nyhedsmediernes dækning af NATO-topmødet i Warszawa i juli, udelukkelsen af russiske atleter ved OL i Rio i juli og august samt valget til Dumaen i september 2016. Hver af disse analyser vil blive afsluttet med en tematiseret sammenfatning.

De fire spørgsmål til de nye analyser er følgende:

- Findes der et underskud i medierne af dækning af russisk politik og kultur på dens egne betingelser? Et underskud i forhold til at kunne forstå magthavernes varetagelse af russiske stormagtsinteresser?
- Er der et underskud i medierne i forhold til at dække hele det russiske samfund og hele den store befolkning? Også de russere, der ikke deltager i magtspillet, som ikke er oligarker og heller ikke er stor-korrupte?
- Dækkes Rusland i dualistiske modsætningspar 'dem og os' og på en sådan måde, at ekstreme russiske hand-

Mordet på den russiske oppositionspolitiker Boris Nemtsov den 27. februar 2015 nær Den Røde Plads i Moskva vakte vrede i Rusland og førte til demonstrationer og følsomme markeringer ved hans begravelse. I Rusland er der en politisk opposition og en kritisk offentlighed, herunder nogle uafhængige medier og kommentatorer, men de er under massivt pres.

(Foto: Sergei Bobylev, ITAR-TASS/Polfoto)

linger, hændelser og rabiate udtalelser ofte udgør den ene side af modsætningsparret? Er det kommet så vidt, at man kan tale om, at der er russofobi på spil?

- Personificeres Rusland konsekvent med Putin, og hvad er konsekvenserne? Sker der en dæmonisering af Vladimir Putin?

7.0

Nye nyheder, korrespondenter og stemmer i Ruslands-dækningen

I måneden fra den 11. november til den 10. december 2015 skete der flere meget dramatiske hændelser, som bragte Rusland og landets internationale relationer i fokus i nyhedsstrømmen jorden rundt.

Terrorhandlingerne i Paris den 13. november styrkede båndene mellem Frankrig og Rusland, da der på den franske præsident Francois Hollandes initiativ blev etableret en alliance til bekæmpelse af terror og IS. Rusland var kort tid inden blevet ramt af en terrrorsprængning af et russisk passagerfly over Sinai-halvøen med mange dødsopfre, IS tog hurtigt ansvaret.

Tyrkiet skød en russisk jager ned tæt ved landets sydlige grænse op til Syrien, og retorikken blev hurtigt skarp og konfronterende fra begge sider. Ifølge Ekstra Bladet blev ”Pilot i faldskærm skudræbt fra jorden” (Ekstra Bladet, 25. november). Kilden til denne dramatiske oplysning var det franske nyhedsbureau AFP.

Det russiske jagerfly havde krænket det tyrkiske luftrum kortvarigt, og det førte ifølge Thomas Heine, Politikens korrespondent i Moskva, til, at ”begrebet 17 sekunder – den tid, som det russiske fly ifølge Ankara var inde i tyrkisk luftrum – er blevet et populært hashtag blandt russere på de sociale medier” (Politiken, 26. november).

Konflikten blev dog hurtigt indkapslet til et opgør mellem Rusland og Tyrkiet, NATO blev ikke inddraget. Den nye alliance mellem Rusland og Frankrig blev også bevaret. Og knapt et år senere den 9. august 2016 rejste den tyrkiske præsident Recep Erdogan til Skt. Petersborg, hvor han mødte præsident Putin blandt andet for at sige undskyld for nedskydningen.

I oktober 2015 blev nogle højspændingsmaster- og ledninger i det sydøstlige Ukraine sprængt i stumper og stykker, hvad der viste sig at være sabotage. El-ledningerne leverede

strøm til det russisk annekterede Krim, og sabotagen mørkelagde halvøen og lukkede offentlige institutioner. Arbejdet i Ukraine med at reparere højspændingsledningerne foregik ifølge forskellige medier meget trægt.

På den politiske front gjorde ”NATO klar til at lukke Montenegro ind i varmen” (Berlingske, 30. november) og ”NATO inviterer Montenegro ind i varmen trods russisk modstand” (Politiken, 2. december). NATO har ikke lukket nye lande ind i alliancen siden 2009, hvor Kroatien og Albanien blev optaget. Det lille Balkan-land, Montenegro, var på dagsordenen for et NATO-udenrigsministermøde i Bruxelles, og resultatet blev, at det fik en invitation til forhandlingerne om at blive det 29. medlem af alliancen. Montenegro var ikke en del af det gamle Sovjetunionen men med i det tidligere socialistiske Jugoslavien. Rusland var alligevel klart imod et NATO-medlemskab til Montenegro.

Omkring Arktis mod nord handlede det mere om fredelig samkvem end om udfordring og konfrontation ”Freden er stærk i Arktis”, og artiklen fortsatte ”Samarbejde. På nær enkelte skeptikere tror de fleste forskere på, at Arktis forbliver fri af globale konflikter. Men NATO bør genoptage øvelser i Island og Nordnorge, mener dansk kontraadmiral” (Berlingske, 13. november).

Videre i kategorien af artikler, som man kan kalde ’de nye trusler’, gjorde en amerikansk flådechef Frederick J. Roegge opmærksom på følgende: ”USA: Rusland kan slukke for internettet over hele verden” (b.dk, 26. oktober). Oplysningen havde det Berlingske nyhedsbureau BNB (nu lukket) hentet hos The New York Times, som konstaterede, at det bekymrer amerikanske efterretningstjenester og militærkilder, at russiske ubåde og spionskibe sejler foruroligende tæt på de søkabler, der bærer næsten hele den internationale internetforsyning: ”Man frygter, at Rusland vil angribe ka-

blerne og kortslutte internetforbindelserne i hele verden, hvis landene ender i en konflikt”.

I de 30 dage fra 11. november til 10. december 2015 var der 676 artikler på papir og 1309 enheder på web, der omtalte Rusland. Det var i de danske dagblade: Berlingske, Politiken, Jyllands-Posten, Ekstra Bladet, BT, Kristeligt Dagblad, Børsen, Information og MetroXpress. Nordjyske Stiftstidende, Aarhus Stiftstidende, Jyske Vestkysten, Fyns Stiftstidende og Sjællandske Tidende.

Og i online/webaviserne: dr.dk, tv2.dk, eb.dk, bt.dk, b.dk, politiken.dk, jp.dk, kd.dk, information.dk, borsen.dk, business.dk, finans.borsen.dk, finans.dk, mediemarked.dk, JP Premium, mediemarked.borsen.dk, mx.dk, beep.tv2.dk, go.tv2.dk, politik.tv2.dk.

De mange artikler og enheder på papir og web omfattede alt fra store baggrundsartikler, der kun handlede om Rusland og russere til sportsresultater og henvisninger med et enkelt ord til landet.

Vi udvalgte 30 tekster fra papir og web til en fortolkende læsning blandt de artikler, der havde højest relevans ifølge Infomedias relevanskriterier.

7.1 Rusland som ”benspænder”

Mediebilledet af Rusland blev de 30 dage i 2015 skabt via en hovedsageligt afspejlende væsentlighedsjournalistik, hvor kuriositeter var meget sjældne. Dog forærede Rusland Frankrig en hundehvalp efter tabet af en bombhund, og det blev dækket af flere store medier (tv2.dk, 8. december og bt.dk, 9. december). Hovedparten af stoffet beskrev Rusland set i et internationalt perspektiv, både mod øst og mod vest.

En tværgående læsning af de udvalgte artikler fra dagbladene gav samlet et medie billede, hvor Vladimir Putin ikke var i centrum, hverken i rubrikkerne, forsidehenvisningerne

eller brødteksterne. Det var i stedet Rusland og russerne, der blev omtalt, ikke i stort omfang præsidenten. Omtalen var i et ordvalg og en retorik, der hovedsageligt var afdæmpet.

Anderledes var det i en del af de mange webartikler. Her personificerede Putin hyppigere hele Rusland, især i rubrikkerne.

Selv om der i november/december 2015 ikke var tale om eksplicit at tegne et medie billede af Rusland som fjende, så var der alligevel en Øst-Vest-, dem og os-dikotomi på spil i artiklerne. Den danske udenrigsminister, Kristian Jensen, blev fx citeret for at udtale: ”NATO-udvidelse rager ikke Rusland”, og han fortsatte ”Rusland er benspænder i international politik... Rusland har ikke en rolle til at skabe noget som helst. Rusland har en rolle til at spænde ben for processer” (Kristeligt Dagblad, 2. december).

Sådanne skarpe kategoriske udsagn stillede medierne sig ind imellem til rådighed for.

7.2 Flere nuancer og anderledes kilder

Når udenrigskorrespondenterne i Rusland var på spil i spalterne og på websiderne, så opstod der jævnligt flere interessante ting i teksterne. Poul Funder Larsen, Jyllands-Posten, Thomas Heine, Politiken og Simon Kruse, Berlingske, var (er) alle udstationerede i Moskva med en form for reporteropgave, som der de seneste årtier er blevet skåret kraftigt ned på. De var (er) udstationerede øjenvidner og analytikere.

Breaking news vil altid finde hurtigt frem til redaktionerne via nyhedsbureauerne og de sociale medier. Korrespondenterne skal levere mere baggrund, perspektiv, tilstedeværelse og et anderledes blik på det samfund, de er udstationerede i, baseret på både etablerede og anderledes kilder. Og de skal i stigende omfang kunne levere ’live’ til hjemmesiderne og visuel dokumentation i form af video og fotos.

Fx korrespondenten Simon Kruse Rasmussens artikel om ”Blussende energikrig mørklægger Krim” (Berlingske, 24. november). Kruse skrev artiklen i en blanding af nutid og datid, med jævnlig brug af aktive verber og et scenisk ordvalg, selv om det tidsmæssigt var en lidt længere proces, han fremlagde: ”Ukrainske sabotører slukker lyset for næsten to millioner indbyggere på Krimhalvøen. Den ukrainske regering truer med at gøre afbrydelsen permanent” og ”Sabotage har afløst kampvogne og haubitser som våben i konflikten i Ukraine... nu ligner det en krig om fornødenheder”.

Kruse Rasmussens artikel var skrevet fra ”Moskva”. Ud fra repertoire af kilder tyder det på, at indholdet var researchet hjem via en kombination af internettet og de sociale medier, et nyhedsbureau og et interview. Kruse Rasmussen baserede artiklen og en form for tilstedeværelse i nutid i det østlige Ukraine på ”en videooptagelse fra ukrainsk politi”. Ukraines indenrigsminister, Arsen Avakov, blev citeret i nutid ”siger”. Udtalelsen blev hentet på det ukrainske nyhedsbureau Unian. Lederen af ”den Krim-tatariske verdenskongres Refat Tjubarov” blev citeret på baggrund af Facebook. Berlingske kontaktede selv den ukrainske politiske kommentator Vladimir Fesenko for at få nogle vurderinger, også han blev citeret i nutid.

Poul Funder Larsen fra Jyllands-Posten beskrev også Rusland-Ukraine-konflikten med ”Bitter nabostrid skærpes dagligt” (Jyllands-Posten, 27. november). Her blev opgøret om elforsyningen til Krim også inddraget, men konflikten blev gjort bredere med problemstillingen om Ruslands gasforsyning til Ukraine (og Europa).

Funder Larsens artikel startede med: ”Moskva/Kiev. Der er fuldt hus i nattoget nr. 23 fra Moskvas Kiev-banegård til hovedstaden i Ukraine”. Detaljen med det benævnte nattogets nummer er vigtig; dermed etablerede reporteren øjeblikkelig

tilstedeværelse. Kilden i den første del af denne baggrundsartikel, der startede med reportageagtige sceniske elementer, var en medrejsende ”Igor Kostjenko, en ukrainer, som arbejder for et internationalt it-firma med regionalt hovedkvarter i Moskva”. Til læsernes forståelse oplyste Funder Larsen, at ”siden 25. oktober har der ikke været nogen direkte flyforbindelser mellem de to lande, som trods politiske spændinger... fortsat har udstrakte økonomiske forbindelser”, og ”det gør livet besværligt for erhvervslivet i vores lande, sukker den ukrainske it-chef”. Igen i nutid.

De andre vigtige kilder i artiklen var ”medierne i Moskva og Kiev”, ”russiske medier” og nyhedsbureauet Interfax-Ukraine, hvorfra Funder Larsen hentede nogle citater fra den ukrainske premierminister Arsenij Jatsjenjuk.

Artiklen i Jyllands-Posten var et andet eksempel på en udenrigskorrespondent-artikel, som gjorde brug af mere traditionelle udlandskilder som fx de dominerende medier i de dækkede lande og tilfældige civile. De nationale nyhedsbureauer blev brugt til citater fra elitekilder og magthavere.

Udenrigskorrespondenten Thomas Heine belyste for Politiken konflikten mellem Rusland og Tyrkiet efter nedskydningen af den russiske jager. Krigen i Syrien måtte uundgåeligt inddrages, og Frankrig kom til at spille en central rolle i artiklen: ”Tyrkiet er skurken, Frankrig helten” (26. november). Denne artikel startede også scenisk, men i datid et sted i Moskva ”Samtidig med at et halvt hundrede aktivister i går kastede æg, sten og maling mod den tyrkiske ambassade i Moskva, lagde andre russere friske buketter oven på de store delvist snedækkede dynger af blomster, der ligger uden for den franske ambassade små 4 kilometer derfra”.

Teksten var en oversigtsartikel over, hvad der skete omkring og efter den dramatiske begivenhed, hvor tyrkerne skød en russisk jager ned. Ifølge den russiske udenrigsminister,

Ruslands annektering af Krim-halvøen fra februar 2014 foregik med en massiv militær indsats men fredeligt. Overmagten var stor. Inden de russiske soldater kom til Krim havde pro-russiske ukrainske militsfolk besat flybasen Belbek udenfor hovedstaden Sevastopol. Pro-russiske Krim-borgere gav militserne vand og mad gennem hegnet.

(Foto: Peter Hove Olesen/Polfoto)

Sergej Lavrov, var det ”En velovervejede og planlagt handling’ ... trods Tyrkiets forsikringer om det modsatte”. Og han ”mere end antydede, at USA kan have været delagtig i beslutningen om at skyde det russiske fly ned”.

Efter denne hændelse ændrede alliancemønstrene sig, og Tyrkiet blev ”Ruslands nye hadeobjekt” på trods af, at landet få måneder inden havde været ”en strategisk partner”. Med Frankrig gik det lige omvendt. Der var ny fælles enighed mellem Rusland og Frankrig om sammen at bekæmpe IS i Syrien.

Kilderne i Thomas Heines oversigtsartikel var stort set uoplyste. For læseren var det uklart, om han havde været ’on

location’ ved ambassaden eller havde set begivenhederne ved den tyrkiske ambassade på russisk tv eller på de sociale medier. Han refererede udenrigsministeren fra et ”pressemøde”, men om han havde været til stede, eller hvor han fik pressemødereferatet fra, blev ikke oplyst. Andre kilder var ligeså lidt specifikke ”Kampagner kører på de russiske sociale medier” samt ”Ruslands statskontrollerede medier”. Kun Wall Street Journal var en navngivet kilde.

Artiklen sluttede som den startede, scenisk og fortsat i datid:

”Foran den franske Moskva-ambassade havde bogholder Svetlana Duritskaja, 55 år, ikke opgivet håbet. Hun

stod i går længe og kiggede på bjerget af blomster, før hun lagde sin egen lille buket røde tulipaner og tændte et lys: 'Er vi ikke alle imod Islamisk Stat? Det må kunne lade sig gøre at blive enige, så dette monstrum forsvinder fra jordens overflade', sagde hun".

7.3 Stemmerne i Ruslands-dækningen

Korrespondentartiklerne leverede en bredde i brugen af primære og sekundære kilder, der førte til, at anderledes stemmer kom til orde. Blandt med de traditionelle magthaverkilder. Der var i flere tilfælde tale om almindelige mennesker, som blev brugt til at kommentere og illustrere følgerne af de store politiske hændelser.

I Rusland er der ingen direkte adgang til myndighedskilder og slet ikke på samme åbne måde, som der er i de nordiske lande. Det medfører, at journalistikken fra og om Rusland må finde andre kilder. Med internettet, de mange nye fakta- og holdningsbaserede hjemmesider og med det lynhurtige ny-

hedsflow på Twitter og YouTube samt det ofte mere subjektive og livsstilsprægede indhold fra Facebook har udlandsjournalisterne fået adgang til langt flere og forskellige typer af kilder, end de havde tidligere. Udenrigskorrespondenternes rapportering fra de lande, de er udstationerede i, er ofte eksempler på en anderledes brug af kilder, som fx Simon Kruse Rasmussen viste det i praksis. Det giver i de mere vellykkede tekster og videoer fra Rusland en autentisk, indholdsmæssigt dyb og kultursensitiv udlandsjournalistik tæt på den russiske virkelighed.

Q&A 1: Moskva-korrespondent Thomas Heine, Politiken

1) Ifølge vores undersøgelser i Mediernes (nye) verdensbillede dækkes Rusland klart anderledes af danske nyhedsmedier end Kina og fx Indien og Brasilien. Hvad er det, i stikord, der gør Rusland så anderledes?

”Jeg mener, at dækningen af Rusland følger de samme principper om væsentlighed, fairness og tilstræbt objektivitet som dækningen af resten af verden.

Udviklingen i Rusland er på overskueligt sigt vigtigere for verden og for Danmark end udviklingen i Indien og Brasilien. Derfor er det for mig at se naturligt, at Rusland dækkes tættere i danske medier. Udviklingen i Kina er mindst lige så vigtig, og mit gæt er, at dækningen af Kina set over en lidt længere tidsperiode har været lige så omfattende som dækningen af Rusland. Hvis der har været større fokus på Rusland i de seneste par år, skyldes det Ruslands centrale placering i to af de vigtigste nyhedshistorier, Ukraine og Syrien. Dertil kommer, at Rusland ligger tættere på; der er 7200 km fra Beijing til København, 300 km fra Kaliningrad til Bornholm”.

2) Man oplever som læser et underskud af dækning fra hele det store land og savner beskrivelser af vigtige samfundsfaktorer fx landbrug, bæredygtighed, klima, transport, uddannelse og kultur. Er du enig i, at disse underskud findes? Hvad kan grunden være?

”Jeg er enig, at der i dækningen af Rusland er større fokus på udenrigspolitik, sikkerhedspolitik og indenrigspolitik – eller på ’magt og konfrontation’, om man vil – end på landbrug, klima og transport. Det finder jeg naturligt med tanke på, at de seneste års vigtigste udviklinger i landet har været inden for disse områder.

1. Ruslands annektering af Krim og støtte til separatister

i det østlige Ukraine. Og deraf følgende nedkøling af forholdet mellem Vesten og Rusland.

2. Den gradvise stækning af den politiske opposition og det russiske civilsamfund.

3. Ruslands involvering i krigen i Syrien og øgede aktivitet i Mellemøsten generelt.

Jeg mener dog, at også de andre områder dækkes, f.eks. er der vel en ikke helt ubetydelig dækning af russisk kultur. Men det kunne og burde måske gøres mere og bedre; ambitionen må være at give et bredt billede af situationen i Rusland. Hvis ikke det sker i tilstrækkeligt omfang, skyldes det både korrespondenternes begrænsede kapacitet og avisernes ønske om geografisk spredning i den samlede udlandsdækning. Når der sker så store og vigtige udenrigs- og indenrigspolitiske begivenheder, som tilfældet har været i Rusland de seneste år, kan det være vanskeligt at finde tid og plads til at dække også de andre områder”.

3) I Ruslands-dækningen personificerer Vladimir Putin ofte hele samfundet, alle dets handlinger. Han fremstår som en autokrat, der udøver absolut magt i et samfundsmæssigt vakuum. Vi har ikke fundet et tilsvarende mønster i dækningen af andre autokratiske lande fx Kina. Hvad kan det skyldes?

”Putins styre er autoritært, men han udøver ikke ’absolut magt i et samfundsmæssigt vakuum’. Jeg har svært ved at se, at den danske mediedækning af Rusland skulle give et sådant indtryk. Vi gør konstant opmærksom på hans folkelige popularitet. Samtidig er det et faktum, at alle store indenrigs- og udenrigspolitiske beslutninger træffes af Putin. Ja, Rusland har et parlament, men det kunne hverken i dets nye eller gamle udseende drømme om at vedtage en lov, der ikke var clearet med Kreml. At beskrive den som en almindelig lov-

givende forsamling a la Folketinget ville være at vildlede læserne.

Xi Jinping personificerer ikke i samme grad Kina, fordi den kinesiske ledelse er mere kollektiv. Derimod er mediedækningen af f.eks. Nordkorea vel i endnu højere grad præget af en personificering end dækningen af Rusland, netop fordi Kim Jong-un har så stor personlig magt”.

4) Vores undersøgelser tyder på, at det især er i artiklernes rubrikker og forsidehenvisninger, at der sker en personificering af Rusland med Putin. Mens en del af teksterne, særligt dem skrevet af korrespondenterne fra Moskva, personificerer i mindre omfang? Hvad kan det skyldes?

”Det er ikke noget, jeg har studset over. Måske. Hvis det er tilfældet, skyldes det nok en forhåbning om, at ordet ’Putin’ lokker flere læsere til end ’Rusland’. Hvis artiklen handler om den russiske statsmagt, finder jeg det, set i rubriksammenhæng, helt rimeligt at lade begreberne Rusland, Moskva, Kreml og Putin fungere som synonymmer”.

5) Ifølge medieforskere er framingen i nyhedsmedierne af Rusland kritisk og negativ og ideologisk tonet i forhold til Vestens værdier. Kan Rusland ikke dækkes i dets egen ret, på dets egne kulturelle og økonomiske betingelser?

”Dækningen tager udgangspunkt i værdier, der i min optik ikke er vestlige, men universelle. Demokrati. Pluralisme. Respekt for menneskerettigheder. Åbenhed. Ærlighed. På alle disse områder har udviklingen i Rusland været negativ i de senere år.

Samtidig skal det selvfølgelig fremgå af dækningen, hvordan Putin og russerne tænker og hvorfor. Vi skal omhyggeligt

sørge for ikke at demonisere og for altid at lytte til Ruslands synspunkter og forklaringer. Det er, hvad vi bestræber os på, og jeg vil påstå, at det generelt lykkes i den danske mediedækning, selv om der sikkert er svipsere.

Dækningen af Rusland/Putin er ikke mere kritisk i danske medier end i de uafhængige russiske medier, der stadig findes (og som understreger, at Putin netop ikke udøver ’absolut magt i et samfundsmæssigt vakuum’). Snarere tværtimod. I russiske medier som Novaja Gasata, Vedomosti, RBK, Slon, Novoje Vremja, radiokanalen Ekho Moskvy og tv-kanalen Dosjd finder man ofte en langt mere bastant kritik af regimet, end hvad tilfældet er i vestlige medier. Ofte desuden en mere kvalificeret og præcis kritik, fordi de russiske journalister kender det russiske samfund bedre og på grund af fælles referencerammer med deres publikum kan gå mere i detaljer, end hvad vestlige medier som regel har mulighed for”.

6) I mediedækningen kan der identificeres en tydelig dikotomi: ’dem og os’. Forskere mener dog ikke, at der i disse år er tale om opstarten på en ny kold krig. Rusland vil ikke invadere Baltikum. Hvad kan årsagen være til det ekskluderende ’dem og os’ i Ruslands-dækningen?

”Det er et faktum, at forholdet mellem Rusland og Vesten er blevet markant dårligere; det er ikke noget, vestlige medier har fundet på eller fremprovokeret. Det har været end gradvis udvikling, hvor nogle af ingredienserne er de vestlige militæraktioner i Irak, Afghanistan, Kosovo og Libyen samt den russiske militæraktion i Georgien 2008, men spændingerne tiltog for alvor efter Ruslands annektering af Krim og krigen i det østlige Ukraine.

Om det er en ny kold krig eller ikke er et definitions-spørgsmål. Der er forskellige meninger om dette blandt for-

skere, og selv finder jeg ikke den diskussion videre interessant. Det afgørende er, at forholdet mellem USA/Europa og Rusland i dag er langt mere spændt, end hvad tilfældet var i perioden 1985-2014.

Har Rusland en ideologi? Ikke noget, man let kan sætte 'isme' bagved, men dog et væsentligt andet samfundssyn, end hvad der er fremherskende i den vestlige verden. Udenrigspolitisk handler det om at genrejse Ruslands stolthed og bekæmpe den 'unipolære' verden styret fra Washington. Det er noget, som en række andre lande rundt om i verden tilslutter sig, og på den måde kommer det til at fungere som en slags ideologi, mener jeg.

Om Rusland gør sig overvejelser om en invasion af Baltikum, er der også delte meninger om blandt forskere. Nogle vurderer risikoen som minimal, andre – ikke mindst i Baltikum, men langt fra kun dér – ser risikoen som højst reel. Dette forsøger vi at skildre så nøgternt og objektivt som muligt.

I øvrigt er Vesten og frem for alt USA langt mere ensidigt negativt framet i de statskontrollerede russiske medier, end hvad Rusland er i vestlige medier. Og man finder her langt flere artikler og tv-indslag, som fortæller om forestående Nato-angreb på Rusland, end hvad man i vestlige medier finder af påstande om russiske angrebsplaner i Baltikum. Dette ikke ment som 'whatabout'ism', for vi skal absolut stille større krav til danske medier end til russiske, men blot for at understrege, at den nuværende konfrontation ikke er noget, vestlige medier har fundet på".

7) Hvordan udvikles Ruslands-dækningen fremover?

"Det ville være fint med en bredere dækning, både emnemæssigt og geografisk. Det må være ambitionen. Om det så lykkes i praksis, vil vise sig".

8.0

Ruslands-stoffet en tilfældig måned i 2016

En vilkårligt valgt forårsmåned, maj 2016, bestod Ruslands-dækningen i de dominerende papir- og online-aviser fra de private mediehuse hovedsageligt af nyhedsopdateringer samt analyser, baggrundsartikler og kommentarer. Rusland blev beskrevet i et flow af nyheder, understøttet af baggrundsartikler. Nyhederne især på web trak ofte på Ritzau-telegrammer, og baggrundsartiklerne var som oftest forfattet af de udstationerede Moskva-korrespondenter. Der var de tre fastansatte danske korrespondenter i Moskva samt hos Weekendavisen en Ruslands- og Østeuropa-fagmedarbejder, Andrey Kazankov, placeret i Sankt Petersborg (Journalisten, 25. august 2015). DR og TV 2 havde i 2015 ingen faste korrespondenter bosat i Rusland, men DR rådede over en journalist med base i Danmark, Mathilde Kimer, som dækkede Rusland/Ukraine tæt.

De to udlandsredaktører, Ruslands-eksperten Anna Libak fra Berlingske og Michael Jarlner, Politiken, samt journalist og Ruslands-ekspert Vibeke Sperling, Information, optrådte alle tre jævnlige som Rusland- og Østeuropa-kommentatorer i medierne.

I maj måned 2016 blev Rusland ifølge Infomedia nævnt i 655 artikler i de ni nationale papiraviser: Berlingske, Politiken, Jyllands-Posten, Børsen, Information, BT, Ekstra Bladet, Weekendavisen og Kristeligt Dagblad (inklusive fx sportsresultater og børsoplysninger).

I de følgende syv store nyhedssites på web: Børsen.dk, jp.dk, b.dk, mx.dk, politiken.dk, ekstrabladet.dk og bt.dk blev Rusland omtalt i 1307 enheder/artikler (inklusive fx sportsresultater og børsoplysninger). Konkluderende kan man sige, at Ruslands-dækningen i maj 2016 var ret omfattende både i dagbladene og på web.

20 Ruslands-artikler blev efter Infomedias kriterier for højeste relevans valgt ud til nærlæsning og analyse.

Der var ikke de store breaking news-begivenheder med Rusland i fokus i maj 2016, men ret mange forskellige emner og begivenheder med russiske referencer: Rusland bombede i Syrien og tilbød amerikanerne et samarbejde om bombemål, hvilket USA afviste (Ekstra Bladet 21. maj). Der var VM i ishockey og Melodi Grand Prix i Stockholm, som Ukraine vandt med en Ruslands-kritisk sang til russernes store fortrydelse (Politiken, 16. maj). Få timer før finalen blev den russiske deltager i Melodi Grand Prix i det britiske tabloidmedie The Sun anklaget for en sexskandale, og det refererede BT (bt.dk, 14. maj). En eventuel total udelukkelse af russiske atleter fra OL i Rio på grund af doping begyndte at fylde i mediedækningen (mx.dk, 10. maj og Jyllands-Posten, 26. maj).

Mediernes erhvervsstof inddrog også Rusland i form af flere større artikler om, hvor svært det er blevet for de store og tidligere så succesfulde danske virksomheder som Carlsberg, Danfoss og Grundfos nu at begå sig på det russiske marked (Jyllands-Posten, 12. og 18. maj). For FLSmidth var situationen dog en anden i foråret 2016: "FLSmidth vinder milliardordre i Rusland" (Børsen.dk/Ritzau, 18. maj), hvor koncernen vandt en stor opgave med at bygge en ny fragtterminal i havnen i Taman ved Sortehavet. En erhvervsartikel om, at Rusland bygger Finlands næste atomkraftværk bidrog også til månedens Ruslands-billede (Politiken, 4. maj).

De nordiske statsministre var på fælles visit hos præsident Obama i Washington, og Ruslands-spændingerne kom i centrum på mødet (Berlingske, 14. maj). Ruslands rolle bag kulisserne i Brexit med det tilsyneladende formål at destabilisere EU blev også beskrevet og analyseret (Jyllands-Posten, 31. maj). Amerikanerne anklagede russerne for at lide af "strategisk paranoia", fordi de var imod Vestens opstilling af et missilforsvar i Østeuropa (jp.dk, 15. maj). Den russiske ambassadør til Danmark, Mikhail Vanin, trådte frem i flere

af de store danske medier og kritiserede Danmark for at blive mere og mere antirussisk (Politiken, 26. maj).

8.1 Et anderledes indblik, andre steder

To baggrundsartikler med reportageelementer skilte sig markant ud fra strømmen af tekster og andre former for journalistiske enheder, der i maj 2016 omtalte Rusland. Den ene var baggrundsartiklen ”Nybyggere i det vilde østen skal gøre Rusland til asiatisk stormagt” af Poul Funder Larsen (Jyllands-Posten, 13. maj). Den var skrevet fra Moskva uden en reportagerejse til det østligste Rusland. Med manchetten ”Stillehavsregion: Gratis jord i russisk Fjernøsten skal vende den negative befolkningsudvikling i området. Samtidig er Kreml på charmeoffensiv over for både Kina og Japan”, og i den efterfølgende tekst tilbydes læserne nogle sjældne informationer og perspektiver på Ruslands udvikling og relationerne til de store lande mod øst, Japan og Kina. (Rusland har endnu ikke sluttet formel fred med Japan efter 2. Verdenskrig pga. uenigheder om nogle øer i øgruppen Kurilerne).

Artiklen havde to temaer: Dels en række baggrundsinformationer om situationen i det østlige Sibirien og Stillehavsregionen, hvor en løbende affolkning søges vendt ved at tilbyde nybyggere gratis jord med skøde. Der er dog tale om et begrænset areal, som det åbenbart kan være vanskeligt at leve af. Dette kobles sammen med det andet tema i artiklen, at nok er der storpolitiske spændinger men også meget store potentialer for Rusland i en ny afspænding i Østen og en øget samhandel med Japan og Kina. Artiklen konkluderer:

”Det dog er usikkert, om forsøgene på at styrke den russiske tilstedeværelse i regionen vil få succes med at vende strømmen, som i øjeblikket går fra de østlige dele af Rusland mod vest og ikke omvendt. Den fjernøstlige region kan give Rusland store gevinster, men

jeg tvivler på, at det er dette initiativ, som udløser dem, siger konsulenten Dmitrij Koljakov”.

Baggrundsartiklen er bemærkelsesværdig på flere måder blandt andet ved, at Vladimir Putin tildeles en helt tilbagetrukket rolle. Det er ikke Putin, men Kreml, der er på diplomatisk offensiv i Øst. Der sker ingen personificering af Rusland med præsident Putin i teksten.

En anden bemærkelsesværdig artikel i maj 2016 var en reportage med baggrundsfakta fra en kirkegård i udkanten af Moskva ”Europas største kirkegård er en mafiaslagmark”, også af Poul Funder Larsen (Jyllands-Posten, 22. maj). Reportagen blev indledt med ”Rusland: Kriminelle grupper kamp om kontrol over en gigantisk kirkegård i udkanten af Moskva har kostet flere dødsopfre og udløst ramaskrig i russisk presse. Begravelser er blevet en kriminaliseret milliardforretning i den russiske hovedstad”. Korrespondenten var taget ud på Khovanskoje-kirkegården ”hvor regnen siler ned”. Så er tilstedeværelse etableret.

Med citater fra forskellige videns- og erfaringskilder fortalte Poul Funder Larsen, hvordan mafiabosserne køber gravsteder for op til 100.000 rubler til sig selv og dem af deres mafiosoer, der falder i kampen om kontrol med kirkegården og begravelseforretningerne. Selv omkring en kirkegård i Moskva er der ifølge reportagen i Jyllands-Posten udbredt korrupsion fra både direktøren for kirkegården, som nu er fængslet, og de politibetjente, der skulle opretholde lov og orden på stedet. Reportagen konkluderede: ”Selv Kreml-loyale iagttagere er opbragte over situationen: ”Politiet og andre myndigheder arbejder ofte sammen med organiserede kriminelle bander om fælles forretninger. Magthaverne bliver nødt til at sætte hårdt ind og stoppe denne praksis med, at myndighederne helt åbenbart hjælper de kriminelle”, skriver

den Putin-tro politolog, Sergej Markov på Facebook om kirkegårdssagen”.

Disse to store artikler er markante eksempler i den løbende dækning af Rusland. De giver et Ruslands-billede af andre dele af den russiske virkelighed end nyhedsformidlingen med dens fokus på magt og konflikt.

8.2 Rusland i fokus på nordisk topmøde i USA

I midten af maj 2016 var de fem nordiske statsministre samlet i Washington til et fælles topmøde med præsident Obama. På mødet var store globale og regionale emner som klimaforbedringer og frihandel på dagsordenen og så (naturligvis) relationerne til Rusland. I artiklen ”Rusland spøger ved nordisk topmøde med USA” sammenfattede Berlingskes USA-korrespondent Kristian Mouritzen (Berlingske, 14. maj), hvad der kom ud af forhandlingerne i Det Hvide Hus, hovedsageligt baseret på slutdokumentet fra topmødet:

”De seks lande blev enige om en skarp diplomatisk tekst, som ikke alene konstaterer, at Rusland i øjeblikket fører en aggressiv diplomatisk og militær offensiv. Der er også en erkendelse af, at USA og de fem nordiske lande skal samarbejde mere intenst for at inddæmme de russiske trusler. Det skal ikke alene ske gennem diplomati, men også med militære midler”.

Og i forhold til de andre store emner på topmødets dagsorden:

”Teksten er usædvanlig. Den er på mange områder en almindelig sluterklæringstekst efter et topmøde, hvor man er blevet enige om at samarbejde om klimaforbedringer og frihandel og andre områder, hvor det er let at blive enige med USA af den simple grund, at der ikke er så meget at være uenige om”.

Den sidste konklusion fra Kristian Mouritzen er der dog givetvis mange, der vil være uenige i. De vil omvendt mene, at det er let at udtrykke uenighed om en ’trussel fra Øst – også militært’.

Og selvom den danske udenrigsminister Kristian Jensen, en del danske forskere og i topmøde-artiklen statsminister Lars Løkke Rasmussen jævnligt citeres for at konstatere: ”Jeg tror sådan set ikke, at de nordiske lande som sådan er truet”, så italesættes Rusland som en aggressiv modpart og en fjende også af Norden nærmest rituel i nyhedsmedierne.

8.3 De taler i øst og vest

Hvordan Rusland ser på trusselsbilledet kom frem i flere store artikler i maj 2016, hvor Rusland og russere blev citeret for, at de betragter Vesten som meget offensiv med NATO, EU og USA i samlet trop.

Fx i Weekendavisen med artiklen ”Grænseoverskridende interesser” (Weekendavisen, 20. maj), hvor Sankt Petersborg-korrespondenten Andrey Kazankov opsøgte ”en af de førende russiske militærkommentatorer og en markant repræsentant for høge-fløjen i landets sikkerhedspolitiske establishment, Aleksandr Nevskij”. Og han var overbevist om, at ”Rusland nu igen trues fra vest”, og han fortsatte ”Jeg mener ikke, at de gør klar til at angribe Rusland. Men jeg kan se, at de er ved at etablere infrastruktur, der kan blive brugt til aggression”.

Aleksandr Nevskij mente også, ”At USA orkestrerede et ’statskup’ i Ukraine i 2014, som tvang Rusland til at gribe ind af humanitære årsager for at forsvare det russiske mindretal mod voldelige nationalister... Under disse betingelser besluttede Putin at støtte en folkeafstemning på Krim, der blev afholdt i overensstemmelse med den ukrainske forfatning”.

Heller ikke Baltikum skal ifølge Aleksandr Nevskij frygte Rusland, selv om han bombastisk konkluderede:

Inden han måtte gå af på grund af Panama-afsløringerne, skålede Islands statsminister Sigurdur Ingi Johannsson, (til venstre) med Lars Løkke Rasmussen og Finlands præsident Sauli Niinistö på det nordiske topmøde med præsident Obama i Washington. Relationerne til Rusland fik en central placering i topmødedokumentet; det overskyggede andre store internationale emner som fx klimaforandringer, frihandel og Arktis.

(Foto: Cliff Owen, AP/Polfoto)

”Flere hundred tusinde russisktalende borgere i Estland og Letland har samme slags rettigheder som de sorte i gamle dages Sydafrika... På trods af det respekterer vi de baltiske landes status”.

Sikkerhedssituationen mellem Vesten og Rusland var et hyppigt dækket emne også i maj 2016. I talrige artikler blev de skærpede spændinger mellem Rusland og EU, NATO og USA italesat implicit og eksplicit eksempelvis ”Rusland har forfinet metoderne til påvirkning af den offentlige mening” (Jyllands-Posten, 31. maj), ”En baltisk krudttønde med dansk

ammunition” (Information, 21. maj) og ”Jarlner interviewer ’udenrigsgranskeren’: ”Russerne vil stikke kniven så langt ind de kan” (Politiken, 6. maj).

Men det var ikke alene modsætningerne set fra Vesten, der blev rapporteret. De russiske opfattelser af Øst/Vest-relationerne blev også beskrevet på flere forskellige måder også med brug af danske eksperter: ”Professor: Rusland har mere ret end os” (Politiken, 27. maj). Og Ole Wæver, professor i internationale politik ved Københavns Universitet, uddybede:

”På mange måder har russerne mere ret end Vesten i tolkningen af, hvad der skete i de første 20 år efter den

kolde krig frem mod 2010. Vi behandlede dem respektløst og som en tredjerangsmagt”.

”Han henviser til tidligere sovjetstaters indlemmelse i Nato, det omdiskuterede missilskjold i Østeuropa samt voldsom oprustning i Østersøen og Ruslands europæiske nabolande, der for Rusland ikke kan opfattes som andet end en aggression”.

”De russiske territoriale krænkelse i Østersøen og dansk lufrum er blot et forsøg på at få Rusland tilbage på verdenskortet, siger Ole Wæver. ”Men at tolke det som en russisk ekspansion, det er helt forkert”, siger han”.

Politikens udlandsredaktør Michael Jarlner bidrog også i maj 2016 med flere internationale analyser til at give nogle anderledes typer af forklaringer på Rusland-Vesten-relatio-nerne, fx ”Danmark og Nato spiller højt spil” (Politiken, 21. maj) og ”Russerne kommer, russerne kommer: Send flere penge” (Politiken, 29. maj).

I den sidstnævnte analyse formulerede Michael Jarlner baggrunden for postulatet i rubrikken således:

”Danskerne er allerede ved at blive forberedt på den nye fare: Taksø-rapporten understregede Rusland som et genopstandet fjendebillede... Italesættelsen af

’fjenden’ er i gang, så borgerne – og skatteyderne – kan forberedes på, at de nu skal af med endnu flere penge til militæret. Ikke bare til nye kampfly, men også til den løbende drift og måske yderligere deltagelse i det amerikanske missilforsvarsprogram, som Rusland ellers tidligere har advaret om kan gøre Danmark til et russisk atomsmål”.

Selv om ingen af de refererede aktører tror, at Rusland vil angribe Baltikum eller Polen, og russiske eksperter blev citeret for, at de heller ikke tror, at NATO vil trænge ind over Ruslands grænser, så talte politikere, kommentatorer og militærfolk i både Øst og i Vest gladeligt modsætninger mellem Rusland og Vesten op, og mediedækningen refererede og afspejlede dette. Den dominerende diskurs i maj 2016 i denne type af mediestof om Rusland var dog klart, at fjenden igen var blevet Rusland, ”Truslen fra Øst”.

Ud over dette tilbød mediedækningen også danske læsere og klikkere en række russiske opfattelser af forhistorien og begrundelserne for den intensiverede spænding mellem Øst og Vest. Ganske vist var der meget længere imellem den slags artikler, men de var der.

Q&A 2: Udlandsredaktør Emil Rottbøll, Information

1) Ifølge vores undersøgelser i Mediernes (nye) verdensbillede dækkes Rusland klart anderledes af danske nyhedsmidler end Kina og fx Indien og Brasilien. Hvad er det, i stikord, der gør Rusland så anderledes?

”Danmark og EU har klart flere grænseflader til Rusland end til Kina, Indien og Brasilien, og Rusland er derfor relevant for os på langt flere planer end de andre.

Dels er der det sikkerhedspolitiske spørgsmål, hvor Rusland som bekendt er nabo til NATO med alle de spørgsmål det rejser om samarbejde og trusler. Dertil kommer konflikten i Ukraine og senest krigen i Syrien, hvor Rusland er en aktiv part og ofte i opposition til Vesten. Og endelig er der spørgsmålet om Arktis, som både omfatter Danmark og Rusland.

Men ud over sikkerhed er Rusland også relevant på stofområder som erhverv, sport, klima og kultur. Det samme kan man sige om Kina, Indien og Brasilien på nogle af områderne, men ikke alle og ikke i samme omfang”.

2) Man oplever som læser et underskud af dækning fra hele det store land og savner beskrivelser af vigtige samfundsfaktorer fx landbrug, bæredygtighed, klima, transport, uddannelse og kultur. Er du enig i, at disse underskud findes? Hvad kan grunden være?

”Man kan ikke for Kina, Indien, Brasilien eller en lang række andre lande læse, se eller høre lige så mange reportager, features og nuancerede historier om provinsen, ’den almindelige borger’ eller landets indre modsætninger, som man kan for Rusland. Ja, magt og konfrontation er mere fremtrædende i dækningen end fokus på transport og uddannelse, men her adskiller Rusland-dækningen sig i min optik ikke fra dækningen af så mange andre lande”.

3) I Ruslands-dækningen personificerer Vladimir Putin ofte hele samfundet, alle dets handlinger. Han fremstår som en autokrat, der udøver absolut magt i et samfundsmæssigt vakuum. Vi har ikke fundet et tilsvarende mønster i dækningen af andre autokratiske lande fx Kina. Hvad kan det skyldes?

”Der er helt klart en tendens i medierne til at sætte lighedstegn mellem Putin og Rusland og fokusere i meget høj grad på ham som person. Det bliver til tider latterligt og er med til give et indtryk af, at Putin personligt står bag alt, hvad der sker i Rusland og derfor også personligt er ansvarlig, når virkeligheden er, at der i russisk politik som i alle andre systemer finder magtkampe sted og udviklinger, som toppen af systemet ikke nødvendigvis kontrollerer.

Men dels har vi sjældent indsigt i disse magtkampe, som vi f.eks. har i USA, og forfalder derfor til at se ’det russiske system’ som et sammenhængende hele. Dels har medierne generelt en tendens til at fokusere på personer for at gøre system-historier lettere tilgængelige.

Når det er sagt, findes der en særlig stærk personkult i Rusland, som også russiske medier dyrker. Der er et enormt fokus på Putins gøren og laden og reaktioner på alting, der er med til at forstærke indtrykket af, at alting handler om ham. Det vil nødvendigvis smitte af på omverdenens dækning af landet”.

4) Vores undersøgelser tyder på, at det især er i artiklernes rubrikker og forsidehenvisninger, at der sker en personificering af Rusland med Putin. Mens en del af teksterne, særligt dem skrevet af korrespondenterne fra Moskva, personificerer i mindre omfang? Hvad kan det skyldes?

”Igen tror jeg, det handler om dels manglende indsigt i de

egentlige faktorer, der er på spil, når artikler skrevet på afstand fokuserer på Putin. Her er det nemmere for en korrespondent, der har lettere adgang til kilderne, på anden vis at sætte ansigt på historien.

Dertil vil historier skrevet hjemmefra oftere være systemhistorier, som personificeringen af Rusland med Putin er med til at gøre lettere tilgængelige for læserne”.

5) Ifølge medieforskere er framingen i nyhedsmedierne af Rusland kritisk og negativ og ideologisk tonet i forhold til Vestens værdier. Kan Rusland ikke dækkes i dets egen ret, på dets egne kulturelle og økonomiske betingelser?

”Det er helt klart en tendens i medierne, at automatreaktionen over for Rusland ofte er biased. Vi så det måske klart i de første dage efter krigen i Georgien i 2008, hvor Rusland i flere medier automatisk fik rollen som aggressor og Georgien som offer på et tidspunkt, hvor det var uklart, hvad der rent faktisk var sket. Først senere blev dækningen nuanceret med et kritisk blik på Georgiens rolle i konflikten.

Rusland kan selvfølgelig dækkes på egne præmisser, og hvis vi hele tiden bedømmer udviklingen i landet ud fra vores egne vestlige værdier, bekræfter vi kun os selv og hinanden i, at russiske værdier står i opposition til vestlige, uden at vi rent faktisk bliver klogere på landet. Det er måske en af forklaringerne på, at dækningen af den russiske opposition i mange år har været uproportional stor og givet et fejlagtigt indtryk af, at den var meget vigtig i Rusland”.

6) I mediedækningen kan der identificeres en tydelig dikotomi: 'dem og os'. Forskere mener dog ikke, at der i disse år

er tale om opstarten på en ny kold krig. Rusland vil ikke invadere Baltikum. Hvad kan årsagen være til det ekskluderende 'dem og os' i Ruslands-dækningen?

”Rusland og Vesten har ofte modstridende interesser. Nogle gange er det 'os og dem'. Det ser vi i Ukraine, i Syrien og også i Baltikum. Selv om en russisk invasion her ikke er realistisk, har NATO haft et reelt behov for at opruste sin tilstedeværelse i landene. Sikkerhedspolitik rummer mange niveauer og åben krig er kun ét af dem. Opretholdelse af magtbalancen kan således også have andre mål end at forhindre en invasion.

Selvfølgelig skal medierne løbende dække og analysere den udvikling. Problemet er, hvis medierne forfalder til gammel kold krigs-retorik med referencer, der ikke afspejler de trods alt vidt forskellige styrkeforhold og relationer, der var tale om dengang og i dag”.

7) Hvordan udvikles Ruslands-dækningen fremover?

”Manglende indsigt i de politiske magtkampe. Stærkt pressede lokale uafhængige medier. Mangel på danske journalister med russiskkundskaber. Ruslands-dækningen vil som ethvert andet stofområde vinde ved at have dedikerede fagmedarbejdere, der får lov at følge udviklingen og oparbejde viden og kildenetværk. På den måde vil man oftere styre uden om de letkøbte konklusioner og stereotype gengivelser”.

9.0

Dækningen af NATO-topmøde og truslen fra øst

Set fra Vesten tog beslutningen om udstationeringen af NATO-soldater i Baltikum og Polen sit udgangspunkt i Ruslands annektering af Krim i 2014 og borgerkrigen i det østlige Ukraine. Rusland har også opført sig offensivt i Østersøregionen de senere år.

Siden slutningen af 2. Verdenskrig har relationerne mellem Sovjetunionen og senere Rusland og Vesten ifølge observatører udviklet sig i tre faser: Først 40 års kold krig fra 1949 til 1985/1989. Efter Mikhail Gorbatjov i 1985 blev præsident, efter Murens fald og Sovjetunionens sammenbrud kom 25-30 års selvransagelse, partnerskabsaftaler med Rusland, stigende samarbejde og samhandel men samtidig NATO-udvidelser mod øst og krige i fjerne egne. Fra 2014 en tredje fase med stærkt forøget spænding udløst ved den russiske annektering af Krim-halvøen og den efterfølgende borgerkrig i Østukraine med et vist niveau af russisk indblanding. Rusland er også blevet anklaget for gentagne territoriale krænkelse i Østersøområdet. Vesten svarede igen med en række sanktioner mod Rusland og navngivne russiske magthavere, ligesom USA og NATO begyndte at etablere et defensivt missilforsvar i Østeuropa. Hvad russerne også gør.

Som led i den tredje historiske fase er der nu opstået spekulationer om, at Rusland har til hensigt militært at gå ind i de baltiske lande, der som Krim også tidligere var en del af Sovjetunionen. I fx Narva i Estland er andelen af russere således højere end på den annekterede Krim-halvø. Mange russere og andre mindretal står i dag fortsat uden statsborgerskab, og man regner med, at der i dag bor 250.000 ikke-statsborgere i Letland og 80.000 i Estland i dag. Det kaldes kritiske russiske kommentatorer for "et apartheidregime" (Weekendavisen, 20. maj). Noget tilsvarende var russernes begrundelse for at annektere Krim i 2014.

Set fra Rusland er virkeligheden ifølge forskere og histo-

rikere anderledes: Optagelsen af en række af de tidligere Warszawapagt-lande i NATO i 1999 og 2004 herunder Polen og de tre baltiske lande, var en offensiv, grænsende til aggressiv, handling. USA har i massivt omfang hacket datastrømme rundt i verden, herunder også i Rusland.

Vestens flådeoprustning i Østersøen, og EU's tilnærmelser til Ukraine i begyndelsen af 2010'erne, som russerne anså for at være en forløber for et muligt NATO-medlemskab, blev igen opfattet som en truende fremmarch langt ind i Ruslands legitime interessesfære som stormagt. Og aflysningen af G8-topmødet i Sotji i 2014, blev af russerne opfattet som en fjendtlig handling fra de førende industrilandes side. Russerne betragter opstillingen af missilforsvarssystemerne i Østeuropa som en offensiv handling. Rusland konkluderer, at truslen fra Vest er markant øget de seneste årtier. Og som en reaktion mod de vestlige sanktioner indførte Rusland i 2014 skrappe restriktioner på, hvilke landbrugs- og fødevarer der kan importeres fra EU-landene. Det ramte den danske fødevareeksport massivt.

Da den daværende pro-russiske ukrainske præsident Viktor Janukovitj i 2013 besluttede at afvise et tættere partnerskab med EU, udløste det en større folkelig opstand i Ukraine, særligt i Kiev, til støtte for et partnerskab med EU, som dog senere spredte sig til de østlige provinser i Ukraine, blot med det modsatte mål: Det russiske befolkningsflertal i Østukraine ønskede ifølge en ikke-autoriseret folkeafstemning at blive en del af Rusland, de støttede ikke tilnærmelserne til EU og Vesten.

Fase tre i relationerne mellem Rusland og Vesten omtales ofte som en tilbagekomst af den kolde krig, men det modargumenterer en række historikere. Blandt andet med de begrundelser, at der i dag ingen dybe klassiske ideologiske modsætninger er mellem Rusland og Vesten, samt at magt-

balancen mellem Vest og Øst er helt ude af balance til fordel for Vesten:

”USA’s forsvarsbudget er på 3248 mia. kr. USA råder over 1.492.000 soldater. Samtlige europæiske NATO-landes forsvarsbudget er 1315 mia. kr. Landene råder samlet over 1.967.000 soldater. Ruslands forsvarsbudget er på 441 mia. kr. Rusland råder over 845.000 soldater” (Politiken, 8. juli 2016)

Metaforen om en tilbagevendelse til den kolde krig afvises af en række danske forskere i Rusland/Vesten-relationerne:

”Jeg vil ikke kalde det for en ny kold krig, det er trods alt for dramatisk. Man skal ikke bruge et gammelt udtryk til at beskrive en helt ny situation”, udtaler Peer Henrik Hansen, museumsdirektør på Langelandsfortet (BT, 3. juli 2016)

Erik Kulavig, centerleder ved Center for Koldkrigsstudier (dr.dk, 28. juli 2016) forklarer i en anden artikel:

”Den kolde krig var en konflikt mellem to systemer – kommunismen og kapitalismen. Det var en konflikt, man ikke kunne forhandle sig til en løsning på. Derfor levede vi i stor fare og frygt for atom-ragnarok”.

Og han uddyber:

”Situationen mellem Rusland, Europa og USA i dag er en god gammeldags konflikt om geopolitiske interesser, som man kan forhandle sig frem til en løsning på – men som selvfølgelig også kan medføre mindre væbnede konflikter”.

En tredje ekspert i de historiske relationer mellem Øst og Vest, Poul Villaume, professor ved Københavns Universitet går dybere ind i en præcisering:

”Jeg vil gerne anfægte den megen snak om, at Rusland har ført sig specielt aggressivt frem i de sidste år. Jeg mener snarere, at Rusland er begyndt at optræde, som

en traditionel stormagt gør. At have en illusion om, at Rusland ikke ønsker at spille en væsentlig rolle i løsningen af verdens problemer, er dybt naivt. Men ikke desto mindre er det den illusion, som har viklet sig ind i mange fra Vestens sejrstrus efter den kolde krigs afslutning” (dr.dk, 28. juli 2016).

Dino Knudsen, postdoc ved Københavns Universitet og forsker i den kolde krig bringer et yderligere aspekt frem:

”Jeg mener ikke, at sammenligningen holder, fordi Rusland og Vesten har langt flere fællestræk i dag end dengang. Ligeledes er der i dag større gensidig afhængighed” (dr.dk, 28. juli 2016).

9.1 Da NATO udstationerede soldater i Østeuropa

I 2016 havde politikerne og militærfolkene i NATO-landene tilsyneladende en anden fortolkning af relationerne mellem Rusland og Vesten end de danske forskere og historikere. På et NATO-topmøde i Warszawa den 8.–9. juli 2016 med deltagelse af alle statslederne besluttede de sig for at udstationere NATO-soldater i tidligere Warszawapagt-lande, samlet ca. 4000 soldater i Polen, Estland, Letland og Litauen. Det er første gang, det sker. Danmark skal fra 2017 bidrage med op til 200 soldater til NATO’s fremskudte tilstedeværelse i Estland:

”Den store konfrontation mellem Øst og Vest er tilbage. Et kvart århundrede efter Murens fald vil Vestens ledere i dag beslutte at opstille kamptropper i Østeuropa for første gang. Dermed er fortidens militære nervekrig mellem Vest og Øst et skridt nærmere nutiden”, konstaterede Politikens udsendte medarbejdere til topmødet, Thomas Lauritzen, Europaredaktør og Jacob Svendsen, journalist/ forsvarsmedarbejder (Politiken, 8. juli 2016).

De to udsendte reportere brugte dog ikke terminologien

den kolde krig til at karakterisere det nye anspændte forhold mellem Rusland og Vesten.

Og Ruslands modspil kom prompte. Præsident Putin annoncerede, at op mod 20.000 russiske soldater og kampvogne nu vil blive mobiliseret ved landegrænserne mod nordvest.

Mediedækningen af NATO-topmødet og beslutningen om at udstationere NATO-soldater i Østeuropa fik en ret så omfattende opmærksomhed i de danske nyhedsmedier. De største dagblade: Berlingske, Jyllands-Posten og Politiken havde udsendt medarbejdere til topmødet. Når man søgte på ”NATO, Rusland, Warszawa” i Infomedia i en 14 dages periode fra 1.–14. juli 2016 kom der 49 artikler fra papiraviser og 151 webenheder frem – en del af teksterne blev bragt begge steder.

Da delundersøgelsen i dette afsnit hovedsageligt handler om at belyse mediedækningen af trusselsbillederne ”truslen fra øst”, blev der udvalgt 12 papirartikler til nærlæsning og analyse. (Forskelle og ligheder mellem dækningen på web og papir er i denne sammenhæng af mindre betydning).

9.2 Reportager fra Ukraine og Kaliningrad

Dagbladene Berlingske og Politiken gav en høj redaktionel prioritering til dækningen af NATO-topmødet, og begge redaktioner offentliggjorde store reportager udarbejdet af udsendte medarbejdere som baggrund og kontekst for den nyhedsbårne dækning af topmødet.

Berlingske sendte journalist Simon Kruse Rasmussen og fotograf Asger Ladefoged til det østlige Ukraine, hvor de lavede en reportage fra de ukrainske regeringstroppers side af fronten: ”NATO skændes om penge – imens raser Europas glemte krig videre” (Berlingske 7. juli 2016). Illustreret med fotos i sektionen Globalt, der lignede billeder fra skyttegravene under 1. Verdenskrig. I denne reportage gav Berlingske

taletid til menige soldater og underofficerer, der bogstaveligt talt befandt sig i en skudlinje mellem Øst og Vest. På trods af en forhandlet våbenhvile var der daglige skyderier og bombardementer, en del sårede og døde og Berlingske-journalisten opsummerede:

”I skyttegravene på de fremskudte positioner tærer den udsigtsløse konflikt og de konstante tab hårdt på soldaterne:

”Det er ikke en normal krig, det her. Vi sidder og venter på, at de skal bombardere os”, siger Denis, en ukrainsk soldat, der har siddet det meste af dagen i stegende hede bag et sovjetisk maskingevær fra 1946.

Hans kammerat nikker samstemmende: ”Jeg tror, at politikerne gerne vil glemme, at der er krig i Europa. Eller også forstår de det bare ikke, siger delingsføreren Oleksander Korostelov” (Berlingske 7. juli 2016).

Øjenvidneskildringerne og citaterne fra Østukraine var i reportagen underbygget med baggrundsoplysninger og interviewsekvenser med talsmanden for de internationale observatører fra OSCE og en forsker ved det ukrainske Kiev-Myhola-universitet:

”Budskabet er, at krigen i Ukraine vedrører hele Europa. Hvis disse territorier bliver låst fast som russisk-styrede, mens de europæiske lande taler om at ophæve sanktionerne mod Rusland, så ændrer det nogle ting helt grundlæggende. Så har Rusland demonstreret, hvordan man kan knække et naboland, siger Andreas Umland, tysk Ukraine-kender og forsker” (Berlingske 7. juli 2016).

Politiken havde i sektionen Internationalt en hel serie ”Ny NATO-styrke” i dagene omkring topmødet, hvor Politikens reportere besøgte lande på hver sin side af NATO’s østlige grænse. Moskva-korrespondenten Thomas Heine var sendt til den russiske enklave ved Østersøen, Kaliningrad.

Selv om der rasles med sablerne, og russiske jagerfly bomber med brutal succes i Syrien, så er Rusland militært langt underlegen det samlede Vesten og NATO. Her vises russiske jagerfly frem over Kreml ved Dmitrij Medvedevs indsættelse som præsident.

(Foto: Sergey Ponomarev, AP/Polfoto)

I en reportage baseret på citater fra ikke-magthavere kombineret med historiske data og underbygget med citater fra eksperter som perspektiverende baggrund tilbød Politiken læserne et indblik i, hvordan russere tænker og føler om den aktuelle situation og den optrappede spænding mellem Øst og Vest:

”Vores præsident, Vladimir Vladimirovitj Putin, gør alt for, at verden ikke skal opleve en ny krig, men hvis den kommer, så er vi parate, forsikrer Nina Demesjeva, der ikke er begejstret for den aktuelle situation, hvor Nato har påbegyndt etableringen af en missilforsvarsbase i Polen, få hundrede kilometer fra Kaliningrad” (Politiken, 11. juli 2016).

”Vi klarede os gennem den kolde krig, så hvorfor i alverden skulle vi slås nu. Vi rejser ofte til Polen for at købe ind, og sidste sommer var vi i Litauen på ferie. Jeg har ikke indtryk af, at nogen ønsker krig der heller, siger Svetlana Sidorova, en 42-årig modebutiksejer”.

De to store danske dagblade bragte reportagerne både på web og papir. Den nærhed- og nærværskabende journalistiske genre, reportagen, blev brugt til at supplere nyhedsflowet og ekspertvurderingerne med en beskrivelse af, hvordan den menige soldat og den almindelige russer i Kaliningrad oplevede den aktuelle situation. Selv om langt det meste af stoffet om NATO-topmødet var nyheder og set fra Vesten, så bidrog re-

portagerne til at skabe balance for læserne i opfattelsen af hændelserne og relationerne mellem Øst og Vest – de bagvedliggende opfattelser og bevæggrunde i Ruslands og Ukraines befolkninger.

9.3 Tager NATO-præmissen for givet

Topmødedækningen var i betydeligt omfang en genfortællende nyhedsjournalistik med en masse baggrund og nødvendig kontekst, både historisk og analytisk. Beslutningen om udstationeringen blev præsenteret som en nyhed, inden den formelt var taget, den havde længe været forberedt, og det var ingen hemmelighed.

Mediedækningen af NATO-topmødet og beslutningen om at udstationere 4000 NATO-soldater var i et vist omfang afbalanceret, idet der blev publiceret mange oplysninger, citater og vurderinger der beskrev, hvordan russerne og præsident Putin opfattede situationen, som for dem var, at truslen fra Vesten blev markant øget.

Men en betydelig del af dækningen tog også politikerne og militærfolkernes præmis for givet, at det er nødvendigt med NATO-soldater ved Ruslands grænse, som militær afskrækkelse i forhold til et aggressivt og ekspansivt russisk styre og som tryksskabende for NATO-partnerne Polen, Estland, Letland og Litauen. Og Estlands forsvarsminister kvitterede da også for beslutningen med følgende:

”Estland retter varm tak til Danmark: Nødvendigt at afskrække Rusland... Vi forventer, at Rusland forstår, at NATO er meget seriøs omkring at forsvare sine grænser, uanset hvor det er” (Berlingske, 11. juli 2016).

Her forudsættes både af ministeren og Berlingske, at Rusland har tanker eller planer om at angribe de baltiske lande militært.

Især i en række rubrikker italesættes Ruslands militære og territoriale ambitioner direkte og indirekte: ”Koldfront fra Øst” (BT, 2. juli), ”Putin spiller med musklerne: ’Rusland har valgt at udfordre Europas orden med militære midler’ (BT, 4. juli), ”Nato-chef forklarer oprustning med russisk aggression” (Jyllands-Posten, 8. juli), ”Nu samles Nato-toppen for at ruste sig mod nye trusler” (Jyllands-Posten, 8. juli) og ”Nato-topmøde: Rusland skal afskrækkes fra at angribe i Østeuropa” (dr.dk, 8. juli).

Denne italesættelse og vinkling i medierne var i juli 2016 underbygget af dagsordenen for topmødet i Warszawa. ’Truslen fra Øst’ og et forandret sikkerhedsbillede var en forudsætning for beslutningen om at bryde med den tidligere praksis om ikke at udstationere soldater i de tidligere Warszawa-pagt-lande.

I de udvalgte artikler var der ingen af de danske journalister, der byggede deres dækning på en skepsis over for præmissen om, at Rusland kunne finde på at angribe mod vest fx de baltiske lande. Der var dog flere eksempler på citater fra russiske politikere og eksperter på området, der stillede klare spørgsmål ved det trusselsbillede, som NATO-beslutningen hvilede på: ”Russisk forsvarskomité’s leder afviser våbenkapløb med Nato” (Politiken, 8. juli)

Ifølge danske forskere forsvare russerne i stedet deres interessesfære, som alle stormagter gør det.

9.4 Mediebillederne af truslen fra Rusland

Det ændrede trusselsbillede er nu et historisk faktum efter en mere end 20 år lang periode med forskellige former for tilnærmelser mellem Rusland og Vesten. Givet er det også, at Rusland og magthaverne i Kreml brugte hæren til i 2014 at annektere Krim-halvøen, der siden 1954 har tilhørt først den ukrainske sovjetrepublik og efter Sovjetunionens opløsning Ukraine. Sandsynligvis er der også russiske våben og rådgi-vere på oprørssiden i Østukraine.

Efter 2014 blev partnerskabsinitiativerne mellem USA, NATO og Rusland afløst af en markant skærpet retorik fra begge sider og en række konkrete handlinger, der indeholdte militære virkemidler og helt nye våbensystemer. Det afspejlede mediebillederne af Rusland – naturligvis.

Et af våbnene i ’kampen’ mellem Øst og Vest er en intensivering af hybridkrigen. NATO og EU opruster i disse år på evnen til at imødegå hybride trusler fra Rusland. EU har en East StratCom Task Force, der tager sig af disinformation fra Øst. 23. november 2016 vedtog Europa-Parlamentet en resolution, der opfordrer medlemslandene til at opruste markant med hybridkrigs-virkemidler og styrke denne ’task force’. Vesten oplever, at russerne har succes med at destabilisere de vestlige demokratier og deres institutioner.

I hovedparten af journalistikken om NATO-topmødet, krigen i Ukraine m.m. tages truslen fra Øst som et givet faktum. Både hybridt og militært. Udkigspunktet er naturligvis Vesten, og de tilhørende vinklinger eksponeres især i rubrikkerne og manchetterne. I en del af journalistikken inddrages de russiske synsvinkler i form af citater og fakta om, hvordan Vesten de seneste 20 år har bevæget sig længere mod øst, tæt på Ruslands grænser. Hermed opstod der et vist niveau af balance i rapporteringen fra NATO-topmødet i Warszawa i juli 2016.

Q&A 3:

Redaktionschef Martin Darling, Ritzau

1) Ifølge vores undersøgelser i Mediernes (nye) verdensbillede dækkes Rusland klart anderledes af danske nyhedsmedier end Kina og fx Indien og Brasilien. Hvad er det, i stikord, der gør Rusland så anderledes?

”Rusland dækkes på Ritzau ikke anderledes eller ud fra andre kriterier end andre lande. Men Rusland dækkes da afgjort mere end for eksempel Brasilien og Indien. Det skyldes primært den geografiske nærhed til Danmark og EU, Ruslands involvering i konflikten i Ukraine og Syrien, samt at der i disse år kan spores en udvikling, der peger mod flere og alvorlige modsætninger mellem Rusland og for eksempel Nato og EU”.

2) Man oplever som læser et underskud af dækning fra hele det store land og savner beskrivelser af vigtige samfundsfaktorer fx landbrug, bæredygtighed, klima, transport, uddannelse og kultur. Er du enig i, at disse underskud findes? Hvad kan grunden være?

”Set i det brede medie billede er jeg uenig i, at der skulle være et sådant underskud, som gør sig særligt gældende for Rusland. På Ritzau er vores hovedfokus nyheder, og derfor vil dækningen af Rusland såvel som af andre lande i perioder være drevet af nyheder, som i nogle tilfælde handler om for eksempel konfrontationer. Vi har en klar ambition om, at selv om dækningen er nyhedsbåret, så vil vi benytte anledningen til at skrive kontekst ind om relevante samfundsforhold”.

3) I Ruslands-dækningen personificerer Vladimir Putin ofte hele samfundet, alle dets handlinger. Han fremstår som en autokrat, der udøver absolut magt i et samfundsmæssigt vakuum. Vi har ikke fundet et tilsvarende mønster i dækningen

af andre autokratiske lande fx Kina. Hvad kan det skyldes?

”Mange iagttagere mener, at det russiske parlament ikke har samme magt som de parlamenter, vi kender i for eksempel Europa. Derfor er det i mange tilfælde naturligt at fokusere på Putin og kredsen omkring ham, når Ruslands ageren skal beskrives. Skulle Dumaen få øget sine magtbeføjelser betragteligt, formoder jeg, at det vil afspejle sig i, hvor dækningen rettes hen. Men vi er nødt til at forholde os til realiteterne”.

4) Vores undersøgelser tyder på, at det især er i artiklernes rubrikker og forsidehenvisninger, at der sker en personificering af Rusland med Putin. Mens en del af teksterne, særligt dem skrevet af korrespondenterne fra Moskva, personificerer i mindre omfang. Hvad kan det skyldes?

”På Ritzaus nettelegramtjeneste for stoftypen Udland optræder Rusland i 221 artikler i en periode fra dags dato (28/9) og tre måneder tilbage. 19 gange er Putin nævnt i rubrikken. Selv om man tager forbehold for, at Rusland kan være nævnt i artikler, der ikke har Rusland som hovedhistorie, er det ikke at betragte som skævvridende”.

5) Ifølge medieforskere er framingen i nyhedsmedierne af Rusland kritisk og negativ og ideologisk tonet i forhold til Vestens værdier. Kan Rusland ikke dækkes i dets egen ret, på dets egne kulturelle og økonomiske betingelser?

”På Ritzau dækker vi ikke Rusland på andre betingelser end andre lande. Hvis der er konkrete eksempler på, at vi ikke har behandlet Ruslands-dækningen objektivt, er det en alvorlig sag, og det vil vi altid gerne gøres konkret opmærksomme på”.

6) I mediedækningen kan der identificeres en tydelig dikotomi: 'dem og os'. Forskere mener dog ikke, at der i disse år er tale om opstarten på en ny kold krig. Rusland vil ikke invadere Baltikum. Hvad kan årsagen være til det ekskluderende 'dem og os' i Ruslands-dækningen?

”Der er med afsæt i Ritzaus artikeldatabase ikke belæg for at sige, at der gør sig en særlig os-og-dem-optik gældende for Rusland. Det er klart, at når man involverer sig aktivt i konflikter flere steder i verden og har et politisk system, som i manges øjne ikke lever op til den gængse definition af demokrati og retsstat, så vil der være kritiske røster i dækningen.

Men det har der også været af for eksempel USA's Guantanamo-lejr og amerikanernes engagement i Irak og Afghanistan gennem tiden”.

7) Hvordan udvikles Ruslands-dækningen fremover?

”En geografisk spredning med lidt mindre Moskva og lidt mere provins ville gavne Ruslandsdækningen. Samtidig ville endnu flere historier om den russiske økonomi være gavnligt for forståelsen af Rusland”.

10.0

Dækningen af russiske atlethers udelukkelse fra OL

Det startede i virkeligheden omkring vinterlegene i Vancouver i 2010. Sovjetunionen og senere Rusland har traditionelt været stærke ved Vinter-OL, men i Canada gik det galt. Rusland fik blot 3 guld-, 5 sølv- og 7 bronzemedaljer; selv det russiske ishockeylandshold blev ydmyget.

Efterfølgende beretter iagttagere af Rusland, at resultatet gjorde Vladimir Putin rasende og bekymret for det Vinter-OL, som Rusland skulle afvikle i 2014, og som var et markant prestigeprojekt for præsidenten. ”En ny fiasko i den russiske Sortehavs-by, Sotji, ville være politisk uspiselig. Noget måtte gøres” (Politiken, 24. juli 2016).

Ifølge de senere undersøgelsesrapporter om det russiske dopingsnyderi af den canadiske juraprofessor Richard McLaren beordrede Ruslands sportsminister Vitaly Mutko efter Vancouver-fiaskoen et statsligt organiseret dopingprogram iværksat. Professor Hans Bonde fra Idræt på Københavns Universitet beskrev programmet som følgende i en kronik: ”Doping er en brik i russisk politik”:

”Atleterne blev budt en cocktail bestående af steroider iblandet for kvindernes vedkommende vermouth og for mændenes whisky. Skulle russiske atleter blive taget i dopingkontrollen, afgjorde den af præsident Putin udnævnte vice-sportsminister, Nuriy Nagornykh, om atleten var betydningsfuld nok til, at man skulle trylle hans positive dopingprøve om til en negativ, eller betydningsløs nok til at vise, at den russiske dopingkontrol skam virkede, hvorved han blev ofret i den større sags tjeneste.

Ved store internationale stævner i Rusland var der udenlandske kontrollanter til stede, hvilket gjorde det vanskeligere at snyde. Ved De Olympiske Vinterlege i Sotji i Rusland i 2014 installerede den russiske

efterretningstjeneste, FSB, derfor et system, hvorefter de russiske atlethers prøver kunne udskiftes med garanteret dopingfri urin, når de udenlandske dopingjægere var ude af lokalet” (Berlingske, 3. august, 2016).

Men sportsministeriet og de to ministre havde forregnet sig. Efter de for Rusland så sportsligt succesfulde Sotji-lege med 13 guld-, 11 sølv- og 9 bronzemedaljer begyndte informationer om doping og dopingprogrammet at dukke op først i Daily Mail i England i 2013. I 2014 bragte den tyske fjernsynskanal, ARD, en kritisk dokumentar ”Dopingens hemmeligheder. Hvordan Rusland skaber sine sejre” om systematisk russisk dopingsnyderi i atletik. Dokumentaren byggede på den russiske løber Yuliya Stepanova i rollen som som whistleblower, hvad hun ifølge medier løb en stor personlig risiko ved: ”Russisk whistleblower ses som skurk i sit hjemland” (Politiken, 1. august 2016). Kort tid efter besluttede Det Internationale Atletikforbund, IAAF, at udelukke alle russiske atletikudøvere fra internationale atletikkonkurrencer, også OL i Rio, og det internationale dopingagentur, WADA, nedsatte en undersøgelseskommission og satte en undersøgelse i gang.

I 2015 og 2016 stod endnu en whistleblower frem. Den tidligere leder af de russiske antidopingmyndigheder, Grigorij Rodtjenkov, var faldet i unåde i Rusland og var flygtet til USA. Han blev hovedkilden bag de afsløringer, som professor McLaren og WADA i to rapporter lagde frem for en måbende verden. Den seneste rapport kom i juli 2016, den anbefalede en udelukkelse af alle russiske atleter fra OL i Rio. Men sådan gik det jo som bekendt ikke. Den Internationale Olympiske Komité, IOC, afviste en kollektiv udelukkelse og lod det være op til specialforbundene at afgøre. 282 ud af de oprindeligt 383 tilmeldte russiske sportsfolk deltog i Rio-legene. 111 blev udelukket.

Det statslige program for doping og bortskaffelse af positive tests var orkestreret fra toppen af de russiske sportsministre. Hvorvidt Ruslands Olympiske Komité også var indblandet, er ikke påvist, men afsløringen af programmet fik store konsekvenser for komiteen bag denne glasdør og ikke mindst for 111 russiske topatleter, der blev udelukket fra OL.

(Foto: Pavel Golovkin, AP/Polfoto)

Om præsident Putin har beordret det statslige dopingprogram igangsæt, om han var vidende om dets omfang og metoder, er der ikke direkte formuleret noget sted i den kortlagte mediedækning fra juli og august 2016. Men Vladimir Putins involvering fremgik indirekte flere steder, som fx formuleret af Moskva-korrespondenten Thomas Heine:

”Sportslig succes er vigtig for Putins politiske legitimitet, derfor løb han risikoen for at blive taget i doping, siger russiske analytikere efter afsløringen af et statsprogram” (Politiken, 24. juli 2016).

10.1 Dagbladenes artikler om udelukkelsen

De danske mediehuse dækkede hændelsesforløbet omkring det statslige dopingprogram og udelukkelsen af de russiske atleter tæt især i juli og august 2016 op til og under legene i Rio. ”Dr. Doping tog flugten og afslørede Moder Rusland” (Berlingske, 21. juli).

I syv landsdækkende aviser: Jyllands-Posten, Berlingske, Politiken, Ekstra Bladet, BT, Weekendavisen og Information var der i perioden på tre måneder fra 25. maj til 25. august 2016 i alt 66 artikler, der kom frem, hvis man søgte i Infomedia på ’russiske atleters udelukkelse fra OL’. 10 af de mest

relevante avisartikler ifølge Infomedias relevanskriterier blev nærlæst og analyseret.

Dækningen i papiraviserne var båret af nyheder og tidsaktuelle baggrundsartikler, der genfortalte det i sig selv meget dramatiske hændelsesforløb om snyderiet og OL-udelukkelsen eller ej. I processen skete mange enkeltstående hændelser, markante beslutninger og der var skarpe udtalelser, som havde nyhedsværdi også i Danmark fx ”Putin kræver medaljer for enhver pris” (Politiken, 24. juli) og ”Fint med russere i Rio... udtalte IOC-medlem Kronprins Frederik” (BT, 9. august).

I avisernes kommentarer og anden holdningsbåret journalistik blev tonen skærpet, som kronikken af professor Hans Bonde i Berlingske var et eksempel på. Disse mere subjektive journalistiske genrer tilbyder et frirum for meninger, som flere benyttede sig af. ”Manglende: Den største skandale i OL-historien” om IOC’s manglende kollektive udelukkelse, og ”når det ikke sker, så skyldes det, at IOC-præsident Thomas Bach er en nær ven af Vladimir Putin og det russiske styre, siger Ekstra Bladets sportskommentator Jan Jensen” (Ekstra Bladet, 26. juli). Og man kunne tilføje – spekulativt.

Journalistikken på papir var generelt oplysende og afspejlende, som nyhedsbåret journalistik bør være det efter genredefinitionerne. Mediebilledet af Rusland i forbindelse med dette sagsforløb blev *ikke* skabt via metaforer eller markant personificering af Rusland med præsident Putin. Med enkelte undtagelser fik referater af hændelsesforløbet lov at bære mediedækningen.

10.2 Online-aviserne om den delvise udelukkelse

Og det gjorde de i endnu større omfang i ni danske online-avisers dækning af ’russiske atleters udelukkelse fra OL’.

På jp.dk (gratis), jp.dk (abonnement), borsen.dk (gratis

og abonnement), mx.dk, ekstrabladet.dk, bt.dk, b.dk og politiken.dk var der i alt 349 webenheder i perioden på tre måneder fra 25. maj til 25. august 2016 om hændelsesforløbet. 10 af de mest relevante webartikler ifølge Infomedias blev nærlæst og analyseret.

Online-journalistikken var et flow af hændelsesnyheder og markante citater præsenteret i en kort og fortættet form – designet for web. ”Russisk længdespringer raser over OL-udelukkelse” (jp.dk, 18. august 2018), ”IOC-præsident: Russiske atleter vil blive testet hårdt” (mx.dk, 24. juli 2016) og ”Lande er klar til at udelukke alle russiske atleter” (BT, 17. juli 2016).

Hændelsesforløbet blev i betydeligt omfang dækket ved hjælp af Ritzau-telegrammer, der var afspejlende og afbalancerede. Der var i stort omfang tale om referater, ingen selvstændig opsøgende journalistisk indsats var at spore. Meget af nyhedsstoffet i online-aviserne var baseret på Ritzau, som igen hentede nyheder og markante udtalelser hos fx det tyske nyhedsbureau DPA. ”Tysk atletikchef kalder russer-udelukkelse ulovlig” (Mx.dk, 25. juli 2016).

10.3 Ruslands-billederne i journalistikken om udelukkelsen

Ruslands deltagelse ved OL i Brasilien blev efterfølgende i mediernes dækning karakteriseret som en sportslig succes: ”Rusland kan juble for en stund” (Politiken, 22. august 2016). Russerne hentede 18 guld-, 17 sølv- og 19 bronzemedaljer. Flere af de russiske atleter fik også observatørernes og kommentatorernes sympati:

”Den tidligere dopingdømte Julia Efimova, brystsvømmeren, der hentede sølv i både 100 og 200 meter, måtte flere gange finde sig i at blive hånet af konkurrenter og fra tilskuerpladserne...da hun hen-

tede sin første medalje, brød hun sammen i tårer med ordene: Jeg troede ellers den kolde krig hørte fortiden til. Hvorfor bruge sport til at starte den igen?" (Politiken, 22. august 2016)

Hændelsesforløbet omkring det statslige dopingprogram, efterretningstjenesten FSB's forsvindingsnumre og den delvise OL-udelukkelse fik lov at tale for sig selv især på web men også på papir. Rusland fremstod som en snydestat, der brugte de utroligste virkemidler for at opnå succes. Indsatsen var orkestreret af den øverste top i det russiske magthierarki. Det var solidt dokumenteret i WADA-rapporterne og dermed også i medierne. Afsløringen blev et stort prestigetab for Rus-

land, de to sportsministre og præsident Putin, som i øvrigt har en "dybtfølt passion for sport".

Ifølge professor Hans Bonde har Vladimir Putin ud over passionen også den holdning, at "sporten med dens evne til at skabe begejstring og tilhørsforhold udgør et fantastisk middel til at opnå politisk 'goodwill', der går under den normale radar for, hvad der opfattes som politik" (Berlingske, 3. august).

Præsident Putin spillede (og spiller) det internationale magtspil i form af både 'hard power' og 'soft power'. Og mediebillederne afspejlede det i juli og august 2016.

Q&A 4:

Moskva-korrespondent Simon Kruse Rasmussen, Berlingske

1) Ifølge vores undersøgelser i Mediernes (nye) verdensbillede dækkes Rusland klart anderledes af danske nyhedsmedier end Kina og fx Indien og Brasilien. Hvad er det, i stikord, der gør Rusland så anderledes?

”Den vigtigste forskel er, at vi er naboer. Kongeriget grænser op til Rusland i Arktis, og Danmark og Rusland er begge Østersølande. Lande som Kina, Indien og Brasilien er vigtige af mange årsager, men Rusland er den eneste af de nævnte stormagter, der spiller en så nærværende rolle i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik”.

2) Man oplever som læser et underskud af dækning fra hele det store land og savner beskrivelser af vigtige samfundsfaktorer fx landbrug, bæredygtighed, klima, transport, uddannelse og kultur. Er du enig i, at disse underskud findes? Hvad kan grunden være?

”Det er også min fornemmelse, at en stor del af vores dækning handler om storpolitik, fredsforhandlinger og væbnet konflikt. Det samme gælder dækningen af Ukraine. Det skyldes, at vi i disse år og måneder er vidne til en væbnet konflikt med begge landes involvering.

I undersøgelsesperioden – begyndelsen af 2015 – var kampene i Østukraine endog meget voldsomme. Samlet har konflikten, siden den brød ud i foråret 2014, kostet ti tusind livet og drevet to millioner på flugt. Europas grænser er blevet flyttet med Ruslands annektering af Krim-halvøen.

Intet er med andre ord business-as-usual i mit dækningsområde.

Jeg har brugt en meget stor del af min arbejdstid på at dække konflikten de seneste to og et halvt år. Jeg var på Krim, da de russiske elitesoldater omringede militærbaser og rege-

ringsbygninger. Jeg har rejst på begge sider af frontlinjen i Østukraine for at skildre denne nye krig i Europa. Det betyder ganske rigtigt, at der har været mindre fokus på andre emner som landbrug, bæredygtighed, klima, transport, uddannelse, kultur og andet, jeg selv dækkede en hel del mere inden alt dette brød ud. Men når et land er i krig, så overskygger det ofte – med rette – andre emner, som ellers ville være blevet dækket. Det anser jeg ikke for en fejlprioritering men som en journalistisk nødvendighed. Mon ikke dækningen af USA under Vietnam-krigen eller dækningen af Sovjetunionen under Afghanistan-krigen var præget af krig og konflikt?

Samtidig er det klart, at vi, så vidt det er fysisk muligt for et enmandskontor, bør dække så mange emneområder som muligt. Jeg er helt enig i, at der er et underskud af de skæve historier, de ’bløde’ historier og af miljø-, kultur- og erhvervsstof af den slags, som fyldte mere før 2014. Men jeg synes ikke det er besynderligt, at dækningen af en væbnet konflikt på vort kontinent har fyldt, som den har fyldt”.

3) I Ruslands-dækningen personificerer Vladimir Putin ofte hele samfundet, alle dets handlinger. Han fremstår som en autokrat, der udøver absolut magt i et samfundsmæssigt vakuum. Vi har ikke fundet et tilsvarende mønster i dækningen af andre autokratiske lande fx Kina. Hvad kan det skyldes?

”To ting. Genkendelighed og den ekstreme magtkoncentration i Ruslands politiske system. Vladimir Putin er – som Obama, Berlusconi eller Bashar al-Assad – et kendt navn, som taler til læseren. Derfor bruges det ofte i rubrikker. Også for ofte, efter min mening. Men samtidig er det politiske system i Rusland sådan, at det faktisk er præsidentadministrationen i Kreml og i sidste ende personen Putin, der sætter kursen. Det er ikke parlamentet, regeringen eller partierne,

som enhver, der beskæftiger sig med landet, vil vide. Dermed adskiller Rusland sig fra eksempelvis styreformen i Kina.

4) Vores undersøgelser tyder på, at det især er i artiklernes rubrikker og forsidehenvisninger, at der sker en personificering af Rusland med Putin. Mens en del af teksterne, særligt dem skrevet af korrespondenterne fra Moskva, personificerer i mindre omfang? Hvad kan det skyldes?

”Det lyder sandsynligt. Jeg tror, det skyldes, at korrespondenterne i højere grad skelner mellem forskellige magtinstanser og mere præcist udpeger de relevante nøglepersoner i Kreml”.

5) Ifølge medieforskere er framingen i nyhedsmedierne af Rusland kritisk og negativ og ideologisk tonet i forhold til Vestens værdier. Kan Rusland ikke dækkes i dets egen ret, på dets egne kulturelle og økonomiske betingelser?

”Det er et interessant spørgsmål, som jeg selv har tænkt en del over. Blot to korte observationer.

For det første: Som nævnt ovenfor befinder vi os lige nu i en ’undtagelsestilstand’, eftersom der er krig i Ukraine (for ikke at tale om det russiske engagement i Syrien). Det betyder, at der for mig som korrespondent er mindre luft til at skrive om business, kultur, samfund og andre ikke-politiske emner, end der var før 2014. Betyder den væbnede konflikt, at dækningen bliver for ’negativ’? Skal vi dække en krig i Europa mindre for at have plads til flere gode nyheder? Det ville efter min mening ligne et journalistisk svigt. Læseren kan efter min bedste overbevisning ikke bruge positiv-negativ-kriteriet til noget. Vi skal som fagjournalister fortælle væsentlige og levende historier, der kan gøre folk klogere,

ikke lege med i en inddeling i gode og dårlige nyheder, der givetvis giver masser af mening for PR-folk og regeringer, men ingen mening som nyhedskriterium.

Når det er sagt, så er det meget vigtigt, at vi dækker andet og mere end politik. Vi skal dække kultur, miljø, reality-tv og gadeliv, så folk får dybde i billedet af de lande, hvor vi opholder os. Og her er der – af grunde nævnt oven for – et underskud, når det gælder dækningen af Rusland og Ukraine de seneste to år.

For det andet: Jeg er enig i, at mere eller mindre erkendte tankemønstre om Rusland har en stor indvirkning på dækningen af landet. En af forklaringerne er opfattelsen af Rusland som ’europæisk’. En anden er landets stormskridt bort fra demokratiet de seneste 20 år.

Jeg tror, det spiller en vigtig rolle, at vi, der dækker landet i disse år, husker og kender et andet Rusland, nemlig det land, der brød med kommunismen, afskaffede censur og etpartisystem, indførte en demokratisk forfatning, meldte sig ind i Europarådet og legede med tanken om at blive en del af EU.

Siden dengang er det gået i fuld fart i den modsatte retning, væk fra den vestlige eller europæiske idé om demokrati og retsstat. Der er altså et element af knuste drømme og skuffede forventninger, som spiller ind hos både journalister, politikere og hos mange almindelige mennesker i og uden for Rusland.

Samme effekt kan interessant nok ses med Tyrkiet i disse måneder. Både Rusland og Tyrkiet kan siges at ligge i på ’kanten af Europa’ eller i ’det mulige Europa’. Det samme kan man ikke sige om Kina, der siden 2. Verdenskrig har fastholdt en anden kurs, og som aldrig er blevet set som en mulig del af Europa eller Vesten. Hvis man skal svinge sig højt op, så kan man sige, at Rusland måles med en europæisk alen, fordi vi ser Rusland som europæisk. Jeg ved ikke, om det er

en 'positiv' eller en 'negativ' nyhed, men det er måske noget, der er under forandring. Vi har en ny generation af politikere i Europa, der ikke ser Rusland på denne måde”.

6) I mediedækningen kan der identificeres en tydelig dikotomi: 'dem og os'. Forskere mener dog ikke, at der i disse år er tale om opstarten på en ny kold krig. Rusland vil ikke invadere Baltikum. Hvad kan årsagen være til det ekskluderende 'dem og os' i Ruslands-dækningen?

”Det lyder voldsomt. Jeg tror ikke, at krige, heller ikke de kolde, kan tales frem. Det er at tiltro journalistikken stor magt og desuden slette intentioner. Som korrespondenter er vores opgave at være læsernes øjne og ører. Vi skal bevidne. Vi skal perspektivere. Vi skal give stemme til både magtfulde og almindelige mennesker, der støtter eller råber ad dem i Kreml. Hvis resultatet er en 'dem og os'-dikotomi, så har vi fejlet spektakulært”.

7) Hvordan udvikles Ruslands-dækningen fremover?

”Med fire fuldtidskorrespondenter i Rusland er det danske sprogområde godt betjent, faktisk bedre end i mange år (se eventuelt min rapport om emnet fra 2012). På grund af den væbnede konflikt i Østukraine er der givetvis et underskud af samfunds- og kulturstof, hvilket der så vidt krige og kriser tillader, bør rettes op på. Mere systematisk brug af sociale medier, hvor hverdagslivet titter frem, kan være en del af løsningen”.

11.0

Valget, der øgede Vladimir Putins magt

Danmark og andre vestlige lande synes der at være en latent skepsis i befolkningerne over for det russiske og de russiske magthaveres intentioner. Når den er mest ekstrem, bliver den kaldt en russofobi. Mindre ekstremt bliver Rusland beskrevet som en "snydestat". Denne modvilje kom særligt til udtryk i forbindelse med udelukkelsen af russiske atleter fra OL i Rio pga. doping orkestreret af det russiske sportsministerium. Fænomenet blev eksempelvis beskrevet af chefredaktør Rune Lykkeberg, Information, under overskriften "Sportens forbryderstat":

"Man må gerne hade russerne i Rio når vi ser en russisk vinder ved De Olympiske Lege, er vi slet, slet ikke sikre på, det *ikke* er en dopingsynder. Vi stoler ikke på dem" (Information, 19. august 2016).

Mediernes italesættelse af Rusland og af russerne taler ind i denne skepsis.

Valget i Rusland den 15. september 2016 til Dumaen og forskellige regionale og lokale råd blev en stor succes for Vladimir Putin og det parti, Forenet Rusland, der i 2001 blev skabt som hans støtteparti. Partiet bliver ofte betegnet som "Putins parti". Ved et valg over 11 tidszoner med 112 mio. stemmeberettigede vælgere kom kun fire partier ind i Dumaen, hvortil der er en spærregrænse på fem procent. Forenet Rusland fik 343 pladser af de 450. Med yderligere to Putin-loyale partier i Dumaen fik de tre partier til sammen så mange pladser, at de kan ændre den russiske forfatning uden at skulle forhandle med andre og sikre, at Vladimir Putin kan fortsætte i et livslangt præsidentembede, hvis han og de tre partier da ellers ønsker det.

På nuværende tidspunkt er der (som i USA) et maksimum på to præsidentperioder i træk, 12 år, i den russiske forfatning. Vladimir Putin tog i årene 2008 til 2012 en 'orlov' fra præsidentposten, da Dmitrij Medvedev overtog den i Putins 'ka-

rensperiode'. Derefter kunne Vladimir Putin igen vælges og vende tilbage som præsident for to nye perioder. Dmitrij Medvedev er nu premierminister i Rusland. Der er præsidentvalg igen i 2018.

Artiklen "Putin-kritikere håber på stormløb på valgstederne" (Jyllands-Posten, 17. september) forklarede, at en høj valgdeltagelse ville være godt for oppositionen, da især mange borgere i storbyerne er kritiske overfor Putin-styret i Rusland, og de er ofte blevet hjemme ved valgene. Sådan gik det dog ikke. Valgdeltagelsen var lav, 48 procent mod 60 procent ved et skandalevalg i 2012, der førte til anklager om valgsvindel og demonstrationer i gaderne, hvorefter Dumaen vedtog en lov i 2014, der begrænser retten til demonstrationer markant.

Efter valget 15. september var det ifølge flere medier en udbredt opfattelse i Rusland, at der denne gang var tale om begrænset og enkeltstående eksempler på valgsvindel, som sandsynligvis vil blive efterforsket og straffet: "Kreml: Vi snyder ikke denne gang" (Information, 12. september). Politikeren og menneskeretsaktivisten Ella Pamfilova var blevet udnævnt til leder af valgkommissionen, og hun nyder også respekt i oppositionen.

Ingen af de meget Putin-kritiske partier fik dog mere end to procent af stemmerne. Kun som valgte i enkeltmandskredse kunne enkelte oppositionelle komme ind i Dumaen. Det skete dog ikke ifølge Poul Funder Larsen fra Jyllands-Posten i Moskva.

Ifølge de danske medier var Forenet Ruslands succes ikke baseret på valgsvindel, men på at man har lavet valgdistrikterne om, således at 225 parlamentsmedlemmer bliver valgt på partilister (som i Danmark) og 225 i enkeltmandskredse (som i England). Valgreformen var planlagt således, igen ifølge medierne, at den klart favoriserede Forenet Ruslands

Rusland i provinsen. Byen Novosibirsk er kendt som centrum for politisk gadeaktivisme, både for og imod præsident Putin, for og imod de tidligere kommunistiske ledere fx Josef Stalin. Her er det 70-året for sejren i 2. Verdenskrig, der fejres patriotisk.

(Foto: Finn Frandsen, Polfoto)

kandidater: "Putins parti skyr ingen midler" (Berlingske, 16 september).

Ovenstående og andre oplysninger om Rusland, forfatningen og den nærmeste politiske historie fyldte en del i de danske dagblade og onlineaviser op til, under og efter valget til Dumaen. De var fakta og baggrund for mediernes nærmest enslydende kritiske analyse af valget og valgresultatet: Det blev brugt til at styrke Vladimir Putins kontrol over samfundet. Nok var det et måske mere demokratisk russisk valg end de tidligere, nok var der stadigvæk rum for oppositionelle stemmer og medier i den russiske offentlighed, men den lave

valgdeltagelse var et tydeligt tegn på, at oppositionen, især den blandt de moderne russere i storbyen, havde resigneret: "Resultatet er et udtryk for, at Vladimir Putins kvælertag på det russiske demokrati nu er så stramt, at præsidentens modstandere ikke længere kan få luft" (Politiken, 20. september). Og valget strammede blot kvælertaget endnu mere.

Q&A 5: Moskva-korrespondent Poul Funder Larsen, Jyllands-Posten

1) Ifølge vores undersøgelser i Mediernes (nye) verdensbillede dækkes Rusland klart anderledes af danske nyhedsmidler end Kina og fx Indien og Brasilien. Hvad er det, i stikord, der gør Rusland så anderledes?

”Der er under 400 km. fra den danske grænse (ved Bornholm) til den russiske (ved Kaliningrad). Rusland er altså et land i vores absolutte nærområde, tættere på end f.eks. Frankrig. Rusland er Europas største land både målt på areal og befolkning. Det er Europas suverænt største militærmagt. Beslutninger truffet her kan have langt større direkte konsekvenser for os end hændelser i Indien og Brasilien. En væltet præsident i Brasilien er en anekdote fra et fjernt land. En væltet præsident i Rusland ændrer europæisk historie”.

2) Man oplever som læser et underskud af dækning fra hele det store land og savner beskrivelser af vigtige samfundsfaktorer fx landbrug, bæredygtighed, klima, transport, uddannelse og kultur. Er du enig i, at disse underskud findes? Hvad kan grunden være?

”I marts 2014 annekterede Rusland den ukrainske halvø Krim. Siden foråret 2014 har russiskstøttede rebeller i Østukraine været involveret i en krig, der efter konservative skøn har dræbt ca. 10.000 og sendt langt over en mio. mennesker på flugt. Det har udløst den største sikkerhedspolitiske krise i Europa siden i hvert fald midten af 1980’erne. I Rusland diskuteres spørgsmål som ”risikoen for en verdenskrig” og ”nødvendigheden af forstærket oprustning” på tv-nyhederne eller i direkte tv-debatter så godt som hver eneste aften. Det er aktuelt det altoverskyggende emne på akse Rusland-Danmark og har en naturlig førsteprioritet i dækningen. Vi skriver også om landbrug i Basjkortostan, økonomisk politik i

Moskva og stadionbyggeri i Skt. Petersborg (og skrev gerne mere om det), men med én korrespondent til de ca. 300 mio. mennesker i landene i den tidligere Sovjetunion må der prioriteres”.

3) I Ruslands-dækningen personificerer Vladimir Putin ofte hele samfundet, alle dets handlinger. Han fremstår som en autokrat, der udøver absolut magt i et samfundsmæssigt vakuum. Vi har ikke fundet et tilsvarende mønster i dækningen af andre autokratiske lande fx Kina. Hvad kan det skyldes?

”Åbn for aftennyhederne på en hvilken som helst russisk tv-kanal, og du vil se et fokus på Vladimir Putin, der får vestlige medier til at blegne. Hvis vi skulle ligge på en Putinkvote, der matchede den, de toneangivende russiske medier er leveringsdygtige i, så skulle vi stå tidligt op. Det er korrekt, at der i debatten verserer karikerede fremstillinger af beslutningsgangene i det russiske politiske system, men de former ikke vores dækning af landet. I den forbindelse er det faktum, at Putin ’er valgt af et stort stemmeflertal, og der er et parlament i Rusland’ ingen god målestok for at vurdere graden af evt. autokrati. I de centralasiatiske lande, som jeg også dækker, har man ligeledes parlamenter, og præsidenten er også her udpeget ved hemmelige valg mellem flere kandidater, ofte med rent ud imponerende stemmeflertal (det hænder, at opbakningen nærmer sig 100 pct.) I det parlament, der blev valgt i Rusland i september 2016, er der blandt 450 medlemmer ikke én repræsentant for de kræfter, som ønsker et brud med Vladimir Putin. Det afspejler på ingen måde realiteterne i det russiske samfund, der under overfladen er væsentligt mere pluralistisk”.

4) Vores undersøgelser tyder på, at det især er i artiklernes

rubrikker og forsidehenvisninger, at der sker en personificering af Rusland med Putin. Mens en del af teksterne, særligt dem skrevet af korrespondenterne fra Moskva, personificerer i mindre omfang? Hvad kan det skyldes?

”Jeg går ud fra, at det er korrekt, hvis I har foretaget en optælling. I rubrikker og forsidehenvisninger tages der naturligvis særlige pædagogiske hensyn, mens vi jo gudskelov i artiklerne har mere plads at boltre os på, og derfor kan være mere nuancerede. Jeg ville også antage, at ordene Rusland, Kreml eller Moskva procentvist figurerer hyppigere i rubrikker end i mine tekster”.

5) Ifølge medieforskere er framingen i nyhedsmedierne af Rusland kritisk og negativ og ideologisk tonet i forhold til Vestens værdier. Kan Rusland ikke dækkes i dets egen ret, på dets egne kulturelle og økonomiske betingelser?

”Som Moskva-korrespondent er mit brief ikke at dække ét land, men at dække 15 lande (landene i den tidligere Sovjetunion). Det er dog i overvældende grad Rusland og Ukraine, jeg bruger mest tid på – et slag på tasken er 60 pct. Rusland, 30 pct. Ukraine, 10 pct. resten (inklusive Nato- og EU-landene i Baltikum.) I den forstand modtager Rusland klart positiv særbehandling. Det forstærkes af, at jeg er baseret i Moskva, og at jeg i høj grad anvender russiske kilder. Det er en selvfølge for mig, at dækningen af området er ”kri-

tisk” (det er da et af journalistikkens helt store plusord sådan generelt set,) men jeg mener ikke, at der er det fjerneste belæg for at påstå, at vores dækning af Rusland skulle være mere kritisk end vores dækning af f.eks. Ukraine. Jeg har faktisk været ude for folk, der mente det modsatte”.

6) I mediedækningen kan der identificeres en tydelig dikotomi: 'dem og os'. Forskere mener dog ikke, at der i disse år er tale om opstarten på en ny kold krig. Rusland vil ikke invadere Baltikum. Hvad kan årsagen være til det ekskluderende 'dem og os' i Ruslands-dækningen?

”Jeg forstår ikke præmissen for spørgsmålet. Hvis Rusland invaderer Baltikum er der ikke tale om en kold krig, men om en varm krig med NATO-lande involveret. Der er sikkert nogen, som tænker i ”dem” og ”os” – jeg gør det ikke. Jeg bor og arbejder i Moskva, er russisk gift, jeg taler sproget og det gør mine børn også, jeg pløjer mig gennem russiske medier på print, net og tv hver evigt eneste dag og forsøger efter fattig evne at formidle et nuanceret billede af forholdene her”.

7) Hvordan udvikles Ruslands-dækningen fremover?

”Som på alle andre stofområder, jeg kan komme i tanke om: 'More boots on the ground'”.

12.0

Klare tendenser men også nuancer – konklusioner om Ruslands-dækningen

Formålet med de mange analyser i *Danske mediers dækning af Rusland* har været at identificere og beskrive de medie billeder af den regionale stormagt mod øst, der på mange måder sætter dagsordenen omkring Rusland i de danske nyhedsmedier, i webaviserne og dagbladene. Dermed sætter de også i betydeligt omfang dagsordenen i den danske offentlighed og er med til at italesætte og definere relationerne mellem Rusland og Danmark, mellem Øst og Vest: militært, politisk, kulturelt og økonomisk.

Vores deskriptive analyser viser, at medie billederne af Rusland i 2015 og 2016 har været komplekse og flertydige, der har nok været klare tendenser, men også megen nuancering. Den følgende tværgående opsamling vil først beskrive de eksplicite medie billeder af Rusland og russerne i de hundredvis af læste og kortlagte artikler og journalistiske enheder fx nyhedsgrafikker, som har været empirien i denne undersøgelse. Derefter vil de implicite frames blive belyst. Såvel de eksplicite som de implicite medie billeder vil blive set i lyset af samfundsforskeren Elias Götz' tre "contending perspectives" til forståelse af Rusland og landets gøren og laden: "Revisionist Russia", "Victim Russia" og "Troublemaker Russia". Kan disse tre perspektiver bruges til at forstå Ruslands-dækningen i 2015 og 2016 og hvorfor den er, som den er? Det kommer der nogle bud på.

Endelig vil spørgsmålet, om der spor af en informations-teknologisk påvirkning fra Rusland af den danske Ruslands-dækning samt hybridkrigs-problematikken blive belyst.

Den udenlandske medieforskning og vores egne danske analyser har ført til nogle kritiske karakteristikker af Ruslands-dækningen, der på flere områder er enslydende. Disse adskiller sig dog markant fra Moskva-korrespondenternes og de danske udlandsredaktørers opfattelser af deres egen dækning. Hvordan kan den samme Ruslands-dækning forstås så

forskelligt? Kan begge opfattelser være 'rigtige' på samme tid?

12.1 De eksplicite Ruslands-billeder

Ruslands-journalistikken var en højt prioriteret del af de danske nyhedsmediers samlede udlandsdækning i 2015 og 2016, klart højere prioriteret end Kina-dækningen (Kabel og Holm, 2016). Formmæssigt var Ruslands-stoffet i undersøgelsesperioden i betydeligt omfang en nyhedsjournalistisk dækning baseret på væsentlighed som det dominerende nyhedskriterium. Der var også mange eksempler på nyhedsanalyser, baggrundsartikler og kommentarer/ledere, men få reportager byggende på tilstedeværelse i nuet og oplevelse. Der var meget få skildringer af mennesker, steder og stemninger, kultur og samfund, især i provinsen.

Personificering i journalistikken blev altdominerende knyttet til præsident Putin. Få eller nærmest ingen andre fra Rusland var eksponeret som mennesker i artiklerne i undersøgelsesperioden.

Dækningen var præget af klare vinkler og mange citater fra forskellige typer af ekspert- og magtkilder, et lille mindretal af dem var danske. Dækningen var ikke domesticeret i form af at se Rusland i et dansk lys ved at beskrive Rusland via danske aktører og kilder. Kun i begrænset omfang eksempelvis i erhvervsartikler med danske virksomheder i Rusland, var de danske kilder hyppige.

Der var få billedjournalistiske fortællinger, lidt video og uhyre lidt (om noget) af Ruslands-stoffet blev publiceret i multimedieformater.

Indholdsmæssigt tog Ruslands-dækningen udgangspunkt i det ændrede trusselsbillede mellem Øst og Vest efter Ruslands annektering af Krim-halvøen i 2014 og borgerkrigen i det østlige Ukraine. Retorikken på begge sider af denne front

blev skærpet af de bekrigende aktører, og det blev afspejlet i mediedækningen oftest med et vestligt udgangspunkt. En del af artiklerne var dog skrevet i et Øst-Øst-perspektiv fra Rusland versus Ukraine eller Hviderusland. Andre artikler havde et Øst-Syd-perspektiv fx Rusland versus Tyrkiet. I de tilfælde, hvor det var Øst og Vest, der var modpolerne, blev det ind imellem eksplicit formuleret i journalistikken, at Rusland nu igen er ”truslen fra øst”.

Selvom det fremgik, at præsident Putin er en meget populær skikkelse i det russiske samfund, op mod 75 procent af russerne støtter ham jævnfør både afhængige og uafhængige meningsmålingsinstitutter som Levada, så er Vladimir Putin ifølge flere medier og udtalelser alligevel utryk i sin mere og mere absolutte magthaverrolle.

Ifølge Anne Libak, udlandsredaktør på Berlingske og Ruslands-ekspert, så frygter Putin en folkelig opstand lignende den Orange Revolution i Ukraine, og denne frygt gør ham stadig mere magtbegærlig efterhånden som årene ved magten går. Det betyder efter Libaks analyse, at rigtigt meget af det, Vladimir Putin foretager sig ude og hjemme, handler om at beholde magten i Rusland (Deadline på DR 2, 17. september).

Sådanne udtalelser og konklusioner fra Anne Libak taler ind i Elias Götz ’Troublemaker Russia’-kategori, ligesom noget af nyhedsmediernes Ruslands-dækning gjorde det i 2015 og 2016.

I en del af Ruslands-stoffet udgjorde landet en genopblusset trussel fra øst, og NATO blev beskrevet aktiveret som modmagt fx med udstationering af soldater i Polen og Baltikum for at dæmme op for denne trussel. Men der var også eksempler på artikler, der baseret på ekspertvurderinger konstaterede, at Rusland ingen ambitioner har om at trænge ind i Baltikum, som mange ellers har udtrykt frygt for, lige-

som NATO ingen planer har om at trænge ind i Rusland eller bruge NATO-soldater i Ukraine ifølge referaterne af eksperternes udsagn. Så de nedkølede relationer mellem Øst og Vest blev i medierne jævnligt fremstillet mere som et sikkerhedspolitisk og taktisk spil end en reel militær trussel. Herunder flytningen af op mod 20.000 russiske soldater til grænsen til Baltikum.

Ud af det nye Øst-Vest-spændingsfelt, der fremgik af artiklerne, kan forestillinger om en ny kold krig meget let opstå. Visse typer af udtalelser, modstanderanalyser og handlinger fremstod i mediedækningen i 2015 og 2016 så yderligtgående og aggressive, at man som læser og borger let kunne komme til at tænke, at en ny kold krig må være under opsejling, og at nyhedsmediernes dækning blot afspejlede dette. Fx udenrigsminister Kristian Jensen, der kommenterede og tolkede udviklingen med følgende udtalelser: ”Rusland er en benspænder i international politik ... Rusland har ikke en rolle til at skabe noget som helst” (Kristeligt Dagblad, 2. december).

Denne kold krigs-forestilling havde udlandsredaktionerne tydeligvis sat sig for at belyse. I artikler fra forskellige medier var der en del markante eksempler på, at danske sikkerhedspolitiske forskere blev bedt om at vurdere kold krigs-forestillingen. Alle de citerede forskere afviste eksistensen af en ny kold krig. Der var ifølge forskerne i 2015 og 2016 ikke tale om et opgør mellem to ideologiske verdenssystemer, kommunismen og kapitalismen. I stedet for en duopolær verden som i Sovjetunionen-tiden er der nu tale om en mere og mere multipolær international orden, dog stadigvæk med USA som den eneste supermagt, og det gøre det hele mere komplekst.

Vladimir Putin anno 2016 var altså ikke en gammeldags koldkriger, men hvad var han så?

12.2 Putin her, der og alle vegne

Præsident Putin var meget hyppigt inddraget i mediedækningen i Danmark i det seneste halvandet år. Som han ifølge Poul Funder Larsen, Jyllands-Posten, også var det dagligt i de russiske medier, endda i markant større omfang end i de danske.

I medierne i Danmark blev Rusland ikke fremstillet som et diktatur men som værende på vej mod et autokrati. Hvor den autokratiske leder Vladimir Putin har formået at samle en meget betydelig del af magten hos sig selv med mange forskellige virkemidler: Informationsstrømmene fra de russiske myndigheder er kontrollerede af Kreml. Selvom der stadigvæk eksisterer oppositionelle medier i Rusland, så styrer staten alle de største nyhedsmedier både på papir og tv, og de frie medier har meget begrænset gennemslagskraft. Lovgivningen i Rusland laves løbende om, så den styrker centraliseringen af magten ved præsidenten fx omlægningen af valgkredsene.

Personificeringen i de danske medier af Rusland med Vladimir Putin var markant (som den også er det i Sverige, ifølge Diana Bologova, der forsker i de svenske nyhedsmediers Ruslands-dækning). I de danske artikler fremgik det, dog mere implicit end eksplicit, at Vladimir Putin stræber efter den absolutte magt. Denne stræben gør ham ifølge tankegangen paranoid og frygtsom, hvad der har udløst flere dramatiske magttiltag som lovgivningen fra 2014 om, at alle NGO'er, der modtager udenlandsk økonomisk støtte, kan betegnes som agenter for fremmede magter. Hvad der er ødelæggende for NGO'ernes muligheder for at være aktive i den russiske offentlighed. Det ramte fx det uafhængige institut Levada i 2016. Levada laver meningsmålinger og andre sociologiske undersøgelser, som oppositionelle stemmer og vestlige medier ofte har brugt.

En af konsekvenserne af den betydelige personificering

var, at Putin og magtudøvelsen i Rusland nærmest kom til at udfolde sig i et vakuum uden samfundsmæssig kontekst. Hvilke er de stærkeste og bestemmende samfundsprocesser i hele det store land, som fører til den samfundsudvikling, som Vladimir Putin aktuelt står i spidsen for? Udenrigsredaktør Emil Rottbøll fra Information formulerede det sådan:

”Der er helt klart en tendens i medierne til at sætte lighedstegn mellem Putin og Rusland og fokusere i meget høj grad på ham som person. Det bliver til tider latterligt og er med til give et indtryk af, at Putin personligt står bag alt, hvad der sker i Rusland og derfor også personligt er ansvarlig, når virkeligheden er, at der i russisk politik som i alle andre systemer finder magtkampe sted og udviklinger, som toppen af systemet ikke nødvendigvis kontrollerer” (Q&A 2).

Vladimir Putin kan ikke klare det hele selv, men hvem er så magthaverne omkring ham? Hvad repræsenterer de ud over deres egne økonomiske interesser? På de områder efterlades vi underforsynede med information.

Når tendensen til det klare Putin-fokus i nyhedsdækningen er påpeget, skal det dog også pointeres, at især artikler og baggrundsbeskrivelser fra dagbladenes tre korrespondenter i Moskva kan læses som mindre Putin-personificerede end mange andre Ruslands-tekster. Det samme gør sig gældende for flere kommentarer fra danske udlandsredaktører fx Michael Jarnler fra Politiken. Der skrives hyppigere end i mainstream-indholdsstrømmen ”Kreml” og ikke ”Putin”, der leveres jævnligt bredere forklaringer og alternative fortolkninger på magt og politisk adfærd i Rusland.

Sammenfattende kan man konkludere, at udlandskorrespondenterne i Moskva er kritiske observatører og øjenvidner i et autoritært styret samfund, hvor informationsstrømmene

De øverste i det russiske magthierarki, ministerpræsident Dmitrij Medvedev og præsident Vladimir Putin er nærmest ikoner i den russiske offentlighed. Ifølge gadesælgeren, der solgte disse babusjkaer, var der dog ikke meget salg i Putin, bedre med Medvedev.

(Foto: Borko Dmitri, Polfoto)

er kontrollerede. De bruger jævnligt russiske systemkritikere som kilder, og det sikrer de oppositionelle en plads i de danske nyhedsmedier. Korrespondenternes journalistik er relativt tæt på den russiske virkelighed set fra Moskva, herunder med et betydeligt fokus på magt og konflikt og en jævnlig brug af magt- og frygtmetaforer.

Det kunne tyde på, at en del af personificeringen i nyhedsflowet opstår hjemme på redaktionerne i Danmark, når vinklerne bliver tydeliggjorte, rubrikkerne hurtigt tilpasses og forsidehenvisninger besluttet. Tempoet er højt på nyhedsredaktionerne, og det får konsekvenser.

Denne observation kan udenrigskorrespondenter i Moskva dog ikke genkende. De har ikke bemærket forskellen, og de mener, at det er helt OK at bruge Rusland, Kreml,

Moskva og Putin som metaforer i rubrikker, der skal tiltrække interesse fra læserne (se Q&A 1, Q&A 3 og Q&A 5).

12.3 Spor af hybridkrig i dansk Ruslands-dækning?

Metodisk er det meget vanskeligt at spore og afkode eventuel russisk disinformation i de vestlige medier, også de danske nyhedsmedier. Skabelse af indre uro og et kontrolleret kaos i vestlige samfund foregår på en meget professionel og sofistikeret måde. Forskellige versioner af forklaringer på den samme begivenhed, hacking af hjemmesider, plantede falske historier og påvirkning af samfundsdebatten i NATO-landene forekommer givetvis, men hvem er ophavsmanden? Hvor kan det spores hen? Hvad er formålet?

EU og NATO har i årtier ført informationskrig mod Sov-

jetunionen og Rusland, i de seneste år er denne hybridkrig blevet intensiveret. På trods af dette oplever EU og NATO, at de offensive russere har succes med at destabilisere de vestlige demokratier og deres institutioner med cyberkrigsindsatser.

Uden at vi har forsøgt at detector-teste Ruslands-dækningen, kan det alligevel sammenfattes, at der under læsningen af de hundredvis af artikler om Rusland ikke har været tilfælde, hvor advarselsslamperne har lyst rødt. Ingen klare eksempler på, at russisk disinformation synes at være nået frem til de danske dagblade og online-aviser. De danske mediers eksplicitte Ruslands-billeder var ikke – eller kun i meget begrænset omfang – skabt via succesfuld manipulation. Hvis oplysninger og begivenheder har været usandsynlige, har det fremgået direkte af Ruslands-artiklerne.

Det tyder på, at de danske udlandsredaktioner har både faktuel viden og metodiske kompetencer nok til at fravælge langt-langt de fleste eksempler på falske historier om og fra Rusland. De danske udlandskorrespondenter i Moskva har givetvis opbygget en robust modstandskraft i forhold til at modtage manipuleret information. De fungerer som gatekeepere på første parket i nyhedsstrømmen, hvor det utroværdige som oftest kasseres eller bruges som eksempler på, hvordan manipulation af Ruslands-dækning kan opstå og udfolde sig.

12.4 Ruslands-stoffet om andet end magt og konflikt

Der var relativt langt imellem det, men det var der. Artikler om fx situationen i det fjernøstlige Rusland, hvor Japan er en nabo, der endnu ikke er sluttet formel fred med efter 2. Verdenskrig pga. uenighed om herredømmet over nogle øer i Kurilerne, som russerne besatte under krigen. Tekster om danske firmaers vanskeligheder på det russiske marked efter de gensidige sanktioner og Ruslands økonomiske stagnation med fx Carlsberg som case. Især i erhvervssektionerne var der artik-

ler om konsekvenserne af det store fald i olie- og gaspriserne for Rusland indenrigs og internationalt, herunder tekster om den jævnt faldende levestandard i Rusland. Mindre import, færre varer, færre fødevarer fra fx Danmark.

Så ingen tendens uden undtagelser. Men hovedtendensen var alligevel, at mest af Ruslands-dækning handlede om magt, politik og internationale konflikter, Ukraine, Syrien, Tyrkiet og relationerne til NATO og Vesten med EU og USA. Og som oftest med udgangspunkt i metropolen Moskva og magtens centrum Kreml. Meget lidt om relationerne til de økonomiske stormagter Kina og Japan.

Under læsning af flowet af Ruslands-stof på de mange platforme oplevede man et underskud: Der var få tekster om hverdagsliv og huspriser i hele Rusland, om kultur og kunst og kulturens personligheder, om flygtninge, ind- og udvandring, om landbrugs- og industriproduktion, om digital udvikling, om undervisning og uddannelse, om klima, bæredygtighed og CO2-udledningerne fra Sibiriens enorme tundra, om globaliseringens påvirkning af Rusland og om Arktis og Nordøstpassagen nord for Sibirien (det sidste dog med undtagelse af dagbladet Information). Store sektorer og fænomener i et samfund, som er medbestemmende for, hvordan samfundsudviklingen sker. Og hvor de dybere bevæggrunde til forandringer i politik og samfund ofte kan og skal findes.

12.5 De implicitte frames, en ideologisk toning

Den udenlandske medieforskning om forskellige landes dækning af Rusland er klart kritisk. Faktisk er det med undtagelse af dele af en enkelt forskningsartikel om norske mediers dækning af Rusland ikke lykkedes at finde bare én forskningsbaseret analyse af Ruslands-dækningen, som er positiv. Dækningen bliver karakteriseret som biased i forhold til vestlig ideologi og værdier.

De danske forskere professor Erik Albæk fra SDU og stud. scient. pol. Morten Lysbeck Hansen, konkluderede i deres analyse af udlandsdækningen (dog ikke af Rusland) blandt andet:

”Der forekommer dog en kulturel ubalance, som må forventes at blive mere udtalt, når det drejer sig om samfundsforhold i lande, der kulturelt ligger langt fra Danmark” (Berlingske, 12. august 2014).

Samme kulturelle ubalance syntes at forekomme i dele af mediernes Ruslands-dækning i 2015 og 2016. Samfundet mod øst blev i en række tilfælde ikke beskrevet på dets egne historiske, kulturelle og økonomiske betingelser, i sin egen ret. Men hvordan så?

Ifølge korrespondent Thomas Heine fra Politiken var målestokken:

”Værdier, der i min optik ikke er vestlige, men universelle. Demokrati. Pluralisme. Respekt for menneskerettigheder. Åbenhed. Ærlighed. På alle disse områder har udviklingen i Rusland været negativ i de senere år”, (Se Q&A 1)

Frames og antydninger blev i Ruslands-dækningen ikke eksplicit formuleret, men lå som en implicit toning bag de redaktionelle beslutninger, der lå bag valget på nyhedsredaktionerne om at publicere en given artikel i den form og med den vinkel, som blev offentliggjort.

Vores framing-analyse og omfattende analytiske tekstlæsning af mange artikler har illustreret, at vi danskere ifølge medierne er kritiske overfor Rusland og det russiske. Den kulturelle afstand er åbenlys. Vi er utrygge ved de intentioner, der ligger bag Ruslands politik og magthavernes handlinger, især dem fra præsident Putin.

Bag fx dækningen af valget til Dumaen i september 2016 fornemmede man en tydelig skepsis i forhold til motiver.

Efter en kritisk læsning af mange tekster fra web og papir om valget og valgresultatet stod der det indtryk tilbage, at valget i virkeligheden ikke har haft den store betydning. Vladimir Putin bestemmer alligevel det meste eller det hele. September-valget havde ikke handlet om at gennemføre en mere demokratisk valgproces til Dumaen end tidligere; det havde i stedet handlet om at styrke præsidentens magt på vejen mod den ubetingede magt. Der lå klare motiver om magtkoncentring bag en hel masse af det, der foregik, ifølge de danske medier, både eksplicit og implicit formuleret.

Men man sidder også tilbage med et spørgsmål om, hvorvidt det kan passe? For på trods af høj inflation, faldende levestandard især for middelklassen og de fattige og en truende ældre-pukkel går det ifølge fx artiklen ”Rusland er på vej ud af recession – men økonomien er fortsat sårbar” på flere måder godt i Rusland i disse år:

”Arbejdsløsheden er lav, 5,6 procent – statsbudgettet sikret af en kæmpe valutareserve, og det vigtigste: Olieprisen har fundet et stabilt leje” (Information, 27. september 2016).

I forhold til den indenlandske fødevarer-situation under Ruslands sanktioner mod Vesten citeres professor i Verona og tidligere researchchef for OECD i Rusland, Silvana Malle, for:

”På kort sigt skabte sanktionerne mangel på en række produkter, men et år senere er det sværere at spore seriøse tegn på knaphed... Silvana Malle vil ikke gå så langt som at sige, at sanktionerne har været gavnlige for Rusland, men på visse områder har det øget investeringsvolumen og måske på længere sigt skabt indenlandske alternativer til importvarer”.

Sådanne væsensforskellige beskrivelser af den samme virkelighed rejser yderligere spørgsmål: Nok er Vladimir Putin

en magthaver med autokratiske ambitioner, men der må da være noget i det nuværende russiske politiske system, som handler om at gøre livet bedre for så mange russere som muligt? Hvordan kan det ellers være, at 75 procent af russerne støtter en præsident, der åbenbart tænker meget mere på sin egen magt end på landets og befolkningens ve og vel? Til sammenligning støtter måske 25-40 procent af befolkningerne de vestlige ledere og deres præsidenter.

Der rejser sig et spørgsmål, om der findes elementer af et meta-narrativ bag dele af den danske Ruslands-dækning, som der gør i USA? Om præsident Putin i denne del af Ruslands-dækningen rutinemæssigt fraskrives alle muligheder for at have reelle motiver bag sin magtudøvelse? Det har vores undersøgelser ikke svaret på, men tanken er nærliggende baseret på de ovenstående konklusioner.

Bag mediedækningen af Rusland fornemmer man også et ekskluderende 'dem og os'. Kampen for de frie vestlige landes interesser fremstår mere moralsk legitim end russernes kamp for deres interesser (jævnfør "the AR-narrative"). Som en følge af måden, Rusland beskrives på, kommer det russiske på mange måder til at fremstå som det modsatte af de vestlige værdier og idealer. Os i Vesten er de civiliserede og de gode, russerne og deres præsident står for noget udemokratisk, uciviliseret og aggressivt. Og det på trods af, at sikkerhedsforskere citeres mange steder i medierne for, at russerne i de seneste årtier ikke har været mere offensive end Vesten, snarere tværtimod. NATO og EU er rykket nærmere den russiske grænse og ser ud til at ville fortsætte mod øst. Vestens pres mod Rusland har, ifølge forskerne, ført til et russisk modpres.

Nu er det jo en velkendt sag, at alting ses og beskrives igennem det kulturelle objektiv, som observatøren og beskriveren bærer med sig. Og at det journalistisk giver god mening

at se på Rusland gennem et vestligt perspektiv, hvad der bidrager til at skabe relevans og værdi for læserne. Men der er en grænse. Man kan som observatør (jævnfør Luhmann) se så kulturelt forblændet på sit objekt, at man overser meget relevante ting i virkeligheden. Vores analyser og kritiske læsning tyder på, at de danske nyhedsmedier ind imellem var ude ved den grænse og overskred den. En værdimæssig toning af Ruslands-stoffet svækkede læsernes muligheder for at forstå den virkelige virkelighed og motiverne bag det mere og mere autokratiske Rusland anno 2016.

Analyserne bag denne rapport leder til en anbefaling af en samfundsmæssig bredere journalistisk dækning af Rusland end det massive fokus på politik, krig, de internationale konflikter og præsident Putin. For derigennem, populært sagt, at finde flere og dybere lag i svarene på, hvad der foregår i Rusland. Set i et lidt længere historisk perspektiv bliver Vladimir Putin alligevel på et tidspunkt afløst som præsident af en anden. Kun på den måde sættes læserne i stand til virkelig at forstå, hvad der foregår i det nye Rusland.

12.6 I lyset af Götz' tre forklaringsmodeller

I relation til at belyse Rusland som en trussel mod Europa og Vesten og mediernes håndtering af dette er det nyttigt at gentage de militære styrkeforhold mellem Rusland, de europæiske NATO-lande og USA. Hvad flere medier også gjorde særligt i forbindelse med NATO-topmødet i juli 2016, hvor man besluttede at udstationere NATO-soldater i en del af det tidligere Sovjetunionen, Baltikum og Polen:

- "Samtlige europæiske NATO-landes forsvarsbudget er 1315 milliarder kroner. Landene råder samlet over 1.967.000 soldater
- USA's forsvarsbudget er på 3248 milliarder kroner. USA råder over 1.492.000 soldater

Samtidig med, at globaliseringen og den internationale samhandel skaber mere folkeligt samvirke og økonomisk afhængighed imellem de store magtcentre: USA, Europa, Rusland og Kina, så bruges militære midler stadig flittigt af alle stormagterne – dog oftest afskrækkende. Her er det russisk militær udstationeret ved grænsen til Tadsjikistan, der bevogter Ruslands grænser mod sydøst.

(Foto: Zhukov Sergej, Itar Tass/Polfoto)

- Ruslands forsvarsbudget er 441 milliarder kroner. Rusland råder over 845.000 soldater” (Politiken, 8. juli 2016).

NATO-landenes samlede militærbudgetter er altså 10 gange større end Ruslands, og NATO-landene råder over mere moderne og effektive våben end russerne. Der er ikke noget, der nærmer sig et lige styrkeforhold, som der var mere af i årtierne med den kolde krig. Begge har et betydeligt antal atombomber og missiler til rådighed, hvad russerne ind imellem tyer til at påpege, når de vil understrege alvoren i deres politik. Sådan som den russiske ambassadør til Danmark, Mikhail Vanin, gjorde det i et debatindlæg i Jyllands-Posten:

”Jeg tror ikke, at danskerne helt forstår konsekvenserne af, hvad der sker, hvis Danmark tilslutter sig det

amerikanskstyrede missilforsvar. Sker det, bliver danske krigsskibe mål for russiske atommissiler”

”Danmark vil blive en del af truslen mod Rusland, det vil blive mindre fredeligt, og forholdet til Rusland vil tage skade. Det er naturligvis jeres beslutning – jeg vil blot minde jer om, at I vil miste både penge og sikkerhed. Samtidig råder Rusland over missiler, som garanteret kan gennemtrænge det fremtidige globale missilforsvarssystem” (Jyllands-Posten, 20. marts 2015).

I 2017 skal Danmark beslutte, om man vil tilslutte sig NATO’s nye missilforsvarssystem.

Forskeren Elias Götz’ tre forskellige forklaringer på rela-

tionerne mellem Rusland, Ukraine og Vesten er et godt bud på nogle forståelsesmodeller, der kan bruges til at forklare både Ruslands og Vestens aktuelle reaktionsmønstre og mediedækningen af dem.

I "Revisionist Russia" er Rusland en aggressiv modstander af Vesten. Rusland har fornyede imperiedrømme og er villig til at bruge våben for at opnå dem.

Som "Troublemaker Russia" er Rusland en skræmt stormagt med paranoide magthavere, der skaber ballade og konflikter udenlands for at aflede befolkningens opmærksomhed indenlands. I begge tilfælde er det adækvate vestlige mod-svar: Kinetisk modmagt og optrappet hybridkrig.

"Victim Russia" er et Rusland som ikke ønsker at omstøde den europæiske orden, der er opstået efter den kolde krig. Tværtimod. Rusland er i bund og grund en status quo-søgende nation med meget begrænsede offensive mål. I stedet udgør det vestlige hovmod og Vestens ekspansion mod øst den største trussel mod fred og stabilitet. Det adækvate vestlige handlingemønster er forsoning og samarbejde herunder ophævelse af sanktionerne mod Rusland.

I mediedækningen i 2015 og 2016 kunne man finde aflej-ninger af alle tre forklaringsmodeller i rubrikkerne og i artiklernes brødtekst, dog mest fra de to om det aggressive Rus-

land. I enkelte tekster og fx i kommentarer af Politikens ud-landsredaktør Michael Jarlner, blev der argumenteret i en form for "Victim Russia-forståelse", for en fornyet Ruslands-ana-lyse, for afspænding og stop for sanktionerne mod Rusland.

12.7 Et bud på årsagerne til forskellene

Rapporten har bestået af et større antal kvalitative og kvanti-tative analyser, der har rejst en række kritiske spørgsmål. Disse er blevet stillet til nøglepersoner i Ruslands-dækningen i Moskva og Danmark.

Medieforskningen ser problemer og klare mangler i Rus-lands-dækningen. Mediernes Moskva-korrespondenter og ud-landsredaktører er uenige på stort set alle områder. Hvordan kan to så professionelt kompetente grupper af fagfolk se så forskelligt på det samme mediestof? Hvad er årsagen? Her kommer et bud på nogle forklaringer:

Især korrespondenterne er tæt på den russiske virkelighed. De lever i den dagligt, observerer og analyserer den og bliver naturligvis påvirket af de politiske og sociale strømninger, der er i det regionale magtcentrum Moskva, hvor de tilbringer det meste af deres tid. De udvikler gennem tiden et personligt kildenet, som er præget af den måde, de ønsker at dække Rus-land på. De følger også dagligt den russiske presses dækning.

Figur 2:

Den russiske virkelighed -> Ruslands-dækningen -> Budskaber og opfattelser

↗
Korrespondenterne og
udlandsredaktørerne

↘
Forskerne og
læserne og klikkerne

Derigennem opstår deres version af den løbende beskrivelse af Rusland og dets naboer i det tidligere Sovjetunionen.

Helt anderledes er det med medieforskerne. De/vi er på afstand af den russiske virkelighed, og de/vi får ikke impulserne fra denne. Forskningen har i stedet sit udspring i det offentligtgjorte, i journalistikkens eksplicite og implicite budskaber. Disse kan fremanalyseres med framing-analyse, kritisk tekstlæsning og andre af medievidenskabens og retorikkens metoder. Og det resulterer, som rapporten har vist, i en klart anderledes opfattelse af det samme Ruslands-stof.

I forhold til korrespondenternes og udlandsredaktørernes Ruslands-billeder er det tydeligt, at de er underlagt de universelle journalistiske logikker og metoder, som de må tage i brug under deres produktionsarbejde. Det er fx:

- En nyhedsdækning, som ofte forskyder baggrund og årsager. Særlige typer af hændelser egner sig bedre for nyhedsformidling end andre. Emnevalget bliver let monotont med fokus på magt, magthavere, politik, krige og outrere udtalelser som en følge af dette
- Udenrigsjournalistikkens mest brugte nyhedskriterier fremmer drama frem for fokus på årelange samfundsprocesser, produktion og hverdagsliv. Især når der er en stor kulturel afstand (jævnfør Albæk) til det dækkede samfund, så viser undersøgelser, at magt- og frygtmetaforer hyppigere tages i brug end andre typer af indhold
- Dækningen af så stort og komplekst et samfund som Rusland fordrer forenkling. Forenkling er et redaktionelt vilkår. Journalistik og nyhedsdækning har problemer med at favne mangfoldighed. Det fører fx til en personificering af Rusland med Vladimir Putin. Så er det til at forstå og forklare. Det fører også til nogle

enkle par af modsætninger, fx 'dem og os'. Og den bagvedliggende varetagelse af staternes interesser forsvinder let i forenklingen.

Når den russiske virkelighed er transformeret igennem det journalistiske metodeapparat, så offentliggøres den Ruslandsdækning, som forskerne analyserer, og som læserne læser udvalgte dele af.

I forhold til forskernes (og læsernes) modtagelse og opfattelser af Ruslands-stoffet sker der blandt andet følgende:

- I Ruslands-dækningen er der hyppigt skudt kommentatorer og fortolkere ind mellem journalistikkens fakta, nyhedsbegivenheden og forskernes og læsernes modtagelse af stoffet. Det hændte vurderes meget ofte af danske politikere, akademiske eksperter og internationale kommentatorer. Hvis russerne fx ophæver en international aftale om regulering af udstationering af missiler, så citeres vestlige magthavere straks for, at så må Vesten placere missiler i Østeuropa, der vender mod Rusland. På den måde er det russiske initiativ omgående fortolket som en aggressiv handling. Læsere og forskere efterlades ofte uden mulighed for selv at danne sig en mening
- Læsernes (og forskernes) optik. Vi har alle sammen et indre billede af Rusland; for de lidt ældre mediebrugere især tilbage fra tiden med Sovjetunionen. Forskere kalder det en neo-sovjetisk optik. Ruslands-stoffet skrives ikke på baggrund af ingenting, snarere tværtimod. Der eksisterer en række forestillinger om russerne og muligvis et meta-narrativ, og Ruslands-dækningen bliver læst og forstået med dem som objektiver. Det fører til, at Ruslands-dækningen meget let bliver læst og forstået som stereotyp og neo-sovje-

tisk, selvom den måske ikke er det i så stort et omfang, som opfattelsen er

Hvad er så rigtigt, hvad er forkert? Udenrigskorrespondenternes og redaktørernes positive opfattelser af deres egen Ruslands-dækning eller forskernes kritiske konklusioner? Svaret er, at de vel i virkeligheden er rigtige begge to. Det handler om, hvorfra man ser. Ud fra hvilken rolle man observerer: Er man reporter tæt på den russiske virkelighed eller analytiker på distance? Det leder til to forskellige typer af svar, to vidt forskellige opfattelser. Forskellen er bestemt af, hvorfra man observerer.

12.8 Tendenser og nuancering

Midtvejs i denne rapport blev der rejst fire kritiske spørgsmål til de danske nyhedsmediers dækning af Rusland. De fire spørgsmål var:

- Findes der et underskud i medierne af dækning af russisk politik og kultur på dens egne betingelser? Et underskud i forhold til at kunne forstå magthavernes varetagelse af russiske stormagtsinteresser?
- Er der et underskud i medierne i forhold til at dække hele det russiske samfund og hele den store befolkning? Også de russere, der ikke deltager i magtspillet, som ikke er oligarker og heller ikke er stor-korrupte?
- Dækkes Rusland i dualistiske modsætningspar, 'dem og os', og på en sådan måde, at ekstreme russiske handlinger, hændelser og rabiate udtalelser ofte udgør den ene side af modsætningsparret? Er det kommet så vidt, at man kan tale om, at der er russofobi på spil?

- Personificeres Rusland konsekvent med Putin, og hvad er konsekvenserne? Sker der en dæmonisering af Vladimir Putin?

De fleste af disse spørgsmål er i det ovenstående besvaret med en række ja'er. Når det gælder de mest yderligtgående af spørgsmålene, fx om præsident Putin er despotisk og dæmoniseret i den danske Ruslands-dækning, og om der eksisterer en russofobi i den danske medieverden. Og om den danske Ruslands-dækning er offer for en effektiv russisk hybridkrig er svarene en række nej'er. Så forfalsket, ideologisk vinklet og polariseret var mediedækningen overhovedet ikke. Nok var den karakteriseret ved klare tendenser og et ekskluderende 'dem og os', men der var også talrige tilfælde af det modsatte, af nuanceringer, værdifulde baggrunde og anderledes stemmer.

Hvis man som bruger af nyhedsmedierne i Danmark praktiserer et cross media-forbrug, som flere og flere gør det hver dag, så kan man i nyhedsmedierne botanisere i fakta og forskellige vinkler på Rusland og relationerne til Vesten og på den måde skabe sig en underbygget og aktuel viden om Rusland – især om magthavernes Rusland set fra Kreml.

Også fremover vil der være behov for et vedholdende kritisk blik fra medierne på Rusland, dets konflikter, manipulationen og den mere og mere autokratiske præsident Putin, men der er brug for en hel del mere. Hvad det er, hvorfor, og om hvilke emner har *Danske mediers dækning af Rusland* givet en række bud på.

Bilag 1

Q&A syv spørgsmål om mediedækningen af Rusland

1) Ifølge vores undersøgelser i *Mediernes (nye) verdensbilleder* dækkes Rusland klart anderledes af danske nyhedsmedier end Kina og fx Indien og Brasilien. Hvad er det, i stikord, der gør Rusland så anderledes?

2) Vores målinger viser, at der i Ruslands-dækningen indholdsmæssigt er betydeligt fokus på magt og konfrontation. Magten i Kreml og internationale konfrontationer i Ukraine, Syrien og med NATO og Vesten (ikke så meget med Kina). Man oplever som læser et underskud af dækning fra hele det store land og savner beskrivelser af andre vigtige samfundsfaktorer fx landbrug, bæredygtighed, klima, transport, uddannelse og kultur. Er du enig i, at disse underskud findes? Hvad kan grunden være?

3) Både vores egne målinger og beslægtede kortlægninger i udlandet viser, at i Ruslands-dækningen personificerer Vladimir Putin ofte hele samfundet, alle dets handlinger. Han fremstår som en autokrat, der udøver absolut magt i et samfundsmæssigt vakuum, selvom han er valgt af et stort stemmeflertal, og der er et parlament i Rusland. Vi har ikke fundet et tilsvarende mønster i dækningen af andre autokratiske lande fx Kina. Hvad kan det skyldes?

4) Vores undersøgelser tyder på, at det især er i artiklernes rubrikker og forsidehenvisninger, at der sker en personificering af Rusland med Putin. Mens en del af teksterne, særligt dem skrevet af korrespondenterne fra Moskva, personificerer i mindre omfang. Er du enig i den observation? Hvad kan det skyldes?

5) Framingen i nyhedsmedierne af Rusland er kritisk og negativ, det er åbenlyst. Medieforskningen i flere lande er særdeles kritisk over for mediedækningen af Rusland, som de betegner som biased, ideologisk tonet i forhold til Vestens værdier og dermed svækket på troværdigheden. Kan du genkende dette billede af kritisk og negativ fremstilling? Kan Rusland ikke dækkes i dets egen ret, på dets egne kulturelle og økonomiske betingelser?

6) I mediedækningen kan der identificeres en tydelig dikotomi, 'dem og os'. Nu er Rusland igen truslen fra Øst. Forskere mener dog ikke, at der i disse år er tale om opstarten på en ny kold krig. Rusland vil ikke invadere Baltikum. Kritikere af mediedækningen mener, at nyhedsmedierne alligevel har tendens til at tale en kold krig frem. Hvad kan årsagen være til det ekskluderende 'dem og os' i Ruslands-dækningen? Er dikotomien dækkende for virkeligheden, når der ikke længere er tale om kamp mellem to ideologiske verdenssystemer?

7) Hvilke er, i stikord, de mest påtrængende journalistiske udfordringer i Ruslands-dækningen? Hvordan mener du, at dækningen kan udvikles? I hvilke retninger?

Bilag 2

Litteratur

Albæk, Erik & Morten Lysbeck Hansen (2014):

Kulturelt farvet nyhedsdækning?

Berlingske

Berggreen, Henrik (2016):

Putin – ikke en af vor egne

i *Mediernes (nye) verdensbilleder*.

Ajour og DMJX

Bitsch, Lea Ostfeld (2015):

Verden dækkes skævt.

Journalisten.dk

Cohen, Stephen F. (2014):

Distorting Russia.

The Nation

Ellefson, Merja & Eva Kingsepp (2014):

The Good, the Bad and the Ugly.

Stereotyping Russia the Western Way

i *News of the Other*,

NORDICOM

Götz, Elias (2016):

Russia, the West, and the Ukraine crisis:

Three contending perspectives.

Contemporary Politics, 22:3, Routledge

Götz, Elias (2015):

It's geopolitics, stupid: explaining Russia's Ukraine policy,

Global Affairs, 2015, Routledge

Johansen, Kresten Roland (2016):

Domesticeret, platformsafhængig dækning?

i *Mediernes (nye) verdensbilleder*.

Ajour og DMJX

Hansen, Flemming Splidsboel (2016):

Russisk hybridkrig. Fremtidens krig er i fuld gang.

DIIS

Hansen, Flemming Splidsboel (2016):

The truth is what you make of it:

The challenge of the post-factual era.

DIIS

Holm, Hans-Henrik & Lars Kabel (2000):

Verden på tilbud.

Forlaget Ajour

Holm, Hans-Henrik & Lars Kabel (2016):

Udenrigsjournalistik på tærsklen, men til hvad?

– en konklusion i *Mediernes (nye) verdensbilleder*,

Ajour og DMJX

Kabel, Lars (2016):

Danske nyhedsmediers dækning af tærskellande i

forskellig udvikling i Mediernes (nye) verdensbilleder.

Ajour og DMJX

Kabel, Lars & Hans Henrik Holm (2016):

Mediernes (nye) verdensbilleder.

Ajour og DMJX

Moscovici, Mihai (2008):
Russia's portrayal in the Western media: A Quantitative analysis of leading media agency news stories in 2007.
The University of Texas at Arlington

Nielsen, Jens Jørgen (2014):
Ukraine og Vestens hykleri.
Kritisk Debat

Rasmussen, Jonas (2016):
Mediernes dækning af Rusland og USA i Syrien-konflikten.
Speciale fra Aarhus Universitet

Riegert, Kristina (red.) (2014):
News of the Other. Tracing Identity in Scandinavian Constructions of the Eastern Baltic Region,
NORDICOM

Sokolova, Flera H. & Anna A. Koptyaeva (2015):
Modern political image of Russia in Norway (on media coverage).
Artic and North. 2015. N 18

Taksøe-Jensen, Peter (2016):
Dansk diplomati og forsvar i en brydningstid. Sammenfatning.
UM

Tsygankov, Andrei P. (2016):
The dark double: The American media perception of Russia as a neo-Sovjet autocracy, 2008-2014.
SAGA Journals

Tak til

Rapporten og undersøgelserne bag *Danske mediers dækning af Rusland* er helt hovedsageligt lavet af undertegnede på opdrag fra Nordisk Journalistcenter. Projektet er støttet økonomisk af Nordisk Ministerråd. Undervejs i arbejdet har der været værdifulde bidrag fra en række gode kolleger på DMJX:

Tak til Henrik Berggreen, områdechef for journalistik og Kresten Roland Johansen, Project Manager, International Department, for samarbejdet i projektet *Mediernes (nye) verdensbilleder*, hvorfra flere centrale analyser og pointer er hentet.

Ketty Jensen, bibliotekar, har spillet en hovedrolle i at researche relevant forskning og faglitteratur frem fra artikeldatabaser og lignende.

Hans-Henrik Holm, Jean Monnet Professor emeritus, John Frølich, lektor, og Ole Rode Jensen, leder af Nordisk Journalistcenter har læst manuskriptet kritisk og er kommet med en række gode input, som er blevet indarbejdet.

Lars Kabel

Danske mediers dækning af Rusland

Borgerkrig, krig, politik, olie og gas. De danske nyhedsmedier havde i 2015 og 2016 fokus på de dramatiske konflikter, som Rusland var involveret i omkring Syrien, Krim og Østukraine. Også Ruslands offensive adfærd i Østersøregionen og de fornyede spændinger mellem Rusland og NATO var hyppigt i nyhedsmedierne.

Ifølge mediedækningen udgik nærmest al magt i Rusland fra Kreml i Moskva. Præsident Putin var her, der og alle vegne, og der skete hyppigt en personificering af Rusland med Vladimir Putin. Danske medier dækkede generelt Rusland og russerne med en tone af negativitet og mistro til præsidentens motiver.

Denne rapport har undersøgt de store danske nyhedsmediers dækning af Rusland i 2015 og 2016 i de dominerende dagblade og i online-aviserne. Hvilke medieskabte billeder blev tegnet af den regionale stormagt mod øst? Hvordan var relationerne mellem 'dem og os' fremstillet? Med hvilke konsekvenser?

Samfundsvidenskabelig forskning om Rusland og dets motiver taler om, at russerne er styret af et meta-narrativ, som er, at Rusland befinder sig i en konstant konflikt med Vesten. USA og NATO overvåger data og fører informationskrig mod Rusland. Som modsvar mod dette må Rusland ifølge narrativet føre en offensiv hybridkrig mod Vesten. En form for cyberkrig uden kamp.

Både EU og NATO har 'task forces', som arbejder med at imødegå cybertrusler fra Øst. Vestens indsats mod bevidst misinformation styrkes i disse år.

Pointer fra dansk og international medieforskning er også blevet inddraget. Denne forskning er alt overvejende kritisk i forhold til mediernes Ruslands-billeder. Enkelte forskere påpeger, at dækningen er præget af en neosovjetisk optik uden blik for det nye Rusland efter Sovjetunionen.

Rapporten konkluderer, at en kritisk dækning af Rusland og dets mere og mere autokratiske præsident fortsat vil være helt afgørende. Men rapporten anbefaler også en markant bredere dækning med mere vægt på emner fra civilsamfundet både som nyheder, analyser og øjenvidneskildringer. Kun da sættes læserne i stand til at forstå det nye Rusland.

De tre Moskva-korrespondenter fra Politiken, Jyllands-Posten og Berlingske samt redaktører fra Ritau og Information har givet skarpe svar på syv kritiske spørgsmål om Ruslands-dækningen. De tilbageviser stort set alle vores og andre forskeres kritiske pointer.

Hvad er så rigtigt, hvad er forkert? Rapporten giver et bud på, hvordan journalister og forskere kan se så forskelligt på den samme dækning. En forskel, der er bestemt af, hvorfra man observerer, hvordan man ser.

